

МИСИЯТА НА РУДОЛФ ЩАЙНЕР И ИТА ВЕГМАН

Мисията на Рудолф Щайнер и Ита Вегман

Маргарете Кирхнер-Бокхолт

Ерих Кирхнер-Бокхолт

* * * * *

Поканена през 1922 г. да работи в клиниката на Ита Вегман в Арлесхайм (Швейцария), Маргарете Кирхнер-Бокхолт скоро става една от най-близките ѝ сътруднички. Именно там авторката на тази книга получава възможност, дадена на малцина: да присъства на срещите, на които Рудолф Щайнер и Ита Вегман заедно преглеждат пациентите и определят лечението им. Така Маргарете постепенно опознава Рудолф Щайнер не само като духовен учител, а и като човек, дълбоко загрижен за съдбата на всяка човешка душа.

В спомените си тя пази и думите, които Щайнер веднъж казал за Ита Вегман: „Всичко, което тя започне, ще израсне и ще разцъфти.“ Маргарете не само запазва тези думи – тя вижда как те се сбъдват пред очите ѝ. През следващите близо две десетилетия клиниката, започнала с място за едва 12–15 пациенти, се превръща в център на разрастващо се международно медицинско дело. Идват все повече болни, създават се нови лекарства, обучават се лекари и медицински сестри, а по инициатива

на Вегман възниква цяла мрежа от клиники и лечебно-педагогически домове в различни европейски страни. Създаденото от нея действително пуска корени и разцъфтява.

Ерих Кирхнер-Бокхолт познава Вегман по различен начин – не само зад стените на клиниката, където той ръководи стопанските дела, но и по време на пътуванията ѝ. В Ирландия е с нея, когато тя търси древни светилища и следите на ранното християнство. Така Ерих вижда Ита Вегман не само като всеотдаен лекар, около когото се разраства едно все по-мощно лечебно дело, а и като човек, който търси в миналото ключове към духовните задачи на настоящето.

След смъртта на Ита Вегман към личната близост се прибавя нещо още по-рядко: достъпът до писменото ѝ наследство. Маргарете живее в бившите ѝ стаи, пази и подрежда оставените документи – включително духовните текстове, които Рудолф Щайнер е написал лично за нея – и ги изучава в тесен кръг. Именно резултатите от тази работа Ерих публикува след смъртта на съпругата си в настоящата книга. Зад осемте глави, които Маргарете завършва през последната година от живота си, стоят десетилетия общи проучвания. Тя пише до последните седмици, а Ерих включва допълнителни глави, с които довежда общия им замисъл до завършек.

Може би самата съдба ги е довела толкова близо до Щайнер и Вегман, за да бъде опазено онова, което иначе би останало скрито или би се изгубило. Те не пишат от дистанцията на следващите поколения. Маргарете е непосредствен свидетел на съвместната работа на Рудолф Щайнер и Ита Вегман, а Ерих е дългогодишен сътрудник и спътник на Вегман. И двамата автори разполагат с лични спомени, писма, духовни текстове, устни сведения и оригинални документи. Върху тази солидна основа те изграждат разказа за общия път на Рудолф Щайнер и Ита Вегман през различни земни животи.

Съдържание

Предговор	4
1. Пътищата на съдбата	10
2. Енкиду и Гилгамеш	14
3. От Урук до Ефес.....	23
4. Ефес.....	34
5. Аристотел и Александър.....	48
6. Аристотел и Платон.....	59
7. Между смъртта и новото раждане	67
8. Епохата на Граала.....	79
9. Тома Аквински и Реджиналдо от Пиперно.....	91
10. От Тома Аквински до съвременната епоха.....	103
11. Михайловото течение и розенкройцерството ..	109
12. Мисията на Рудолф Щайнер.....	123
13. Ита Вегман	144
14. Школата на Михаил и бъдещите задачи.....	153
15. За стиха „Исренум – Артемизия“.....	163

Предговор

Публикуваните досега сведения за Ита Вегман не дават вярна представа за историческото значение на нейната индивидуалност във връзка с мисията на Рудолф Щайнер за цялото човечество. Затова авторите решиха да напишат съвместно книга по тази тема.

През последната година от земния си живот Маргарете Кирхнер-Бокхолт завърши 8 глави от тази книга. Текстовете бяха довършени през последните седмици преди смъртта ѝ на 9 април 1973 г., но останаха нередактирани. Преди това в продължение на десетилетия авторите работеха съвместно върху съдържанието на книгата. С участието на малък кръг приятели на авторката

започна и прегледът на ръкописа, но той не можа да бъде доведен докрай приживе. Затова впоследствие бяха добавени още няколко глави с надеждата картината да стане още по-пълна. Трябва да си даваме сметка, че никой, който се заеме да пише за тези личности, не може да ги представи изчерпателно. Ето защо се надяваме в бъдеще да се появят и други публикации по тази тема.

Съдбата свърза Рудолф Щайнер през живота му и с много други хора, а историческото значение на тези връзки също трябва да се изследва. Това важи например за останалите членове на учредителния *Управителен съвет* на Общото антропософско общество от 1923 г. Кармичната им предистория и теченията на духовния живот, които те представляват, несъмнено имат световноисторическо значение за настоящата епоха и за бъдещето.

Когато изучаваме различните възплъщения на Ита Вегман въз основа на сведенията, дадени от духовния изследовател, възниква въпросът: Съществува ли в духовния живот закон, според който водач на човечеството като Рудолф Щайнер се нуждае от души, които да го съпровождат по земните и космическите му пътища и да приемат в себе си импулсите, които той дава?

Постигнатото чрез съвместната им работа в областта на медицината и лечебната педагогика през този земен живот изглежда само като едно звено от веригата на тяхното сътрудничество, макар че и тази работа несъмнено е била подготвяна в продължение на няколко възплъщения.

Публикуваните тук сведения и текстове за медитация, дадени от Рудолф Щайнер, както и основаването на „новите Мистерии“, показват ясно, че връзката на Ита Вегман със задачите, които съдбата възложи на Рудолф Щайнер, води началото си от далечната древност в развитието на човечеството.

За дейността на всеки водач на човечеството важи следният закон: той може да дава импулси само когато хората са достатъчно будни, за да му зададат решаващите въпроси. Затова той има особена нужда от хора, които се поставят на негово разположение и безрезервно подкрепят целите му.

От въпросите, които мнозина задаваха на Рудолф Щайнер, и отговорите, които той им даваше, възникваха подтици и импулси за обновяване на културния живот. Онова, което Рудолф Щайнер даде по този начин в много области, несъмнено ще бъде разработено и разбрано едва през идните десетилетия и векове.

Целта на тази книга е да предложи материал за изучаване, който да помогне за по-задълбочено разбиране на Коледното събрание, проведено на хълма на Гьотеанума¹ в Дорнах през 1923-1924 г. На това събрание Общото антропософско общество беше основано *наново*. От само себе си се разбира, че сутрешното „полагане на Основополагащия камък“ и вечерните лекции образуват единно цяло. От следващите глави става ясно, че Рудолф Щайнер се надяваше членовете на Общото антропософско общество да приемат това единно цяло и да му вдъхнат живот.

¹ Гьотеанумът в Дорнах, Швейцария, е създаден по проект на Рудолф Щайнер като духовен и културен център на Антропософията и свързаните с нея изкуства. Първият Гьотеанум е впечатляваща дървена сграда с два купола, богато украсена със скулптура и живопис. Замислен е като цялостно произведение на изкуството, в което архитектурата, живописата, пластиката, евритмията и сценичното изкуство се обединяват, за да може духовното съдържание на Антропософията да бъде непосредствено възприемано и преживявано. Сградата е открита през 1920 г., но е унищожена от пожар в новогодишната нощ на 1922 срещу 1923 г., причинен от умишлен палеж. Затова Коледното събрание от 1923/24 г. се провежда не в самия Гьотеанум, а в намиращата се наблизо дървена „Дърводелска работилница“. – бел. прев.

На едно събрание на „Секцията за духовния стремеж на младежта“ Рудолф Щайнер веднъж каза: „Разкажете си за пътищата, които са ви довели до Антропософията.“ Пътищата, по които съдбата води всеки човек, винаги са впечатляващи, но това важи с особена сила за индивидуалност като Ита Вегман. Затова ще посочим някои обстоятелства от нейния живот, които като кармични симптоми имаха решаващо значение за по-късното ѝ сътрудничество с Рудолф Щайнер.

Ита Вегман се роди на 22 февруари 1876 г. на остров Ява в Холандска Източна Индия. Родителите ѝ бяха холандци, а баща ѝ беше директор на захарни фабрики и плантации на острова. На 15 години тя за пръв път дойде в Европа, за да разшири образованието си, а на осемнадесет се върна при родителите си на Ява. Там учителят ѝ по музика членуваше в Теософското общество и самата тя започна да се интересува от Теософията. Колониалният живот на Ява не я удовлетворяваше.

В началото на века баща ѝ разви тежко сърдечно заболяване и се наложи да напусне поста си. Тогава семейството се върна в Холандия. Ита Вегман търсеше своето призвание и убеди семейството си да ѝ позволи да премине двугодишен курс по лечебна гимнастика и шведски масаж. Курсът се провеждаше в Харлем (Холандия), където тя поднови връзката си с Теософското общество. След като завърши курса, замина за Берлин, за да продължи обучението си, което включваше и хидротерапия.

В Берлин тя скоро намери пътя си към Рудолф Щайнер, който малко преди това, през есента на 1902 г., беше станал генерален секретар на Теософското общество в Германия. Още докато беше в Холандия, Ита Вегман знаеше, че неговият път е различен от този на Ани Безант, която се радваше на голяма почит в Холандия. Ита Вегман започна да посещава лекциите на Рудолф

Щайнер в Берлин. Една лекция за Гьотевата „Приказка“, изнесена в Дома на архитектите вероятно през февруари 1905 г., ѝ направи дълбоко впечатление. След лекцията тя отиде при него и попита дали би могла да чуе и за други подобни теми. В отговор той я покани да посещава езотеричните му уроци.

Ита Вегман посети първия си езотеричен урок в Берлин (на „Моццрасе“ 17). По-късно тя самата ни каза: „От онзи миг нататък знаех, че Рудолф Щайнер е бил мой Учител, че е мой Учител и че ще бъде мой Учител и в бъдеще.“

Скоро след това Рудолф Щайнер я посъветва да се откаже от лечебната гимнастика и шведския масаж и да учи медицина. С тази цел през 1905 г. тя замина за Цюрих, за да положи най-напред държавния зрелостен изпит. Година по-късно там започна да следва медицина. Заедно с двама членове на Теософското общество, с които се беше запознала в Цюрих, тя организира лекция на Рудолф Щайнер. Това беше една от първите ѝ инициативи в Швейцария. Скоро последваха нови посещения и лекции на Рудолф Щайнер в Цюрих, Базел и Берн.

Ита Вегман следваше и в Мюнхен, вероятно по времето на Теософския конгрес, проведен там през 1907 г. Тогава различията между Ани Безант и Рудолф Щайнер станаха явни и Теософското общество беше пред разцепление. Ита Вегман разказваше за голямото смущение сред привържениците на Ани Безант, с които се беше запознала най-напред. „Рудолф Щайнер обясни на Ани Безант, че е придобил познанието си отвъд лунната сфера – в слънчевата сфера – в състояние на съзнанието, постижимо и без сън. Тъкмо това негово изказване беше сметнато за еретично, високомерно и произволно.“

В онези дни Рудолф Щайнер покани Ита Вегман да го посети. По-късно тя ни разказа: „В изражението му сякаш се четеше въпрос... Тъй като чувствах, че той знае как стоят нещата, казах просто: „Оставам с Вас.“ ... После

ми каза важни неща, които не биваше да споделям с други хора. Възобнови се една много древна карма, която ни свързваше. Едва след много години осъзнах значението на тази среща.“

По това време Рудолф Щайнер я посъветва да продължи следването си в Цюрих и там да положи швейцарския държавен изпит. Още през 1905 г. Мари фон Сиверс, вероятно по предложение на Рудолф Щайнер, ѝ беше говорила за Цюрих. Ита Вегман положи изпита през 1911 г. След като работи като асистент в няколко различни клиники, тя започна собствена практика в Цюрих. Практиката ѝ скоро процъфтя и доведе до откриването на малка частна клиника.

През 1920 г. Рудолф Щайнер проведе първия медицински курс (публикуван в книгата *„Духовна наука и медицина“*). Под влияние на този курс Ита Вегман реши да премести практиката си в Базел, за да подготви същевременно основаването на частна клиника в Арлесхайм. Решаващ за нея беше стремежът да създаде център, където квалифицирани лекари да могат да проверяват на практика терапевтичните указания на Рудолф Щайнер. Така през юни 1921 г. започна дейността на „Клинично-терапевтичния институт“ в Арлесхайм.

От самото начало Ита Вегман имаше пълната подкрепа на Рудолф Щайнер, който беше дал и името на института. Той редовно посещаваше клиниката, срещаше се с пациентите, даваше указания за лечението им и насоки относно нови лечебни средства, но не ги лекуваше лично. Скоро след това по инициатива на Ита Вегман в близост до клиниката беше създадена лаборатория за производство на лечебни средства. Така беше положена основата на бъдещата компания „Веледа“.

Сътрудничеството между Рудолф Щайнер и Ита Вегман в областта на медицината ставаше все по-тясно с всяка изминала година. Следващите глави имат за цел да изяснят духовните основи на съвместната им работа.

1. Пътищата на съдбата

На 4 март 1943 г. Ита Вегман почина в основаната по нейна инициатива клиника в Арлесхайм, която по времето на написването на книгата носи името „Ита Вегман“. Тя ни завеща изненадващо много послания от Рудолф Щайнер, отправени лично към нея – стихове, текстове в проза и писма. Със своите указания и допълнителни подробности тези послания разширяват, потвърждават и допълват картината на едновременните възплъщения на Рудолф Щайнер и Ита Вегман, за които той загатва в лекциите си.

Приживе Ита Вегман, с малки изключения, не говореше за това голямо духовно съкровище дори пред нас, които бяхме близо до нея. Затова датите на някои от тези послания остават неизвестни. Датата на първата илюстрация², на която са възпроизведени думите и скиците на Рудолф Щайнер, също не е известна. Можем да предположим, че тези думи и скици са били пряко свързани с вечерните лекции, изнесени по време на Коледното събрание през 1923–24 г. Оставяме открит въпроса дали изобразените колони са били част от мястото на по-ранните възплъщения, за да може всеки сам да потърси и открие отговора.³ Прави впечатление, че в стиховете е използвано сегашно време – израз на непосредственото виждане на духовния изследовател.

На 24 декември 1923 г. в Дорнах Рудолф Щайнер започна цикъл от лекции, озаглавен *„Световната история в светлината на Антропософията и като основа на познанието за човешкия дух“*. В тези лекции той проследява развитието на паметта и съзнанието на

² Илюстрацията е включена в края на тази глава.

³ Възможно е също така Рудолф Щайнер да е скицирал форми на капителите (горните части на колоните) за новата сграда.

човечеството от епохите на далечната древност до наши дни. Той онагледява тази тема, като описва как човекът преминава през множество земни животи. Като пример той избира две личности, които играят важна роля в определени повратни събития от културния живот в края на епохата на древните Мистерии. Тяхната мисия е да внесат нов импулс в развитието на човечеството. Това са Енкиду и Гилгамеш, живели през третото хилядолетие пр. Хр. и познати ни от историческия, полумитологичен *Епос за Гилгамеш*. Рудолф Щайнер описва възплъщени-ята на тези личности през следващите векове и проследява как се преобразяват задачите им.

Още през 1910-1911 г. в Щутгарт беше изнесен лекционен цикъл на същата тема под заглавие „*Окултна история. Исторически личности и събития в светлината на Духовната наука*“. В него Рудолф Щайнер проследява последователните възплъщения на личности, които играят ключова роля в световноисторическите събития. Сред тях са и вече споменатите две. Тези индивидуалности са стълбове и опори на историческия напредък: те оставят своя отпечатък върху събитията на времето си, а и събитията на свой ред оставят отпечатък върху тях.

Поредицата от възплъщения, представена от Рудолф Щайнер, ще бъде тема на следващите глави. Тя е разглеждана обстойно в двата споменати по-горе лекционни цикъла и в лекциите за кармата от 1924 г. В тях обаче не се казва, че тази поредица продължава до наши дни и че двете личности са живели сред нас. Рудолф Щайнер съобщи тези сведения на Ита Вегман през 1923 г., по време на Лятната школа в Пенмайнмаур, Уелс.

Рудолф Щайнер много рядко говореше с отделни хора за предишните им земни животи, които му се бяха разкрили в хода на духовните му изследвания. Понякога, когато член на Антропософското общество навършеше 70 години, Рудолф Щайнер му съобщаваше

определени неща по този въпрос.

Рудолф Щайнер съобщи на Ита Вегман за едновременните им въплъщения, когато самата тя беше на 47 години. Определени духовни събития изиграха решаваща роля за това. През 1922 г., по време на пожара в първия Гьотеанум, у нея несъмнено се пробудиха спомени за Ефес. Под въздействието на тези спомени душата на Ита Вегман достигна необходимата зрялост, за да може да зададе на Рудолф Щайнер въпроси за древните и новите Мистерии. Тези въпроси му дадоха възможност да говори с нея за кармични преживявания, които също бяха свързани с Ефес.

Важни указания бяха дадени още по-рано, а решаващ за Ита Вегман се оказа разговорът в Мюнхен през 1907 г. По това време въпросът за отделянето от Теософското общество вече стоеше на дневен ред и се обсъждаше широко, включително и в холандското Теософско общество. През 1907 г. Рудолф Щайнер несъмнено е говорил подробно с Ита Вегман за възможността двамата да си сътрудничат по задачи в областта на Антропософията, особено в медицината. Ита Вегман често споменаваше този разговор, но подробности за него не са ни известни.

На следващите страници предаваме някои стихове и медитативни текстове, като се опитваме да ги придружим с пояснителни коментари. Последователността на въплъщенията е посочена в следните стихове:

Питам край Тигър.

Приятелско кимване ми отвърща: „Да“.

Питам в Ефес.

Приятелско кимване ми отвърща: „Да“.

Питам при Кабирите.

Приятелско кимване ми отвърща: „Да“.

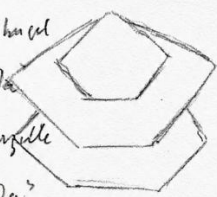
Питам на хълма на Одилия.

Приятелско кимване ми отвърща: „Да“.

Питам в манастирската килия.
Приятелско кимване ми отвърща: „Да“.

И на хълма в Дорнах
душата отново трябва
смело да намери себе си,
за да познае истински
как духовното Слънце без сенки
тъче чистата утринна зора
около звездите на Кръста с розите.

Ich frage am Tigris
Es nicht freundlich Ja'
Ich frage zu Spheros
Es nicht freundlich Ja'
Ich frage bei Kabboden
Es nicht freundlich a Ja'
Ich frage am Odilienbergel
Es nicht freundlich a Ja'
Ich frage in der Klosterzelle
Es nicht freundlich Ja?
Und am Donauufer Hügel
Da muss noch mühevoll
Die Seele sich finden
Dass sie erkenne, wie
Geistesarme Hattenlos
Echle Morgenrote
Um Profenkreuzen Harpe
Weht.

2. Енкиду и Гилгамеш

*Путам край Тигър.
Приятелско кимване ми отвърща: „Да“.*

За да разберем по-добре Енкиду и Гилгамеш като личности, можем да се опрем на различните версии на „Епоса за Гилгамеш“, съхранени в преданието, и на живите описания, които Рудолф Щайнер ни дава в лекционните цикли, споменати в предходната глава. Дватама живяха около 3000 г. пр. Хр. в град Урук, в Халдея. Това беше период на преход в развитието на човечеството. Дотогава мъдростта, идваща от центровете на Мистериите, проникваше в живота на хората и определяше обществените и нравствените им обичаи. Тези центрове се намираха в Азия, Мала Азия, Египет и Гърция, както и на север и на запад – например в Хиберния⁴.

В тези центрове на Мистериите се вливаха изобилни откровения от духовните светове. Съзнанието за Аза все още оставаше в душевно-духовния свят над Земята, а земните събития се направляваха от импулсите, идващи от Мистериите. В епохата, която предстои да опишем, това положение се промени.

Откровенията престанаха да се дават, защото самите хора вече не бяха нито способни, нито подготвени да ги приемат. През 3101 г. пр. Хр. започна тъмната епоха Кали Юга, която продължи до 1899 г. През нея сиянието на духовните откровения постепенно угасваше. Двете личности, живели на прага на Кали Юга, са известни с имената Енкиду и Гилгамеш.

Гилгамеш е описан като една от личностите, които започнаха „вече да не наричат „Аз“ духовно-душевната част на своето същество, в която усещаха присъствието

⁴ Хиберния – древното название на остров Ирландия. – бел. прев.

на Боговете, а да наричат „Аз“ земното и етерното в себе си“.⁵ Към тази нова душевна нагласа се стремяха типичните представители на една епоха, която по самата си същност беше преходна. В душите им старите навици съжителстваха с импулсите на нов стремеж към бъдещето.

Гилгамеш все още носеше в себе си много навици от миналото. По природа той беше воин, „светски човек“ в най-пълния смисъл на думата. Дори жителите на Халдея го възприемаха като узурпатор.

И Халдея, и Вавилон бяха достигнали високо културно равнище. Смяташе се, че шумерите са били коренното население и че все още са били свързани с изначалното творящо Слово. При тях все още съществуваше известно единство между мислене и говорене. В хода на по-нататъшното развитие стремежът да се открие въздействието на словото доведе до развитие, насочено навън – към разпространяването на думите, към онова, което е известно като „Вавилонската кула“. Халдея съхрани по-вътрешното разбиране на думите и на връзката им със звездната писменост.

В съответствие с космическия ред и дванадесетте части на Зодиака шумерите смятаха *дванадесет* за числото, според което се дели *пространството*. Самото време и развитието на душата в него обаче те преживяваха като седмореен порядък, съответстващ на броя на планетите⁶. И до днес се смята, че шумерите са открили

⁵ „Световната история в светлината на Антропософията“ (3)
В бележки под линия са посочени източниците на цитатите от Рудолф Щайнер в следния формат:

„Заглавие на книга“ (пореден номер на лекцията)

⁶ Под „седемте главни планети“ тук се разбира древната седморка на планетарните сфери, описана и в Антропософията: Луна, Меркурий, Венера, Слънце, Марс, Юпитер и Сатурн. Това не е съвременната астрономическа употреба на думата

седемте главни планети. От Халдея тръгват по света две големи културни течения, свързани с тайната на числата 12 и 7. В увода си към книгата „Из дейността на Архангел Михаил“ Ита Вегман говори за тях като за течения, ръководени от Михаил. Едното течение води началото си от Авраам, прародителя на еврейския народ. В тази родова линия впоследствие се оформят 12-те племена на Израил и преминават през много етапи на пречистване и много изпитания, за да подготвят земното тяло на Христос. В основата на строежа на земното тяло е делението на 12 части. В своя уведен текст към сборника „Из дейността на Архангел Михаил“ Ита Вегман описва тези две течения по следния начин: „Във връзка с импулса „Аз съм“, който действа в кръвта от поколение на поколение, в това течение се явява Михаил, защото той е лицето на Йехова. Второто течение, което тръгва от Халдея, е по-скритото от двете. То води от Халдея към Гърция.“

Ще проследим това второ течение. Под непосредственото ръководство на Михаил то започва с Енкиду и Гилгамеш и през 7 степени в развитието на съзнанието води до повторното откриване на духовния свят.

Гилгамеш беше владетел на Урук, но не и наследствен цар – той беше завладял града. Стремеше се да създаде нова култура. Жителите го възприемаха като узурпатор, но в епоса се казва: „Изпълнени с удивление и страх, гражданите се взираат в него – никой не може да се сравни с него по телесна красота и сила.“ („Епос за Гилгамеш“, I, 1)

„планета“: Земята не се включва, тъй като е отправната точка на човешкото земно съществуване, докато Слънцето и Луната се включват като самостоятелни космически сфери на действие. Рудолф Щайнер свързва тази седмост с ритмите на времето, седемте дни на седмицата и различни степени и процеси в развитието на човешката душа и съзнание. – бел. прев.

Същността му е изразена в думите: „Една трета от него е човешка, две трети са божествени.“ Макар тялото и волята му да бяха човешки, те бяха проникнати от един слънчев Бог, наречен в епоса Шамаш. Но Гилгамеш не донесе мир на жителите на Урук – властният му нрав ги потискаше твърде силно.

При него се появи Енкиду – човек, който сякаш идваше от прадревното минало. Той живееше в дивата природа сред животните и разбираше езика им. Едва когато една жена успя да го изкуши, той изгуби тази способност и стана подобен на хората, въвлечени в грехопадението. Дойде при Гилгамеш и между двамата се зароди дълбоко, необикновено приятелство. Гилгамеш действаше по божествена повеля и сяко изпълняваше волята на един Бог в себе си, без винаги да я разбира. Енкиду разясняваше смисъла на постъпките на Гилгамеш и така му помагаше да разбере собствените си действия. Двамата бяха като едно цяло и в Урук настъпи мир.

Гилгамеш, с когото никой не можеше да се сравни по телесна красота и сила, беше предопределен да служи като оръдие на едно Същество от духовните йерархии⁷ – на един Дух на Огъня⁸. В лекция 3 от *„Окултна история“* Рудолф Щайнер говори за него като за „стара душа“. С понятията „стара душа“ и „млада душа“ Рудолф Щайнер ни дава съвсем нова основа за разграничаване на хората. Тези понятия могат да бъдат формулирани само когато различните земни животи се разкрият пред погледа на духовния изследовател. Прераждането

⁷ Духовните йерархии са 9 степени висши духовни Същества, обединени в 3 йерархии. Първата включва Серафими, Херувими и Престоли; Втората – Господства, Сили и Власти (Елохими); Третата – Архаи, Архангели и Ангели. – бел. прев.

⁸ Духовете на Огъня са наричани още Архангели. Названието е свързано със Старото Слънце, където те преминават своята човешка степен на развитие. – бел. прев.

започна едва в Лемурийската епоха, с „грехопадението“. Тогава започна редуването на живота в духовния свят с живота във физическо тяло на Земята. В духовния свят съзнанието е изпълнено със светлина: човек живее в сферата на Зодиака и преживява различните степени на съзнание, свързани с планетите. На Земята съзнанието е помрачено. Раждането и смъртта станаха неразделна част от човешкото съществуване. Ако душата многократно преминава от духовния към земния живот и обратно и се въплъщава много пъти на Земята, тя натрупва богат земен опит и става „стара“.

Като най-древни човешки същества можем да посочим Адам и Ева – първата човешка двойка, която преди всички останали слезе от рая в твърдата физическо-етерна материя. Със слизането те получиха и повелята сами да намерят отново пътя към духовно-душевния свят. При поврата на времената Натановото дете Исус⁹ дойде на Земята от планетарните светове като „най-младата душа“ на човечеството. След грехопадението това същество – тази човешка душа – беше останало в Слънцето. При преминаването си през всички планетарни сфери то се подготвяше за все нови жертви, за да улесни слизането на Христос на Земята. Тази душа е част от Адамовата душа, която е едновременно най-старата и

⁹ Натановото дете Исус – според духовнонаучните изследвания на Рудолф Щайнер детето Исус, описано в Евангелието от Лука, произхожда от Натановата линия на Давидовия дом (Лука 3:23–38), за разлика от Соломоновото дете Исус, представено в Евангелието от Матей. Натановият Исус е онази душа, която не е била засегната от грехопадението и не е имала земни въплъщения до момента на раждането си като Исус. Затова е наречена „най-младата душа“ на човечеството. На 12-годишна възраст в Натановото дете Исус навлиза Азът на Заратустра, а при Кръщението в Йордан в него се въплъщава Христовото Същество. – бел. прев.

най-младата.¹⁰

Енкиду е близък до тази най-млада душа. От епоса става ясно, че той също не е участвал в грехопадението. Участието му в мисията на Земята придобива особено голямо значение. Рудолф Щайнер казва за него: „У тази личност се беше запазила голяма част от познанието, придобито при пребиваването ѝ в Космоса отвъд Земята. Тя го беше съхранила през малкото си въплъщени- ния... Онзи, когото епосът за Гилгамеш нарича Енкиду, беше близък до Мистериите благодарение на пребива- ването си в Космоса отвъд Земята...“¹¹

„Тъй като Енкиду беше преминал през само няколко въплъщени- я на Земята, той притежаваше ясновидско прозрение и чрез него знаеше, че материя изобщо не съ- ществува, че всичко е духовно и че така нареченото ма- териално е само друга форма на духовното.“¹¹

Резултатите от тези окултни изследвания ни дават представа за всеобхватното космическо величие на тази личност. Енкиду беше близък до „Силите, които направ- ляват древното ясновидство“ – до духовните Същества, до йерархиите, действащи от зодиакалните и планетар- ните сфери, създали света и човека. През дългото си пребиваване в духовния свят тази индивидуалност мо- жеше съзнателно да преживява космическите Мисте- рии. Като млада душа, останала по време на грехопаде- нието в слънчевата и планетарните сфери, тя можеше да слезе на Земята с почти непокътнатото телесно устройство и с ясновидската сила на това познание, придобито от- въд Земята.

Неизбежно се питаме: има ли наистина души, които идват на Земята като хора, натоварени с велики задачи, и които можем да разглеждаме единствено като

¹⁰ Вж. лекционните цикли от Рудолф Щайнер „Етапи, пред- шестващи Мистерията на Голгота“ и „Евангелието на Лука“.

¹¹ „Световната история в светлината на Антропософията“ (3)

Учители на човечеството? Във всички времена е имало водачи на човечеството. Един от великите слънчеви водачи, ръководили човечеството след Атлантската катастрофа, беше божественият Ману. Той инспирираше¹² и направляваше седемте свети риши в Индия. Именно той, божественият Ману, ръководеше преселенията от Атлантида и изпращаше онези, които трябваше да станат водачи и основатели на първите следатлантски културни епохи. Тези хора все още не притежаваха Аз. Същества от духовните йерархии се вселяваха в тях или ги инспирираха.¹³ Това важи и за Заратустра, основателя на древноперсийската културна епоха. Чрез Ману беше основан и Он – първият център на слънчевите Мистерии в южното течение, разположен недалеч от днешния Кайро.

Какво място заема Рудолф Щайнер сред тези водачи на човечеството? В по-късните културни епохи божествените Ману вече трябва да бъдат заменени от човешки духовни водачи – от човешки Ману. Това важи особено за епохата след идването на Христос и за цялото бъдещо развитие на човечеството. В Рудолф Щайнер

¹² Инспирация (от лат. *inspirare* – „вдънхновявам“) – в общ смисъл вдъхновение, духовно подтикване. В Антропософията терминът обозначава една от трите степени на свръхсетивното познание – Имагинация, Инспирация и Интуиция. Рудолф Щайнер определя Инспирацията като своеобразно „духовно чуване“, чрез което се възприемат смисълът, закономерностите и проявите на духовния свят. Да бъде човек инспириран означава духовно Същество да въздейства върху душата му, така че чрез нея да могат да се изразят познания и импулси, които не произлизат от обикновеното му лично съзнание. За седемте свети риши Щайнер описва именно такива състояния на Инспирация, в които те изговаряли духовни истини, до които не биха могли да достигнат с обичайните си способности за познание. – бел. прев.

¹³ „Въведение в Тайната наука“ (глава 4)

виждаме водач на човечеството, който е човек сред хората. Като Аз той постига обновено виждане на духовния свят и чрез силата на Аза може да положи началото на нов начин за ръководене на човечеството.

Гилгамеш и Енкиду са дълбоко различни личности. Върху първата плочка на епоса за Гилгамеш е написано: „Една трета от него е човешка, две трети са божествени.“ През атлантската епоха Гилгамеш беше получил Посвещение. Можем да предположим, че тогава тялото му е служело като инструмент на едно Същество от духовните йерархии, а именно на един Дух на Огъня – Михаил. Така импулсите на това Същество са могли да се проявяват в ръководството на човечеството.

Приятелството с Енкиду пробуди много сили у Гилгамеш. Ясновидските способности на Енкиду можеха да „заразят“ Гилгамеш, тоест да му се предадат.¹⁴ Така Гилгамеш започна да вижда по-ранните си въплъщения и да разбира развитието на собствената си душа. Вследствие на това у него се пробуди копнеж за безсмъртие. След смъртта на Енкиду душата на Гилгамеш укрепна. Той копнееше отново да намери приятеля си, да живее с него и да се вслушва в съветите му. Поради ранната загуба на приятеля си Гилгамеш се стремеше да разкрие тайните на смъртта и търсеше безсмъртие – индивидуално безсмъртие. Своеобразното му Посвещение не го доведе до непосредствено виждане на духовния свят, но той намери своя приятел.

След смъртта си Енкиду остана духовно с него, за да може мисията на Гилгамеш да продължи. „Затова от този момент нататък Гилгамеш продължава да действа, воден не само от собствената си воля, а от волята на двамата, от сливането на двете воли.“¹⁵

¹⁴ „Окултна история“ (3 и 4)

¹⁵ „Световната история в светлината на Антропософията“ (3)
Следващите 2 цитата са от същия източник.

Когато животът на Гилгамеш също наближи своя край, какво остана в душата и духа му като копнеж и мощен импулс? Остана стремежът му в живота след смъртта и в следващо възплъщение да постигне онази пълнота на познанието, до която още не беше достигнал. Въпросът за безсмъртието, с който се беше борил и който му беше причинил толкова страдания, го подтикваше да търси прозрение както за съществуването на душата преди земния живот, така и за връзката на човека със сътворението на света. Двете личности, Енкиду и Гилгамеш, напуснаха телата си с въпроса в душите си: „Как сме станали такива, каквито сме? Как сме участвали в развитието на Земята? Именно развитието на Земята ни е направило такива, каквито сме.“

Именно тази вътрешна борба – тези въпроси, които душата си задава в края на едно земно възплъщение – е мощният импулс. Чрез преживяванията между смъртта и новото раждане той целенасочено и решително повежда душата към мястото и епохата на новото възплъщение. Двете души търсеха място, където „учението и мъдростта разкриваха как се е развивала Земята във връзка с Космоса“.

*Servus Michaelis sum
per meam et tuam
voluntatem
In nomine nostri dei*

~
*Sei in Zeit und Ewigkeit
Schüler im Lichte Michaels
In der Götter Liebe
In der Kosmos Höhen.*

Служител на Михаил съм аз
по моя и по твоя воля.
В името на нашия Бог.

Бъди във времето и във вечността
ученик в светлината на Михаил,
в любовта на Боговете,
във висините на Космоса.

Да, аз съм във времето
и във вечността
ученик в светлината на Михаил,
в любовта на Боговете,
във висините на Космоса.¹⁶

3. От Урук до Ефес

Когато се замислим върху описаните в предходната глава съдби на Енкиду и Гилгамеш, у нас могат да възникнат много въпроси. Какво се полага като начало през това възплъщение в Урук и как заложеното тогава продължава да действа в следващите възплъщения? Възниква и друг въпрос: защо вечерните лекции¹⁷, които очертават съдбите на тези две индивидуалности през няколко възплъщения, са съществена част от Коледното

¹⁶ За стиховете „Служител на Михаил съм аз...“ трябва да отбележим, че приживе Ита Вегман ги даде на латински и немски на някои от своите сътрудници. Включен беше и отговорът на ученика: „Да, аз съм във времето и във вечността...“

Не разполагаме с тази част от стиховете в собственоръчен запис на Рудолф Щайнер, затова тя е добавена от Ерих Кирхнер. Латинските стихове и първата немска строфа са написани от Рудолф Щайнер върху отделни листове хартия и затова са възпроизведени по този начин.

¹⁷ „Световната история в светлината на Антропософията“

събрание през 1923 г. и от преучредяването на Обществото? Може ли изучаването на митологията да ни помогне да разберем това?

В древните Мистерии Азът на кандидата се потискаше в процеса на Посвещение. Душата му непременно трябваше да премине през всички изпитания и през всички пречиствания на своята астрална природа, за да намери пътя към духовния свят – пътя към Боговете. Егоистичният „Аз“, даден от Луцифер, трябваше непременно да бъде отстранен, а на негово място да застане йерофантът, който така поемаше ръководството на душата. Египетската сцена в мистерийната драма на Рудолф Щайнер („Пробуждането на душата“) ясно показва, че старата форма на Посвещение се запази приблизително до 15 век пр. Хр. Именно тогава се появиха първите признаци на промяната. Древните Мистерии се основаваха изцяло на кръвното родство, наследствеността и професията на човека. Посветеният желаше единствено да изпълнява волята на Боговете, а собствената му воля не играеше никаква роля.

В Урук се появява Гилгамеш – човек с една трета човешка и две трети божествена природа. Той обаче е един от първите хора, които осъзнават своя Аз не само като съществуващ извън собственото им същество, но и като свързан с физическата и етерната им природа. След като описва как след смъртта си Енкиду действа във волята на Гилгамеш, Рудолф Щайнер казва:

„Под въздействието на духа на Енкиду, който го инспирираше, Гилгамеш започна да осъзнава, че Азът е слязъл във физическото и в етерното тяло, които са смъртни. От този момент въпросът за безсмъртието започна да играе изключително важна роля в живота му.“¹⁸

Енкиду се различава от всички по-ранни водачи на

¹⁸ „Световната история в светлината на Антропософията“ (3)

човечеството. Макар да е изцяло човек, той, както вече казахме, идва на Земята с цялата космическа мъдрост на световите на неподвижните звезди и на планетите. Той не се нуждае нито от Мистерии, нито от Същество от йерархиите, което да се всели в личността му. До 1000 г. пр. Хр. не може да се говори за Аз у нито един от по-ранните водачи на човечеството, дори у Заратустра. В тези личности се вселяват Същества от йерархиите и действат чрез тях.

Как е било възвестено на Гилгамеш, че му предстои среща с Енкиду? Епосът разказва за това в края на първата плочка. Гилгамеш сънува: „Чуй, майко, тази нощ видях насън по-ясно от всякога един чуден образ на човек. Небосводът сияеше от звезди. Изведнъж те паднаха на земята – бяха сияещи воители, безбройно войнство. Съединиха се и образуваха човек. И аз се възрях в него! Прегърнах го... Ти го прие като син и го постави до мен като мой брат.“

Енкиду, когото Боговете са създали от глина, живее в тревистите равнини заедно с животните. Едва след като върховната жрица на Мистерии на Ишар изпраща една от храмовите девойки да го съблазни, Енкиду става изцяло земен човек. Това се случва около 3000 г. пр. Хр.

Когато вижда, че животните са го отхвърлили, той тръгва след храмовата девойка към Урук. Там Енкиду среща Гилгамеш и между тях се създава връзката, която Гилгамеш е видял насън. Те стават най-близки приятели, действат заедно и отначало успяват да установят мир в града. Скоро обаче срещу тях се надига съпротива от страна на Мистерии на Ишар – Богинята на града. Тази съпротива е разбираема предвид положението на двете индивидуалности спрямо древните Мистерии, основани на кръвното родство. Мистерии на Ишар се обръщат за помощ към своя върховен Бог Ану. Той изпраща „Небесния бик“ да се сражава с Енкиду и Гилгамеш. В ожесточена битка двамата най-сетне убиват

Бика. Когато разярената Ишар проклина Гилгамеш за стореното, Енкиду откъсва един от краката на Бика и го праща срещу жрицата на Ишар. Културата на Бика, свързана със силите на наследствеността и кръвното родство, трябва да бъде заменена. Това е недвусмислен знак, че Енкиду – който е изцяло човек – идва на Земята, за да премахне Мистерииите, основани на кръвното родство, и да донесе импулса на личността.

Още преди тази битка с Небесния бик Енкиду и Гилгамеш е трябвало да преминат през други изпитания и да се сражават с други чудовища. При всички тези подвизи, включително в битката с Небесния бик, двамата призовават слънчевия Бог Шамаш и получават помощта му. Във втората лекция от цикъла в Торки¹⁹ Рудолф Щайнер казва, че халдейците все още са възприемали Слънцето заедно с духовната му аура както в будното дневно съзнание, така и в съноподобното съзнание през нощта. Това ни помага да разберем колко важна роля е играло Слънцето в халдейската култура.

Според Евангелието на Марко Ангелът, действащ чрез Йоан Кръстител (предтечата на Христос) възвестява идването на Господаря на душевните сили – Аза. Христос, Който трябваше да донесе на човека свободния от егоизъм Аз, действаше чрез слънчевите Същества – Втората йерархия. Затова помощта, която Енкиду и Гилгамеш получават от слънчевия Бог Шамаш, ясно показва какви сили ги подкрепят.

Противодействащите сили обаче все още са могъщи. Енкиду се разболява и умира. Но чрез него импулсът на личността вече е вложен в човечеството на Земята.

Смъртта на Енкиду разтърсва дълбоко Гилгамеш и се превръща в загадка за него. В по-ранни времена, когато човек все още преживяваше своя Аз извън физическото и етерното тяло, смъртта беше само преход. Но

¹⁹ „Съзнанието на Посветения“ (лекция от 12.8.1924 г.)

Гилгамеш е един от първите хора, които усещат връзката на Аза с физическата и етерната природа на човека, и затова за него смъртта означава прекъсване на тази връзка. Тъкмо смъртта и въпросът за безсмъртието го подтиква да потърси наследниците на Мистериите на Хиберния, където все още е запазена атлантската мъдрост. Той отива в Бургенланд, но не успява да запази плодовете на Посвещението, което получава там. Част от познанието обаче остава у него. Тъкмо това познание, заедно с връзката му с Енкиду, позволява на Гилгамеш да стане основател на вавилонската култура. Рудолф Щайнер описва това в цикъла от лекции „Световната история в светлината на Антропософията“. Енкиду действа във волята на Гилгамеш, без самият Гилгамеш да го осъзнава напълно. В импулсите на Гилгамеш действа и Мардук-Михаил²⁰.

Вавилонската култура поставя началото на културата на личността. Това личи от мита за Вавилонската кула и смесването на езиците във Вавилон. В дълбока древност съществуваше единен праезик, чиито звукови съчетания бяха разбираеми за всеки човек. Това беше свързано с ръководната роля на Мистериите. В ранните египетски центрове на Мистериите езикът се използваше единствено за свещените обреди. Останалите хора се разбираха помежду си чрез праезика – с други думи, чрез звуците на природата. Това състояние приключи с Вавилонската кула.

Днес живеем 5000 години по-късно. До какво доведе импулсът на личността, вложен в човечеството чрез Енкиду в Урук? Хората са станали самотни и живеят изолирани едни от други, но все още не знаят какво всъщност представляват личността и Азът.

²⁰ Духовното Същество, което в древнохалдейските Мистерии е било познавано като Мардук, по-късно е назовавано Михаил. – бел. прев.

Силите на традициите и наследствеността наистина са угаснали, но все още се запазват в човешките навици и представи. В лекции от 1909 г. Рудолф Щайнер казва, че и днес хората остават обвързани с условията на съществуване, определяни от груповата душа.²¹ Расата, семейството, професията – всичко това оставя определен отпечатък върху човека. Но в настоящото въплъщение човекът трябва да стане Аз, съзнателен Аз, за да може в следващото въплъщение да си спомня този Аз. По думите на Рудолф Щайнер: „Тогава той ще се прероди с този развит Аз и ще си спомня себе си като този Аз. А по-дълбоката задача на Антропософското движение днес е да направи така, че редица хора да преминат в следващото си въплъщение, всеки с Аз, който му позволява да си спомня себе си като отделна индивидуалност. И това ще бъдат хората, които ще образуват ядрото на следващата културна епоха.“ (4.12.1909 г.)

Как импулсите, дадени от Енкиду и Гилгамеш, се пренасят от едно тяхно въплъщение в следващото и как продължават да действат? Сега ще се насочим към Ефес – темата на следващата глава.

Красотата и пищността на природата трябва да са придавали на този център на Мистериите особено сияние. Това сияние и вътрешната радост струяха от духовното съдържание на самите Мистерии.

В лекциите си Рудолф Щайнер не посочва името на Енкиду в новото му въплъщение, а го е съобщавал само в лични разговори. Името е Кратил. В книгата „Загадките на философията“, в главата за Хераклит, Кратил е споменат веднъж като негов ученик. Според преданието Кратил се е смятал за ученик на Хераклит и е твърдял, че именно той самият е предал на Платон светогледа и мисленето на своя учител. За Хераклит се казва, че е

²¹ „По-дълбоките тайни на развитието на човечеството в светлината на Евангелията“ (лекция от 4.12.1909 г.)

починал през 480 г. пр. Хр. Не знаем нито кога е роден Кратил, нито кога е починал. Преданието го представя като атинянин и учител на Платон. Нито едно негово съчинение не е оцеляло. Запазени са само няколко цитата в трудовете на Аристотел и други философи, както и в Платоновия диалог „Кратил“, за който се говори по-подробно в следващата глава.

Тъй като Кратил е бил учител на Платон, трябва да приемем, че при раждането на Платон през 427 г. пр. Хр. Кратил вече е бил на известна възраст. Оттук може да се предположи, че на младини е бил свидетел на изграждането на Партенона и на създаването в Олимпия и Елевзина, на забележителните статуи и други творби от разцвета на гръцкото изкуство. В тези сгради и статуи все още има етерен живот и те изразяват законите на етерния свят. Затова те изглеждат така, сякаш са пренесени от небесата на Земята – подобно на по-ранните статуи „кори“²² от 5 и 6 век пр. Хр.

Драмите на Есхил и Софокъл, написани по-късно, се доближават по духовното си съдържание най-много до онова, което преди е било достъпно единствено в центровете на Мистериите като подготовка на кандидатите за Посвещение – онези, които се стремят да достигнат целта. Макар самият Есхил да не беше Посветен, той все пак знаеше много тайни – например важната за нас тайна, че Артемида²³ и Персефона²⁴ са едно и също

²² Кори – характерни за архаичната древногръцка скулптура статуи на млади жени, представяни обикновено изправени и облечени в дълги, богато украсени одежди. – бел. прев.

²³ Артемида (рим. Диана) – в обичайната гръцка митология дъщеря на Зевс и Лето, сестра близначка на Аполон и Богиня на лова и природата. В Ефес обаче тя е почитана в особен мистериен образ – като Богиня на плодородието и на изобилстващия живот на природата. – бел. прев.

²⁴ Персефона (рим. Прозерпина) – в гръцката митология

Същество. Знаеше и тайната, която Прометей не разкрива на Зевс: че Христос ще дойде и ще поеме властта от гръцките Богове. Понеже Есхил описа съдържанието на тези тайни, в Гърция го обвиниха, че е издал Мистериите. Той обаче успя да докаже, че не е преминал през Посвещение, и затова не го осъдиха на смърт, а само го прогониха.

В цикъла от лекции „Окултна история“ (Шутгарт, 1910 г.) Рудолф Щайнер посочва, че във въплъщението между живота си като Енкиду и живота си като Аристотел тази индивидуалност е успяла чрез мистериите да развие всеобхватно състрадание и безстрашие. Великите гръцки драми бяха блед образ на онова, което в Мистериите водеше до Посвещение.

Още по времето на Кратил край атинския Акропол съществуваше театърът на Дионис. Възможно е Кратил да е гледал и великите елевзински драми, сред които най-добре познаваме „Похищението на Персефона“. Но изпитанията, на които подлагаха кандидатите за Посвещение в Елевзина, се различаваха от тези в Ефес. Изпитанията на елевзинското Посвещение бяха свързани с всички ужаси на големите трагедии в гръцката история. Плаването на аргонавтите и трагедията на Язон, съдбата

дъщеря на Деметра, отвлечена от Хадес (Плутон). Тя прекарва част от годината в подземния свят, а през останалата част е при майка си сред Боговете. Персефона е олицетворение на силите на древното ясновидство в човешката душа. Отвлечането ѝ означава оттеглянето на тези сили от будното съзнание и потъването им в подсъзнателните дълбини, където те участват в укрепването на човешкия Аз. В описанията от Рудолф Щайнер ефески Мистерии Персефона е също живата духовна сила на природата, действаща в звездите, слънчевите и лунните лъчи и растящите растения. В този мистериен смисъл тя е отъждествена с ефеската Артемида. – бел. прев.

на Прометей и легендата за Херкулес – всички тези трагедии бяха част от обучението в Елевзина и кандидатите трябва да са ги преживявали в цялата им реалност.

Не знаем кога Кратил е пристигнал в Мала Азия и Ефес. Самият факт обаче никак не е изненадващ. Мнозина прочути гърци са пътували до Мала Азия и Египет – сред тях например Питагор и Платон.

Защо тъкмо Ефес ни е посочен като място на следващите въплъщения на Енкиду и Гилгамеш? Формата на ефеските Мистерии е описана в следващата глава. Характерът на обучението там показва прехода от древните към по-късните Мистерии. Ефес беше първият център на гръцко-предноазиатските Мистерии, в който личностното развитие и зрелостта играеха важна роля. В по-ранните Мистерии решаваща беше професията, както и наследените способности и дарби. В древните Мистерии трябваше да се вземат предвид също и разположението на звездите, както и планетните ритми, преди да бъде предадено определено познание. Откровенията на Сатурн и разкриването на тайните му зависеха от 30-годишния ритъм на тази планета.

Същият принцип важеше и за познанието, свързано с другите планети. Именно в Ефес тези условия се променяха за първи път в историята на Мистериите. След подготовка и предварително обучение ученикът можеше, напълно независимо от разположението на небесните тела, да се отъждестви толкова пълно със статуята на Артемида, че Богинята да го пренесе в лунната сфера. Оттам той можеше да преживее целия процес на развитие, започвайки от Стария Сатурн.²⁵ Без съмнение Ефес беше последният център на Мистериите, където все още можеше да се обхване с поглед толкова обширна част от миналото.

²⁵ „Световната история в светлината на Антропософията“ (3, 5, 7)

Но коя е Богинята Артемида, която заемаше централно място в ефеските Мистерии? В тази книга тя се назовава и Артемизия, а римското ѝ име е Диана. Трябва обаче да разграничим обичайния митологичен разказ от разглежданото тук мистериинно тълкуване. В митологията Артемида е дъщеря на Лето и сестра на Аполон, Бога на духовното Слънце. В мистериинното тълкуване тя се разкрива не като сестра на Аполон, а като дъщеря на Деметра – тоест като същото Същество, което носи името Персефона. Деметра е Майката Земя – едно от трите изначални Божества.²⁶

В древните Мистерии на Мала Азия и Северна Африка я наричаха не Деметра, а Миза или Мизия²⁷. От тези названия на Деметра се извежда и името на дъщеря ѝ – Артемизия. В това мистериинно разбиране дъщерята, позната и като Персефона, винаги остава част от съществото на майка си, Деметра. В цикъла от Торки²⁸ Рудолф Щайнер назовава тази ефеска Богиня *Персефона*, а не Артемизия. Богинята Деметра, наричана също Миза или Мизия и сродна с египетската Изида, е свързана с всички сътворени същества в природата – с растенията и животинския свят. Освен това тя е зародишът и извора на целия видим живот. Дъщеря ѝ Персефона, която е част от самата Деметра, олицетворява силата на човешкото ясновидство. Вследствие на отвличането на Персефона от Плутон силата на ясновидството е

²⁶ „Загадките на философията“ (главата за Ферекид от Сирос), както и „Съзнанието на Посветения“ (лекция от 12.8.1924 г.)

²⁷ Тук Миза и Мизия са названия на Богинята Деметра. Понататък Миза е името на ученичката на Кратил в Ефес. Книгата разглежда особената връзка на тази ученичка с Артемида, наричана и Артемизия. Това не означава, че Миза е самата Богиня. – бел. прев.

²⁸ „Съзнанието на Посветения“

тласната навътре в човешкото същество и трябва да бъде освободена оттам. Тук откриваме връзка с настоящето, към която ще се върнем по-късно.

Рудолф Щайнер дава важно указание: душата на индивидуалността, възплътила се по-късно като Александър, е преживяла Мистериите на Ефес с особена сила.

Подобно силно преживяване на ефеските Мистерии не е било част от мисията на Кратил, защото космическото му познание е действало с пълна сила. За това загатват и думите, изречени при портата на храма (вж. следващата глава). Когато ги четем, можем да останем с впечатлението, че те представляват преобразена форма на противодействието на Мистериите на Ищар срещу Енкиду в Урук. Тогава това противодействие се е изразявало не в думи, а в действия – например в изпращането на Небесния бик. Сега, в Ефес, светлината, струяща от пазителя на храма, угасва, а светлината на носителя на импулса на личността – Енкиду-Кратил – започва да сияе. Ефес действително беше първият център, в който човешката зрелост и човешката воля имаха значение. Затова Ефес щеше да стане мост към новите Мистерии.

Можем да разберем значението както на този факт, така и на съвместната работа на Енкиду и Гилгамеш, когато осъзнаем, че във всички древни Мистерии жреческата длъжност се е предавала по наследство в семейството. Самият Хераклит например е наследил по родова линия длъжността на върховен жрец на Ефес, но се е отказал от нея.

Енкиду е „Ur-Mensch“ – първообразен човек. Привързаността му към Гилгамеш, завзел властта в Урук, не се основава нито на кръвни връзки, нито на каквито и да било наследствени фактори. Същото важи за Кратил и неговата ученичка Миза – ефеското възплъщение на Гилгамеш. Светлината на пазителя на храма, чиято длъжност се е предавала по наследство, угасва.

4. Ефес

*Путам в Ефес.
Приятелско кимване ми отвърща: „Да“.*

Мистерийният център в Мала Азия, заедно с околните гори и обширният комплекс от сгради, беше разположен в залив, образуван при вливането на река Каистър в Средиземно море. Той принадлежеше към гръцките светилища от междинния период между най-древните източни Мистерии и зараждащите се гръцки Мистерии. Ефес се намираше в Йония, която тогава все още се смяташе за родина на певците, възпяващи старинните предания. Според преданието Омировите песни произхождат от тази област на Мала Азия. За самия Омир се смяташе, че е бил сляп певец от Самос.

По-късно Йония стана люлка на философията и действително там се родиха много философи: Хераклит – в самия Ефес, а Талес, Анаксимандър и Анаксимен – в Милет. Именно през този период – приблизително през 7, 6 и 5 век пр. Хр. – Мистериите в Ефес също бяха в разцвета си. Стремехът към познание, който философите разпалваха във външния живот, беше като отражение на онова, което се извършваше в ефеския храм. Тези първи философи са били натурфилософи, а този етап от развитието на гръцката философия се нарича „космологичен период“. Част от въпросите им се отнасяха до *първичната субстанция*, която търсеха в елементите и смятаха за непородена, непреходна и безкрайна. Други философи, като математика Питагор, се стремяха да разрешат проблема за формата. Във вътрешното светилище на Ефес една от целите също беше да се разберат формата и материята.

Мистерийният център беше широко известен. Хората от други културни средища го посещаваха често и с

голямо желание, защото беше едно от най-пленителните места, вдъхващи радост.

Ефес беше средище на Мистерията на Словото, тоест на Логоса. Учениците отново и отново бяха наставлявани да медитират върху формулата: „Говори, о, човече, и чрез себе си разкриваш възникването на световете.“²⁹ Ученикът се вглъбяваше в себе си и преживяваше отново телесните, душевните и духовните процеси, които протичаха при говоренето. Той усещаше как при издишването въздухът струеше отвътре навън и приемаше духовното съдържание на мисълта като топлина, идваща отгоре, докато душевният елемент на чувството се разливаше надолу във водния елемент на тялото. Така чувстваше изговореното слово като сила, която сгриваше и оформяше самия него. Чувстваше най-съкровенията си същност като творческата сила, породила словото. Това го водеше към „Познай себе си!“ – към осъзнаването на творческите сили в самия него, в Микрологоса, чрез който трябваше да стане едно с Макрологоса.

Така ученикът преживяваше отново сътворението на света от Макрологоса. Когато ученикът говореше, чрез него протичаха процеси в по-податливата, летлива субстанция – във въздуха, топлината и водата. Чрез Макрологоса същите процеси протичаха в по-плътните елементи – водата, въздуха и земята – и чрез уплътняване се превръщаха в трайно съществуваща земна материя.

„В праначалото беше Словото“ – това възвестяваше надписът над школата в Ефес. В тази атмосфера по-късно живя евангелистът Йоан, чието Евангелие започва с тези думи.

В края на халдейските си въплъщения Енкиду и Гилгамеш изпитваха вътрешен подтик: в живота след смъртта да търсят яснота за мястото на човека в сътворения свят след грехопадението и за сътворението на

²⁹ „Мистериинно познание и мистериинни центрове“ (6)

света от божествените Същества. Рудолф Щайнер казва следното:

„Характерно за двете личности, за които говоря, беше, че в описаното от мен възплъщение тъкмо поради особеното си душевно устройство те не можеха да установят близка връзка с Мистериите на собствената си страна. Онзи, когото епосът нарича Енкиду, беше близък до Мистериите благодарение на пребиваването си в космическите области извън Земята. А онзи, когото епосът нарича Гилгамеш, премина през своеобразно Посвещение в една следатлантска Мистерия, но то даде плод у него само отчасти. В резултат на всичко това и двамата усещаха в собственото си същество нещо, което сякаш ги сродяваше с праначалните времена на земното човечество. И двамата можеха да се запитат: Как сме станали такива, каквито сме? Какво сме преживели в хода на развитието на Земята? Именно развитието на Земята ни е направило такива, каквито сме.“

И по-нататък: „В онези времена въпросът за безсмъртието, който причиняваше на Гилгамеш толкова страдания и вътрешни борби, беше свързан с необходимостта да се съзерцава развитието на Земята в праначалните времена. Човек не можеше да мисли за безсмъртието на душата или да го преживява в чувствата си – ако употребим тези думи в смисъла на онази епоха – без същевременно поне донякъде да съзерцава какво са преживели човешките души в много ранните фази от развитието на Земята. Те съществуваха още през етапите на Старото Слънце и Старата Луна и виждаха как към тях се приближава онова, което по-късно щеше да стане „земно“, както го наричаме ние.

Хората чувстваха, че принадлежат към Земята. Чувстваха, че за да познае себе си, човек трябва да осъзнае връзката си със Земята.“³⁰

³⁰ „Световната история в светлината на Антропософията“ (3)

Ефеската Мистерия пробуждаше у подготвящите се за Посвещение прозрение за самото творящо Слово и за това как от него бяха възникнали Вселената, Земята и човекът. Ефеските обреди за Посвещение бяха свързани с Богинята Артемида. В тях индивидуалностите, живели като Енкиду и Гилгамеш, намериха онова, което търсеха: пътищата към непосредствено съзерцание на праначалната епоха от развитието на света. Богинята, която се явяваше в хода на ефеското Посвещение, беше Артемида, позната на римляните като Диана. Обредите и церемониите бяха съсредоточени около нея, а тя заемаше централно място в най-съкровено то светилище.

Статуята ѝ, каквато я познаваме от онзи късен ефески период, представлява женска фигура с градска корона на главата, със зодиакални знаци като огърлица, с множество гърди, заобиколена от животни. Този образ на напъпващия и поклъващ живот, на процесите на растеж, се намираше във вътрешното светилище. Кандидатът за Посвещение беше напътстван да съедини цялото си същество с Богинята дотолкова, че съзнателно да се отъждестви с нея. Тогава тя можеше да го изведе в лунната сфера, в обкръжаващия етер. Там той можеше отново да преживее в образи делата, с които беше сътворен светът и които доведоха до слизането на човека на Земята. Тя, Богинята Артемида, управляваше лунните цикли и затова можеше да води ученика към съзерцание и разбиране на макрокосмоса от различните гледни точки, които Луната откриваше.

Тогава от тези различни гледни точки се явяваше първообразът на човека – като етерно същество той все още обхващаше Зодиака. В Овен се намираше заложибата на главата, в Лъв – на сърцето, и така нататък, чак до заложибите на краищата в по-тъмните зодиакални съзвездия Скорпион, Стрелец, Козирог и Водолей, а в Риби – на ходилата. Ученикът виждаше как Адам Кадмон – първообразът на човека – при слизането си в

лунната сфера, в елементарния свят, трябваше да отдели от себе си животинския свят, който възплъщаваше преждевременно втвърдяващите се сили. Виждаше и как Адам Кадмон оплождаше Земята с онова, което впоследствие се превърна в растителен свят. „А онези, които преживяваха как самите те донасят растенията на Земята, чувстваха дълбоката си връзка с Бога Меркурий.

Чрез чувството „Ние самите донесохме растенията на Земята“ хората влизаха в особена връзка с Бог Меркурий.“³¹ А онези, които през тази епоха имаха такова преживяване, по-късно чувстваха особено влечение към Мистериите на Бог Меркурий, към всичко, свързано с лечебното изкуство.

За Енкиду и Гилгамеш тези преживявания на космическото сътворение на Земята бяха като сбъждане на копнежа им, като отговор на въпроса, който ги занимаваше в края на предишното възплъщение.

Както вече казахме, Гилгамеш и Енкиду не бяха участвали в най-древните Мистерии, в които Азът се потискаше, за да може мъдростта да бъде вложена в етерното тяло. Мистерията в Ефес от този „междинен период“ позволи на двете индивидуалности да се потопят в топлината, съкровено духовна атмосфера на Мистерията. Така започна пътят към Посвещението в Аза и чрез Аза.

Следващото описание ще ни помогне да си представим какво се извършваше в древния център на ефеските Мистерии, в храма на Артемида.

„Местността е обгърната в мрак. Навсякъде наоколо се различават сгради с ъгловати форми. Две човешки фигури прекосяват местността и се насочват към гората, която в късния здрач се очертава тъмнозелена, почти черна. От различни посоки ги следват други фигури – всички вървят към гората. Многобройните пътеки през гората водят към една по-тъсна алея, обградена от гъста

³¹ „Световната история в светлината на Антропософията“ (5)

растителност. По тази алея хората се приближават към храма на Артемидата в Ефес.

Вечер е, околността е забулена в мрак. Луната изгрява на хоризонта, разговорите между вървящите постепенно стихват. Сериозни и вглъбени, те се приближават към стъпалата пред храмовата порта. Почукват на нея в определен ритъм, който повтарят три пъти. Портата се отваря за тях. Слаб лъч осветява входа на храма – той идва от съществото, отворило портата. „Кои сте вие?“ – пита то. Очертанията му са неясни, но от него струи светлината.

– Ние сме сродни помежду си и ти ни познаваш от древни времена.

– Вие сте земни хора, изгубили верността си. Забравили сте своя древен, изначален Пазител.

– В земния живот събрахме плодове за вечността.

– Пред плодовете, които сте събрали, светлината ми угасва.

– Ще запазя тази светлина, докато ни е нужна – казва единият от двамата, които вървят отпред, и придружава думите си с определен жест. Той е водачът. Всички тръгват напред и светлината продължава да ги води...

Накрая застават пред образа на Богинята Артемидата в източния край на храма.

– Обхванете онова, което стои пред вас – прозвучава гласът на водача.

Светлината вече е угаснала, цари мрак и лунната светлина, идваща отгоре, постепенно осветява образа на Богинята...³²

С обредите на Посвещението бяха свързани и разговорите, които учителите и учениците обикновено водеха по тихите горски пътеки във вечерния здрач.

³² Ита Вегман, „До приятелите“ (*An die Freunde*). Изложението се основава на указания на Рудолф Щайнер, съхранявани в Архива на Рудолф Щайнер в Дорнах.

Тези разговори подготвяха душата за действителни преживявания на природните процеси по време на нощния сън. За един такъв разговор Рудолф Щайнер говори в лекционния цикъл, изнесен в Турки.³³

В Ефес кандидатът за Посвещение преживяваше Мистерията на Словото и обредите, свързани с почитането на Артемида. Чрез тези обреди той навлизаше в тайните на макрокосмическото развитие. След това в прочути школи му разкриваха живо и нагледно тайните на природата. Разговорите, свързани с тези обреди, се водеха сред природата. Както вече описахме, морето достигаше до самите стъпала на сградите, в които се извършваха обредите, а наоколо се простираха тихи горички. В тази обстановка протичаха обучението и разговорите между учителя и ученика.

Пред взора на Посветения се откриваха духовните светове. Той ясно осъзнаваше как духовните Същества, действащи от Зодиака и планетарните сфери, творяха и изграждаха форми със съвършена мъдрост. Говореше за Духа, който вечно твори и вечно властва. Благодарение на Посвещението си той преживяваше този Дух с просветлено съзнание по време на сън. Говореше за формообразуващите сили – за *Световния Дух*.

Чрез това обучение учителят задълбочаваше разбирането на ученика за природата и така сънят на ученика се изпълваше с преживявания. Изричаше думи като тези: „Вгледай се в цялостния си човешки облик. Под краката ни са растенията, а около нас – удължаващите се сенки на здрача и приглушената зелена светлина на храмовата горичка. Първите звезди започват да проблясват на небето. Съзерцавай величието и великолепието, но и нагъпващия и покълващ живот – горе в небесата и долу на Земята. А после съзерцавай себе си.“

След такова обучение сънят вече не беше като преди,

³³ „Съзнанието на Посветения“ (4) – и за следващите 2 цитата.

а изобилстваше от преживявания. Ученикът можеше да прониква в царството на елементарните същества, действащи в топлината, въздуха, водата и земята. С будно съзнание по време на сън той виждаше как тези същества разрохкваха и раздробяваха земната материя. Така те освобождаваха място за корените на растенията и същевременно им даваха възможност да укрепят собствената си форма. Виждаше също как навсякъде поддържаха водния елемент в движение, за да могат соковете да се издигат нагоре срещу силата на тежестта, и как действаха във всяка проява на въздушния и топлинния елемент.

Зад тези елементи ученикът възприемаше тъчащата Персефона, дъщерята на Деметра, като нематериалната основа на всяка субстанция. На тази Богиня се подчиняваха всички елементи. Така по време на сън той можеше съзнателно да възприема проникнатата от дух материя – великата прамайка на света, Матер-Еа. Учителят имаше непосредствено съзнание за самия Световен Дух, а ученикът можеше да му предаде познание за онова, което живее и действа на Земята като отражение на Световния Дух – като „огледало на Световния Дух“.

„Така в онези далечни времена ученикът се учеше от учителя, а учителят – от ученика. От една страна, учението беше за духа и душата, а от друга – за душата и духа. Като споделяха и обединяваха преживяното, те достигаха най-високите върхове на познанието.“

Така виждаме как се ражда ново разбиране за природата, постигнато със собствените усилия на човека, а не получено чрез откровение. То преодолява противопоставянето между природата и духа. В ясните си сънища ученикът изследваше потоците на земно-етерните сили на растежа, а учителят допълваше и изясняваше преживяното чрез познанието за идващите отгоре сили на светлината и формата.

Във всичко това участваха индивидуалностите, които

бяха живели в Урук като Енкиду и Гилгамеш. Като учител и ученичка – защото „в онези дни равноправието между половете в Мистериите все още беше жива действителност“ – те участваха във внушителните обреди на Посвещението и преживяваха дълбоките духовни тайни, разкривани в ефеската Мистерия. Благодарение на нови и значими духовни преживявания те можеха в тихо, спокойно съзерцание да хвърлят светлина върху предишния си живот, изпълнен с усилна дейност, без да осъзнават напълно как беше протекъл той.

Гилгамеш, който беше търсил приятеля си Енкиду след ранната му смърт, се възплъти в Ефес като жена, наречена от Рудолф Щайнер „Миза“. Душата на Гилгамеш беше претърпяла огромни промени. Някога Гилгамеш искаше да покори външния свят. Сега душата му копнееше да се съедини с приятеля си, да участва в делата на Боговете, да служи и да помага. Самото име Миза показва близка връзка с ефеската Богиня Артемида, почитана под името Артемизия. За това свидетелстват стихове, написани от Рудолф Щайнер. В немския текст началните букви на деветте реда, прочетени отгоре надолу, образуват акростиха ARTEMÜSIA, който насочва към името Артемизия.

Исренум: Артемизия ♥

Когато ти, закрилнице на името ми,
ме учеше и ме напътстваше,
аз поех по пътищата на Боговете
и в общността на духовете
с дълбока отдаденост се съединих с онази душа,
над чийто земен стремеж
още от прастарите времена на човечеството
аз, като нейна душевна спътница,
трябва да излъчвам освобождаващата светлина на ди-
ханието.

(15 век)

Isrenum : Artemisia

Als Du, meines Namens Schützerin,
Richtung weisend mich belehrtest
Trat ich ein in Götterbahnen;
Erst mit einend jener Seele
Mitte in dem Geistesverein,
Über deren Erdenstreben
Seit den frühen Menschheitszeiten
Ich als Freundes-Seelenweber
Atemluft befreiend wafler we

15. Jahrhundert

Така говори Миза на Божеството, което почита.

До външния свят са достигнали малко сведения за важната роля на съществото Енкиду-Кратил в най-съкровенията дейност на ефеските Мистерии. Тази роля несъмнено е слабо позната. Дейността му в Ефес беше насочена преди всичко към собствения му вътрешен живот и към проникването в най-висшите тайни. Това беше подготовка, която щеше да му служи като източник на сили далеч в бъдещето.

През 1928 г., по повод откриването на втория Гьотеанум, Ита Вегман говори за Кратил и за значението му във връзка с основите на ново изкуство на речта и ново лечебно изкуство.³⁴ В казаното от нея се разкрива

³⁴ Ита Вегман, „В началото на работата за разширяване на лечебното изкуство“ (глава 15)

удивително познание за силите на звуковете в думите. Кратил отдава особено значение на „жеста“, който се крие в звука и може да се разкрие при произнасянето му. В Платоновия диалог „Кратил“ са дадени следните указания за същността на звуковете: „... че поради положението на езика при произнасянето на звуковете Д и Т звукът Д подсказва „свързване“, а Т – устойчивост. Произнасянето на Л подсказва плъзгащо се движение – гладкост, полутечно състояние; О означава закръгленост, Р – всяко движение, а звуковият жест на И (йота) подсказва финост, нежност.“

Остава да разгледаме още една страна на преживяванията в Ефес. Както във всички мистерийни центрове, и там душите преминаваха през изпитания и се подготвяха да приемат велики духовни откровения. В още по-ранните Мистерии тази подготовка се състоеше преди всичко от упражнения за преодоляване на егоизма, защото само така може да се осигури по-нататъшното развитие на човешката душа. „Да преодолееш егоизма и да придобиеш стремеж към общочовешкото и космическото не е толкова лесно, колкото мнозина си представят. Защото преди това от стремежа на душата трябва да бъде премахната и последната следа от егоизъм.“³⁵

Само чрез това преодоляване на егоизма в душата можеше да се роди състрадание към всички същества – не само към човека. Посочва се, че именно душата на Енкиду-Кратил е развила всеобхватното, универсално чувство на състрадание, а също и безстрашие пред непознатото. Ще видим как в следващото му възплъщение като Аристотел катарзисът чрез страх и състрадание сякаш възражда това преживяване.

Рудолф Щайнер даде на Ита Вегман много стихове, съдържащи указания и сведения за Ефес, сред които са и поместените след тази глава.

³⁵ „Окултна история“ (3)

Първото стихотворение, „На Миза“, е датирано на 22 февруари 1924 г., рождения ден на Ита Вегман, и е написано върху снимка на Рудолф Щайнер.

Второто показва как сияйната духовна сила на Ефес действа в нашия изпълнен с трудности свят. То също беше дадено на рождения ден на Ита Вегман, няколко седмици преди смъртта на Рудолф Щайнер.

An Myra.

An die fernem Zeiten denken
In der alten Gemeinschaft leben
Bindet die Seelen
Löst die Aufgaben
Lässt die Geister finden
Es giebt Wahrheit dem Leben
Ja, so sei es

22. Februar 1924

На Миза

Да мислим за далечните времена,
да живеем в древното общение –
това свързва човешките души,
разрешава задачите им,
позволява им да открият духовете,
внося истина в живота.
Да, нека бъде така.
22 февруари 1924 г.

* * *

За 22 февруари 1925 г.

Над света на загадките сияе
светлината на Ефес, от която струи дух.
От дълбините на света,
където властва божествено-духовното,
сияе тя.

Върху образа на Богинята пада
светлината на Ефес, носеща в себе си душа.
В душевните дълбини на Богинята,
където властва човешката същност,
пада тя.

В светлината на ефеското светилище
някога сияеше сърцето ми;
същността на Миза – отражение
на властващата Артемизия.
То излъчваше топлина.

Взорът на приятеля,
обърнат назад през времето,
открива нежната същност на Миза,
която тъче около образа на Боговете,
в нежно съзерцание.

Am 22. Februar 1925:

Es leuchtet über der Rätselmelt
Ephesus' geiststrahlendes Licht
Aus den Weltentiefen
Wo Göttlich = Geistiges waltet
Leuchtet es.

Es fallet über der Göttin Bild
Ephesus' seelentragendes Licht
In die Göttin. Seelentiefe
Wo Menschen = Wesen waltet
Fallet es.

Im Lichte von Ephesus Mythenstatt
Da strahlte dereinst mein Herz
Mysa's Wesen Abbild
Der waltenden Artemisios.
Es strahlte warm

Des Freundes Schauen
Rückgewandt im Zeitenlauf
Findet Mysa's zartes Wesen
Während um der Götter Bild
Zart sinnend.

5. Аристотел и Александър

*Питам при Кабирите.
Приятелско кимване ми отвърща: „Да“.*

Двете индивидуалности, които се опитахме да разберем първо в контекста на вавилонско-халдейската, а след това и на гръцката епоха, отново заемат мястото си в замисъла на световната история – този път пред погледа на целия свят: Енкиду-Кратил като Аристотел, а Гилгамеш-Миза като Александър Велики.

„Приведох този пример, защото по-късно тези две личности се появиха в период с изключително значение за историята на човечеството. Посочих това в лекциите си в Щутгарт преди 13 години – всъщност тогава разглеждах всички тези въпроси от определена гледна точка. През египетско-халдейската епоха тези личности най-напред преминаха през онова, което мога да нарека широко разгърнат космически живот.

После задълбочиха в себе си това космическо преживяване и така в известен смисъл укрепили душите си. А в едно по-късно възплъщение те отново живяха – вече като Аристотел и Александър Велики. Както обясних в Щутгарт, когато вникнем в дълбините на душите на Аристотел и Александър Велики, можем да започнем да разбираме всичко онова, което действаше в тях по толкова загадъчен начин. Животът им протече във времето, когато гръцката култура западаше, а римската власт започваше да налага господството си.“³⁶

И до днес за двамата се пише много, а имената им се споменават безброй пъти. Трудовете на Аристотел обхващат всички области на познанието. През цялото Средновековие те господстваха в културния живот и го

³⁶ „Световната история в светлината на Антропософията“ (3)

вдъхновяваха, а съдържанието им се преподаваше в университетите. Значението им се запазва и в наше време. За изключително много хора Александър Велики остава обаятелният млад герой на гръцката цивилизация. Дори през последните години писатели и историци от ранга на Петер Бам отдават голямо значение на влиянието на Александър върху световната история.

Съдбата отново свърза тясно двамата като учител и ученик. Когато през 356 г. пр. Хр. се роди Александър, македонският цар Филип писа на Аристотел: „Филип до Аристотел – поздрав! Знай, че ми се роди син. Горещо благодаря на Боговете – не толкова за раждането на момчето, колкото за това, че то се роди по твое време. Защото се надявам, че с твоето възпитание и под твое влияние той след време ще стане достоен за мен и за наследяването на царската власт.“³⁷

Аристотел (384–322 г. пр. Хр.), роден в Стагира, беше ученик на Платон (427–347 г. пр. Хр.). Той посещаваше академията на мъдростта в Атина заедно с Платон и философите от онова време. С изключителна настойчивост търсеше познание и се стремеше да разбере принципите на художественото творчество.

След като Филип и Олимпиада се срещнаха на остров Самотраки и впоследствие се ожениха, тя роди Александър в Пела, Македония. Самият ден на раждането му в известен смисъл му отреди безсмъртие: тогава храмът на Артемидата в Ефес изгоря вследствие на престъпното деяние на Херострат, който се надяваше по този начин да увековечи името си. Физическото средище на предишното възплъщение на Александър беше разрушено в самия ден на новото му раждане. Но той отново намери своя учител и така много от онова, чиито основи бяха положени в Ефес, можеше да оживее отново и да бъде приложено при тогавашните условия на Земята.

³⁷ Озиандер – Шваб, „Съчинения на Аристотел“, XXIX.

Аристотел отведе ученика си на Самотраки, за да го запознае с прочутите древни средища на познанието. Там, под въздействието на Мистериите на Кабирите, у учителя се пробуди нещо като спомен за някогашното им едновременно възплъщение в Ефес.

Физическият храм, който някога се издигаше в Ефес, беше погълнат от пламъците. Но беше останала духовността, на която той бе служил като светилище и която вече беше вписана във вечната летопис на човечеството – в Акашовата хроника. Така в душата на учителя отново можеха да прозвучат думи за онова, което ученикът някога беше преживял като най-могъщата сила, пулсирала в душата му.

Същество, родено от световите, в светлинен облик,
укрепено от Слънцето в силата на Луната,
дарено с творящото звучене на Марс
и трептенето на Меркурий, раздвижващо крайниците ти,
просветлено от сияйната мъдрост на Юпитер
и красотата на Венера, носеща любов,
за да те посвети съкровената духовност на Сатурн,
древна като света,
на битието в пространството
и на ставането във времето!³⁸

Благодарение на това преживяване ученикът беше осъзнал, че в етерното си тяло е свързан с планетите. „Но този спомен – този исторически спомен за една древна епоха – носеше в себе си известна сила за създаване на нещо ново. От този миг започна да действа силата за създаване на нещо ново – едно необикновено ново творение, на което човечеството е обърнало твърде малко внимание. Трябва да разберете каква беше истинската

³⁸ „Великденският празник във връзка с Мистериите“ (4)
Отнася се и за следващите два цитата от Рудолф Щайнер.

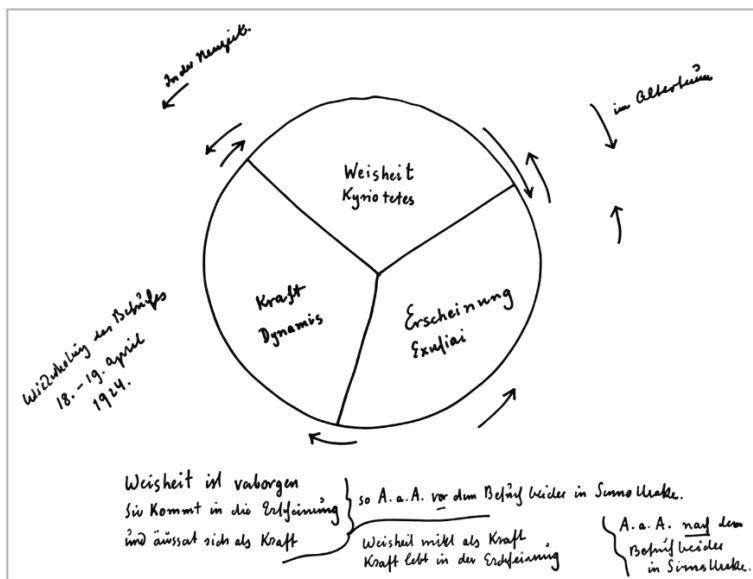
същност на новото творение, родено от съвместната работа на Александър и Аристотел...”

Този спомен се превърна в изключително значимо преживяване и за учителя, и за ученика. Той пробуди у Аристотел силата да пресъздаде древното знание в нова форма – да вложи мъдростта на Мистериите в „буквите“ на космическата писменост и да преобрази това знание в ключови думи, които в бъдеще щяха да бъдат разбираеми за онези, които се научат да разчитат древната мъдрост. От Самотраки Аристотел донесе познанието за буквите на космическата писменост – категориите, които позволяват Космосът да бъде разбран чрез понятия. „И по същество всичко, което Антропософията е създала, и всичко, което някога ще може да създаде, се преживява чрез тези понятия, както онова, което четете във „*Фауст*“, се преживява чрез буквите...”

Рудолф Щайнер изнесе тези лекции по Великден пред множество млади хора. Сред слушателите имаше и млади студенти по медицина и лекари, които по същото време – от 21 до 25 април 1924 г. – посещаваха лекционен курс по медицина. Именно тогава Рудолф Щайнер даде на Ита Вегман скица (вж. фотокопието), която хвърля светлина върху посещението на Аристотел и Александър на Самотраки. Тя показва, че импулсите за необходимите сега промени в човечеството произтичат от космическото преобразяване в областта на Втората йерархия. Смесът е показан на следващата схема.

В древността пътят следваше посоката на часовниковата стрелка и започваше от Господствата – Духовете на Мъдростта. От тях хората получаваха Мъдростта и можеха да я влеят в Проявата – областта на Властите – и в Силата – областта на Силите, за да създават цивилизации. А в новото време развитието протича в обратната посока. Мъдростта, придобита от хората през предишните епохи, живее в тях като Сила. Чрез Силата, която живее в човека, Мъдростта се влива в Проявата, а

Проявата на свой ред трябва да се върне към йерархиите и да угасне в Мъдростта. Така схемата показва голямото преобразяване на древните Мистерии в новите.

Лекции 5 и 6 от книгата „Окултна история. Исторически личности и събития в светлината на Духовната наука“ могат в много отношения да ни помогнат да разберем по-широките взаимовръзки, които стоят зад тези процеси в света на йерархиите.

Аристотел, „който през 4 век пр. Хр. носеше в себе си цялата ученост, цялото познание на древността“³⁹, предаваше учението си на Александър по възможно най-жив начин, а то намираще у ученика благодатна почва. В дълбините на душата на Александър живееше споменът за преживяното в Ефес – за съприкосновението на Микрологоса с творческите дела на Макрологоса. В душевните дълбини често се съхраняват спомени както за преживявания от предишни въплъщения, така и за тайните на Мистериите. Може би по време на обучението този спомен отекваше у ученика, когато той чуваше от учителя думи от Мистериите като следните:

Преживявам тайните на Зодиака
в многообразието на хората;

Пред душата ми се разкрива сродството на това
човешко многообразие с неподвижните звезди;

Защото в многообразието си хората живеят
подвластни на Земята; те са родени от топлината.

С тези думи в душата се вливаше морална сила, която пробуждаше уважение към достойнството на всеки отделен човек. У ученика усещането за небесните посоки и за различията между тях според елементите – земя, вода, въздух и огън – се превръщаше в живо преживяване, което го подтикваше към действие. Това беше възможно, защото Аристотел му разкриваше съществата, действащи в тези елементи, като осезаема реалност.

³⁹ „Мистерийно познание и мистерийни центрове“ (11)
Отнася се и за стиховете „Преживявам тайните на Зодиака...“

Рудолф Щайнер предава със следните думи на съвременен език онова, което прозвучава от духовете на въздуха:

Пия жадно жизнената сила на въздуха.

Тя ме изпълва с мощта на битието.

Тогава тези думи стават жива действителност:

Изживявай творчески дишащото битие.

Когато от духовете на огъня прозвучат думите:

„Приеми с любов силата на волята на Боговете“,
това наистина става действителност.⁴⁰

Огненото въодушевление, разпалено у Александър, го накара да заяви: „Трябва да напусна студено-влажния елемент и да се хвърля в огъня – трябва да предприема пътуване до Индия.“⁴¹ Това пътуване до Азия се превърна за него в духовна необходимост – преживяване, узряло в разговорите с учителя му.

Аристотел разговаряше с младежа до себе си – с ученика, когото трябваше да възпита като бъдещ цар. Така изграждаше у него всеобхватно разбиране за тогавашното състояние на света, за духовния му облик, за необходимостта „надличностното да се свали в личностното, а духовното – на физическия план“.⁴²

В писмо до Ита Вегман от 11 юни 1924 г., изпратено от Кобервиц, Рудолф Щайнер пише: „Някога ти се раздели с мен, за да се посветиш на дела с широко въздействие. Преди това бяхме разгърнали пред съзнанието си картина на могъщи импулси – с изключително далечни последици.“

Душата на Александър беше участвала толкова дълбоко в ефеските Мистерии, че мъдростта на Мистериите,

⁴⁰ „Човекът като симфония на творещото Слово“ (9)

⁴¹ „Световната история в светлината на Антропософията“ (4)

⁴² „Окултна история“ (5)

господствала някога в Азия, действаше в него като могъщ импулс.

А сега, благодарение на учителя му, придобитото в Ефес знание отново оживя в нова гръцка форма, съответстваща на онова време. „С Ефес окончателно угасна светлината, дошла от Изтока. Сега ще можете да разберете решението, което Александър взе в душата си: да върне на Изтока онова, което Изтокът беше изгубил – да му го върне поне като блед образ, какъвто се беше запазил в Гърция... И Александър, в деня на чието раждане физическият храм в Ефес беше разрушен, реши да създаде духовен Ефес, който да изпраща слънчевите си лъчи далеч на Изток и на Запад. Именно тази цел стоеше в основата на всичките му начинания: да създаде духовен Ефес, който да се простира на изток през Мала Азия чак до Индия и да обхваща също египетската част на Африка и източната част на Европа.“⁴³

Затова Александър се ръководеше от убеждението, че начинанието му е в съгласие със священата воля на Боговете. В никакъв случай не го водеше само жажда за завоювания, както приемат по-късните поколения.

Но няма ли нещо трагично в този поход, в ранната раздяла на Александър с неговия учител? Дали си тръгна твърде рано? Наложил ли волята си, когато може би по-дълбоки причини от видимите отвън му подсказваха да бъде предпазлив? Той беше разсякъл Гордиевия възел с меч си. Дали учителят наблюдаваше с тревога този огнен устрем? Факт е, че след това прочуто възпъщение като Александър по-късните животи на тази индивидуалност са изпълнени с трагичност. Ще можем да проследим това и по-нататък.

В лекция 6 от „*Окултна история*“ Рудолф Щайнер загатва за тази трагедия: „И дори онова, което Александър пренесе от Запада обратно на Изток, имаше там

⁴³ „Световната история в светлината на Антропософията“ (5)

своите последици – макар и по начин, който от определена гледна точка не може да бъде оправдан...”

Той казва още: „Значението на този момент в историята на Македония се простира, от една страна, далеч назад в миналото, а от друга – далеч напред в бъдещето. И непременно трябва да помним, че над всичко, свързано с Аристотел и Александър, тегне нещо като световна трагедия...”⁴⁴ Това важи и за разпространението на Аристотеловите съчинения.

През 4 век пр. Хр. настъпи голям обрат в духовната история на човечеството. Тогава се състоя и една среща, един разговор между две велики фигури в духовния живот на епохата: Платон и Аристотел.⁴⁵ Платон вече беше стар човек и съзнаваше, че възвишеното му учение, събрало същината на древната мъдрост на Мистериите, щеше да достигне до хора, устройени по различен начин. Поради това те вече нямаше да могат да приемат тази мъдрост чрез представяне на идеите в образи. За да бъде възможен истинският напредък в бъдеще, човешките тела трябваше да се променят, да станат по-твърди. Човешкото разбиране щеше да стане по-абстрактно, потясно свързано със земните неща. В бъдеще трябваше да се промени и езикът, на който щеше да се предава знанието, така че да подтиква хората към самостоятелни изследвания.

Платон виждаше в Аристотел едновременно ученика, който можеше да говори на този обновен език, и подходящия приемник, способен да предаде на хората древната мъдрост в нови форми. С основание можем да свържем решението на Платон да го посочи за приемник на своята духовна мисия с паметното преживяване на Аристотел на Самотраки. Там споменът за Ефес му разкри неизбежното преобразяване на духовния живот при

⁴⁴ „Световната история в светлината на Антропософията“ (4)

⁴⁵ „Мистерийно познание и мистерийни центрове“ (10)

настъпващата смяна на епохите. Благодарение на това преживяване той успя да представи космическата писменост под формата на абстрактните понятия, известни като десетте категории.

Нека се спрем на тази изключително значима картина: Платон и Аристотел разговарят. И двамата разбират положението и са изпълнени с тревога за съдбата на духовната култура, достигнала критична точка. Единият предава мисията си – другият я поема. Рудолф Щайнер отдаваше голямо значение на правилното разбиране на тази среща. Една вечер през декември 1923 г., когато имахме възможност да го придружим обратно до къща „Ханзи“, той изрази дълбоката си тревога, че историята толкова грубо изопачава тази среща, че създава впечатление за раздор между учителя и ученика. Така по-късните поколения не могат да видят истината зад измамния образ на тази *общоприета измислица*.

Когато тълкуваме правилно казаното от Рудолф Щайнер, имаме ли основание да видим в този исторически разговор първия зародиш на Антропософията? Антропософията се роди от съвместната работа на Платон и Аристотел. По-нататък ще видим как тези две индивидуалности все по-често обменят помежду си сведения за онова, което са преживели във връзка със своите учения – в разговори или съвещания, протичащи в свръхсетивния свят. Там впоследствие платониците и аристотелианците извършиха подготовката за Школата на Михаил и дадоха обет да работят заедно на Земята в края на 20 век.

Ще оставим отворен въпроса дали истинското начало на тази съвместна борба за духа не трябва да се търси още по-рано – във времето, когато Платон беше ученик на Кратил, а самият Кратил по-късно, като Аристотел, щеше да стане ученик на Платон.

В тази сцена се съчитават световноисторическа трагедия и световноисторическо начало. Намираме се в 4 век

пр. Хр., значи приближава най-великото събитие в развитието на Земята. Христос слиза от Космоса към Земята. Неговото раждане и Мистерията на Голгота – смъртта Му на Кръста – вече се очертават.

Чрез Христос човекът започва да получава дара на Аза. Благодарение на този импулс човекът може със силата на собствения си Аз да започне възхода си към духовния свят и като самостоятелен Аз да стане дух сред духове. Той може да премине през вратата, отворена от Христос, през множествата същества, които се стремят да го задържат в плен на миналото, и през множествата други същества, които искат да го покварят чрез жажда за власт и привързаност към Земята.

Мистерията на Голгота се състоя, когато Аристотел и Александър не бяха въплътени на Земята. Александър умря през юни 323 г. пр. Хр., а Аристотел – през следващата година. Между смъртта на двамата измина само кратко време.

От духовния свят те съзерцаваха импулса на отминалия си земен живот, в който „импулсите на древната духовност в безкрайното многообразие на своите форми се бяха събрали в александризма и аристотелизма“.⁴⁶ В дълбоко общение с Михаил и неговите воинства те съзерцаваха от слънчевата сфера новия устрем на християнството и разпространението му на Земята. Виждаха също как долу на Земята се разпространяваше собственото им дело. Но в душите на самите Александър и Аристотел живееше стремеж към нещо ново, към ново начало – не просто продължение на онова, което вече съществуваше на Земята, а действително ново начало.

Така пред нас се разкрива онова, което изпълваше душите на Александър и Аристотел, когато преминаха през портата на смъртта. „Не става дума старото да бъде

⁴⁶ Този и следващият цитат са от „Езотерични разглеждания на кармичните взаимовръзки“, том 6, лекция от 14.8.1924 г.

пометено от света, а да се даде начало на нов и могъщ импулс, който по определен начин да внесе християнството в земната цивилизация. Именно на това се посветиха Александър и Аристотел.“⁴⁶

6. Аристотел и Платон

Лесно можем да разберем дълбоката тревога на Рудолф Щайнер: неточното предаване на разговорите между Платон и Аристотел породиха представата за разрыв между тях. Трудно е да се преувеличи значението на сътрудничеството и взаимното обогатяване между Платон и Аристотел, както и между платониците и аристотелианците – независимо дали са се осъществявали на Земята или в духовния свят, едновременно или по различно време.

В лекция 11 от цикъла *„Мистериенно познание и мистериенни центрове“* намираме следния пасаж: „Ако мога така да се изразя, разпространяването на една логическа система в Европа беше по-скоро съдбата на Аристотел, отколкото естественият му път на развитие. И действително, за да илюстрирам този странен факт, ще посоча, че е почти невъзможно да си представим Платон като учител на Александър, докато Аристотел очевидно беше подходящ за тази задача.“

В края на предходната лекция от споменатия цикъл Рудолф Щайнер описва върховното преживяване при Посвещението в елевзинските Мистерии – видението на женската фигура, която кърми Детето. След това на ученика се разясняваше смисълът на думите: „Това е Бог Иакх, който ще дойде някога в бъдеще.“ Щайнер добавя: „Така още тогава ученикът в Гърция добиваше известно разбиране за Христовата Мистерия.“ Следва разказ за разговорите между Платон и Аристотел, в резултат на

които всеки от двамата продължи по различен път в изпълнението на своята мисия. Това навежда на мисълта, че още тогава мисията на Платон е била да изрази в мисловна форма откровенията на Мистериите, които е предавал на учениците си чрез образи, и да доразвие елевзинското природознание. Платон обаче не е могъл да изпълни тази задача и я е предал на своя ученик Аристотел.

По-нататък в същата лекция се казва, че времето на елевзинското природознание в Гърция вече е било отминало. От него можеше да бъде спасено само онова, което Александър отнесе в Азия, след като го получи от Аристотел. Рудолф Щайнер посочва и един по-скоро „външен пример“ за често споменаваната трагедия на това възплъщение през 4 век пр. Хр.: от изключително значимите природонаучни съчинения на Аристотел се е запазила и е достигнала до Европа само нищожна част – съчиненията, посветени на логиката.⁴⁷

Какво представляваше това природознание, което беше неотделима част от съдържанието на елевзинските Мистерии и което Александър научи от Аристотел и отнесе в Азия? Тук ще дадем само няколко примера. То включваше учението за четирите елемента, залегнали в основата на цялото творение – огън, въздух, вода и земя. Тези елементи все още се преживяваха във връзка с устройството на човека и с елементарния свят. Наред с това чрез статуята на Отца учениците преживяваха по удивителен начин как Земята получава металите като дар. Отецът на света поднасяше металите на Майката Земя, а тя ги приемаше и ги обличаше в земно вещество. Тези преживявания даваха отговор на въпроса: щом човекът е микрокосмос и е съставен от всичко, което присъства в макрокосмоса, как да открие в самия човек металите, които се намират в заобикалящия ме космически свят?

⁴⁷ „Световната история в светлината на Антропософията“ (4)

Рудолф Щайнер описва това преживяване⁴⁸ така: „Пред духовния поглед – сякаш в действително видение – статуята на Отца в истинските Мистерии на Елевзина оживяваше и поднасяше металите в първичния им вид на женската фигура до нея... И във видението си ученикът виждаше как женската фигура приема металите в това първично състояние и ги обгръща с онова, което Земята можеше да даде от собственото си същество, когато премина в земното си състояние“...

„Протегнатата с любов нагоре ръка на статуята на Майката приемаше силата на металите, която ѝ поднасяше статуята на Отца. Това правеше дълбоко и силно впечатление на ученика, защото той виждаше как през еоните Космосът взаимодейства със Земята. Така той придобиваше вярно усещане за онова, което Земята дава“... „След всичко това преживяното проникваше все по-дълбоко в душата на ученика, докато той съзерцаваше статуите на Отца и Майката. Тези фигури пораждаха в душата му образ на силите на Космоса и на Земята в тяхната полярност. След това го въвеждаха в Светая светих.“ Там той съзерцаваше женската фигура, която кърмеше Детето на гърдите си, и му казваха: „Това е Бог Иакх, който ще дойде в бъдеще.“

По-нататък в същата лекция се казва, че по времето на Аристотел се е преподавало следното: „Христос трябва да бъде истински познат. Трябва да бъде разбран и третият образ – женската фигура, която държи Детето Иакх на гърдите си. Но се казваше, че в развитието на човечеството тепърва ще се появи онова, което ще направи разбирането на тази трета фигура възможно. Аристотел често разясняваше това на своя ученик Александър Велики, макар да не можеше да го изложи писмено.“

Оттук можем да разберем колко дълбоко е възлунувало

⁴⁸ „Мистериенно познание и мистериенни центрове“ (10)

Александър природознанието, което му е предавал Аристотел. Същият тон откриваме и в последното достигнало до нас писмо, приписвано на Аристотел и адресирано до Александър, който тогава се намираше в Азия.⁴⁹ Автентичността на това писмо се поставя под съмнение, защото то е написано на език, твърде различен от този на всички Аристотелови съчинения, достигнали до съвременния свят чрез арабите.

Отново и отново вниманието ни се насочва към вътрешното единство между Аристотел и Платон и към значението, което Рудолф Щайнер отдаваше на сътрудничеството между аристотелианците и платониците, между схоластиците и учителите от Шартър. Това сътрудничество непрестанно се задълбочаваше и даваше богати плодове в миналото; такива плодове то дава в настоящето и ще дава в бъдещето.

Може ли да се каже, че мисията на Платон във връзка с развитието на личността и на Аза беше сходна с тази на Рудолф Щайнер? Сред познатите ни индивидуалности Платон е единственият, чиято дейност е свързана с мистерийно име. За него се казва, че в предишното си възплъщение като втория Дионис е бил учител в Мистерии на Древна Гърция. Кой е тогава този Дионис? Рудолф Щайнер говори за него много подробно в лекционния цикъл *„Чудесата на света, изпитанията на душата, откровенията на духа“* (лекции 4 и 7).

В гръцките Мистерии Дионис е почитан в три образа. Първият Дионис идва на Земята като син на Зевс и Персефона. Той е носителят на Аза. „Трябва да разглеждаме Дионис като макрокосмически представител на душевните сили, които живеят в нашия Аз.“ Той се появява в епохата, когато човекът все още е ясновидец и се чувства в единство с целия Космос. Зевс представлява космическите сили на астралното тяло; той олицетворява чистия

⁴⁹ „За света. Аристотел до цар Александър“

златен поток на макрокосмическата астралност. Персефона представлява ясновидските сили, свързани с човешката душа. Затова Зевс и Персефона могат да изпратят на Земята първия Дионис Загрей. Хората трябва да се индивидуализират – у тях трябва да се развие интелектуално съзнание. За тази цел сега се появява Хера – Същество, много по-тясно свързано със силите на Земята. Тя подтиква титаните да убият Дионис и те го разкъсват: така трябва да се развие отделната личност. Озирис и Орфей също са разкъсани.

Атина Палада се е родила от главата на Зевс. Тя спасява сърцето на Дионис и го отнася на Зевс. Той го поглъща и така може да стане баща на втория Дионис. За гърците Атина Палада е носителка на импулс за духовното развитие на мисленето. Тя не е свързана със силите на разделението, присъщи на Хера, която е по-силно насочена към земното. Тъй като Атина отнася сърцето на Дионис на Зевс, човекът не остава затворен в егоистична изолация, а може да развива духовно мислене както в гръцката, така и в съвременната епоха.

Вторият Дионис има земна майка – Семела, дъщерята на Кадъм. Вторият Дионис също подготвя развитието на Аза. Той е познат във външния свят като Бакх-Дионис, а в Мистериите – като Дионис-Платон. Той донася науката, земеделието, лозарството – цялото многообразие от дейности, присъщи на цивилизацията. Пътува из познатия тогава свят – Индия, Арабия, Северна Африка – с цел да донесе култура на хората. След това става Дионис-Платон.

Третият Дионис е Иакх – синът на Зевс, Небесния Отец, и на Деметра – Земната Майка. Деметра притежава качества, сходни с тези на Изида, и в крайна сметка може да бъде свързана и с Изида-София. Този Дионис е предтеча на Христос, Който предстои да дойде и да донесе Аза, свободен от егоизъм.

Аристотел и Платон бяха свързани по особен начин и

Платон предаде мисията си на Аристотел. Това събитие се повтори в общата съдба на Шрьоер⁵⁰ и Рудолф Щайнер, както е описано в последната лекция за кармата.⁵¹ Всичко това ни дава основание да разбираме следващите думи на Рудолф Щайнер именно в този смисъл. Веднъж д-р В. Й. Щайн попита Рудолф Щайнер кога е възникнало Съществуото „Антропософия“. Рудолф Щайнер отговори: „Когато Аристотел пое мисията на Платон.“ Можем да се запитаме и дали раждането на Същество като „Антропософия“ протича на няколко етапа. Несъмнено в тази връзка голямо значение има и Школата на Михаил в духовния свят от 15 до 18 век.

Аристотел и Платон се различават съществено по духовната си ентелехия⁵², макар че трябва да разглеждаме и двамата като водачи на човечеството. Около 3000 г. пр. Хр. Аристотел дойде на Земята като Енкиду – цялостен и завършен човек. Не беше нужно той да бъде проникнат от Същество от духовните йерархии.

⁵⁰ Карл Юлиус Шрьоер (1825–1900) – австрийски учен, изследовател на Гьоте и един от най-важните учители на младия Рудолф Щайнер. Именно той събужда у Щайнер дълбок интерес към Гьоте. По-късно между двамата се установява и близко приятелство. В лекция от 23 септември 1924 г., Щайнер разкрива, че в Шрьоер се е възплътила същата индивидуалност, която в древността е живяла като Платон, а през 10 век – като поетесата Хросвита. Щайнер вижда в съдбата на Шрьоер продължение на платоническия духовен импулс и посочва, че онова, което Шрьоер не успява да пренесе докрай в съвременната интелектуална епоха, получава своето продължение в Антропософията. – бел. прев.

⁵¹ „Езотерични разглеждания на кармичните взаимовръзки“ (том 4, лекция 10)

⁵² Ентелехия – философски термин на Аристотел за осъществяването на заложената в нещо възможност. В случая книга думата обозначава духовната индивидуалност на човека, която преминава през различните му земни животи. – бел. прев.

Във въплъщението си като втория Дионис – вероятно около 1200 или 1500 г. пр. Хр. – Платон обаче действително беше проникнат от Същество от духовните йерархии. Защото, макар синът на Зевс да имаше земна майка, несъмнено трябва да го разглеждаме като инспириран от Същество от йерархиите.

От тези гръцки въплъщения на Платон, Аристотел и Александър можем с основание да предположим, че те са били свързани по особен начин с развитието на Аза и с подготовката за слизането на Христовото Същество, Което обхваща всички човешки Азове. Те са знаели също, че Христос е Слънчево Същество и че в Мистериите е било възвестявано Неговото земно раждане чрез Майката Земя. Но това съвсем не означава, че вече са били християни. Защото решаващото събитие, което след това настъпи на Земята, беше Мистерията на Голгота – смъртта и Възкресението, вливането на кръвта в Земята и съхраняването на тази кръв в чашата на Граала. Рудолф Щайнер многократно посочва, че това събитие може да бъде разбрано само от човек, който е бил съвременник на Мистерията на Голгота или се е въплътил след нея. Съединяването на Христос със Земята, вливането на кръвта в Земята и произтичащото от него преобразяване на земното вещество, навлизането на Христос в човешките сърца – тези тайни могат да бъдат разбрани само от гледна точка на земния живот.

Именно в тази светлина трябва да разглеждаме въплъщението на Аристотел и Александър Велики в епохата на Граала. За това въплъщение Рудолф Щайнер каза също и в частен разговор: „Трябваше да се въплътят в едно напълно чуждо за мен течение, за да придобия християнския плам, от който се нуждаех за въплъщението си като Тома.“

След епохата на Граала започна подготовката за въплъщението като св. Тома Аквински. Преди самото слизване на Земята отново се състоя среща – небесен събор с

платониците – великите учители от Шартър, които бяха на път към духовния свят. Платон умееше да предава на хората същността на Мистерииите в прекрасни образи и да пише достоверно за Посвещението, но не беше способен да изгради логика на мисленето. Не можеше и въз основа на сетивното възприятие да изложи елевзинското природознание във вид на логически мисли. Аристотел неизбежно трябваше да поеме тази задача, защото в служба на Михаил му предстоеше да подготви слизането на космическата интелигентност. Това става ясно от следния пасаж, в който Рудолф Щайнер говори за „заключително деяние, породено от импулсите на Михаил“.

„Но сега настъпи епохата, когато човекът трябваше да бъде подготвен да развива интелекта със собствената си индивидуална душевна сила. Той вече не трябваше само да получава космическата интелигентност чрез откровение, а сам да развива интелигентността чрез вътрешните си сили. Аристотелизмът подготви човека за това. Тази забележителна философия възникна при залеза на гръцката култура и даде импулса за походите на Александър Велики в Азия и Африка. Чрез аристотелизма земната интелигентност сякаш излезе от обвивката на космическата интелигентност. Онова, което по-късно беше наречено Аристотелова логика, даде началото на мисловната структура, върху която се основаваше човешката интелигентност през всички следващи векове. И сега трябва да имате предвид едно, така да се каже, заключително деяние, породено от импулсите на Михаил: утвърди се земната интелигентност на човека, а чрез походите на Александър гръцката култура остави своя отпечатък върху народите, които по онова време бяха готови да приемат космополитния импулс. Това е единно деяние.“⁵³

⁵³ „Езотерични разглеждания на кармичните взаимовръзки“ (том 6, лекция 8)

7. Между смъртта и новото раждане

Аристотел и Александър преминаха през портите на смъртта един след друг, през съвсем кратък промеждутък. Сега те живеят между смъртта и новото раждане. Можем ли по някакъв начин да се доближим до преживяванията им в онзи свят?

На много места в литературата на Духовната наука Рудолф Щайнер ни дава точни и въздействащи картини на живота след смъртта в душевния и духовния свят, както и на завръщането на душата в новото физическо тяло, което е придобила.

Онова, в което човек се е превърнал през едно въплъщение, трябва да се преобрази в живота между смъртта и новото раждане. Сега, по време на земното ни съществуване, този живот в духовния свят е забулен в мрак и ние не знаем как прониква в часовете ни на будност.

Преди раждането обаче съзнанието ни беше ясно и заедно с йерархиите преобразувахме съществото, в което се бяхме превърнали, в нещо ново. С оглед на бъдещото въплъщение трябва да преобразим онова, което е определено от миналото. Както сънят се редува с бодърстването, така и животът на Земята се редува с живота в духовния свят, само че през безкрайно по-дълги промеждутъци. Тук, на Земята, живеем във физическото тяло, сред природните царства; в отвъдния свят преживяваме духовната си същност сред духовни Същества. Но как можем да осъзнаем прехода от този свят към отвъдния и от отвъдния към този? За да стане това възможно, трябва да се запознаем с действителните процеси, които протичат при всяка смърт.

При смъртта етерното тяло се отделя от физическото. Мислите ни се издигат от главите – вече като действителни същества, макар все още смътни. Чрез тях можем да съзерцаваме как при разширяването си светът на образите се освобождава и преминава в етерния свят.

На този етап все още сме същества с две съставни части – дух и душа. Като такива не сме подвластни на гравитацията. Душата обаче трябва да прояви активност, за да може да се движи в условия на безтегловност и да се издигне в истинската си среда. В началото ѝ помагат растенията: със светлината, цветовете, топлината и благоуханието, които излъчват, те понасят душата със себе си в астралния свят, но само на кратко разстояние. След това трябва да се задействат по-мощни сили, които противодействат на гравитацията. Рудолф Щайнер ги нарича „отрицателни тежести“, „тежести, които тласкат човека нагоре“... „Тези „тежести“ са духовното съдържание, идеите, залегнали в основата на минералните образувания в Земята, особено на металите.“⁵⁴

Металите – представители на планетите – са останали в Земята още от епохата, когато планетите са били слети с все още пластичната и течна Земя и са прокарвали своите пътища в нея – пътища, чиито следи и днес се откриват в металните жили и находища. Оттам металите излъчват към съответните си планетарни светове: желязото – към сферата на Марс, златото – към Слънцето и т.н. Те понасят със себе си човешката душа навън в Космоса – към планетарните сфери на Венера, Меркурий, чак до тези на Юпитер и Сатурн. В тези сфери душата преживява цвят, форма и звук, които се различават според съответния метал, както на Земята, но вече не са неподвижни. Звукът вече се превръща в тон, който отеква от космическите сфери; всичко е в движение, сияе в багри, звучи и е изпълнено с истински живот.

След като премине през седемте планетарни сфери, човешкият дух може свободно да преживява себе си в членоразделното слово, в чистия звук. Човекът се разпостира из целия небосвод. Можем да разбираме и преживяваме редуването на живота на Земята с живота в духовния свят като процес на разширяване и свиване

⁵⁴ „Основните импулси в световноисторическото развитие...“ (1)

– от точката в центъра към окръжността и от окръжността обратно към точката в центъра. На Земята тази точка е в нас и ние гледаме навън, към необятната небесна периферия. Дванадесетте сетивни органа, изградени в нас от зодиакалната сфера, ни позволяват да възприемаме целия свят около нас. Чрез мозъчните нерви до нас достигат сетивните впечатления, а същевременно се оформя и строежът на нашето тяло. Тогава чрез дванадесет съгласни речта ни изразява отговора на собственото ни същество.

В духовния свят, когато можем заедно с други хора и с йерархиите да съзерцаваме кармата си, ние обхващаме великия Зодиак и присъстваме във всеки отделен звук, в самото космическо Слово. Участваме в звученето и изграждането на формите, като вниманието ни е съсредоточено върху една-единствена точка – духовния зародиш, първоосновата на тялото за новото възплъщение. Както някога Адам Кадмон е бил създаден от поколенията на Боговете, така и днешният човек е призван, според своята съдба, да участва в изграждането на тялото на човечеството и на собственото си тяло.

Тук живеем в центъра; струим навън и получаваме сили от периферията.

В отвъдния свят живеем в периферията; заедно с йерархиите съзерцаваме делата си и работим върху основата на духовния зародиш.

Тези предварителни пояснения бяха необходими, преди отново да се върнем към личностите, чиито три възплъщения проследихме досега: Енкиду – Кратил – Аристотел и Гилгамеш – Миза – Александър Велики. Какво преживяха те в духовния свят?

След смъртта душата преминава най-напред през сферите на Луната, Меркурий и Венера. От антропософската литература знаем, че в тези сфери трябва да оставим зад себе си много морални недостатъци, предразположения към болести, отклонения и други подобни. Преди да навлезем в слънчевото съществуване, в духовния свят вече сме се освободили от много неща, които ни възпрепятстват. В началото сме, така да се каже, само торс, защото много от онова, което принадлежи към обвивките ни, вече трябва да е отхвърлено.⁵⁵

Като действат с любов, слънчевите Същества допълват онова, което ни липсва, така че да можем да живеем в общение с тях като „цялостни“ хора. „След преминаването през портата на смъртта онова, което преди е представлявало човешкия облик, неговата духовна форма, сега сякаш се „закръгля“. Когато човекът достигне – в духовен смисъл – слънчевата сфера, самият той вече се е превърнал в духовно кълбо. В това духовно кълбо се отразява целият Космос. И тъй като цялото ни същество се превръща в духовен сетивен орган, впечатленията, които получаваме, вече не са впечатления от Земята. Сякаш изцяло сме се превърнали в духовно око и с него възприемаме целия Космос. Чувстваме се едно с цялата необятна Вселена. А *онова*, което преди сме били на Земята, усещаме като нещо извън нас. Но тъй като цялата Вселена сега се отразява в нас като в духовно око, чувстваме пълното си единство със съдбите, които сме преживели както в собствения си живот, така и във връзките си с други човешки души.“⁵⁶

⁵⁵ „Човешкото същество, съдбата му и развитието на света“ (2)

⁵⁶ „Свърхсетивният човек“ (2 и 3)

„В слънчевата сфера силите въздействат главно върху онази страна на човешкото същество, чието земно отражение познаваме като *чувстване*... Тук, в сферата на Слънцето, човекът има и едно ново, особено ярко преживяване. Долу под него се намира друг свят – Земята, която е напуснал, но на която отново трябва да стъпи. Както чухте, в слънчевата сфера се извършва метаморфозата на човешкото същество. Тук настъпва великото преобразяване, за което ви говорих: долната част на човешкото същество се преобразува в горната като подготовка за следващия земен живот.“⁵⁷

Рудолф Щайнер даде на Ита Вегман следните думи за едно могъщо преобразяване, което може да е настъпило в слънчевата сфера в общение със Съществата на Втората йерархия:

Миза, потърси себе си в своето същество.

Сияещо в сияйния Космос,
съществуто се разкрива.

И изначалните Господари на космическите мисли –
Господствата

в съзерцание чувстват себе си
като космическо сияние
в човешкото сияние.

Именно в такова чувстване
възникна Хиерао – от Миза.

Първата строфа веднага ни насочва към слънчевата сфера, към живота с Втората йерархия. Преобразяването настъпва, когато стане възможно Господарите на мислите, които представляват най-висшия чин сред слънчевите Същества, да почувстват и съзерцават собственото си космическо сияние в човешкото сияние.

Втора строфа:

И изначалните Сили на космическото битие
в съзерцание насочваха

КОСМИЧЕСКОТО СИЯНИЕ
В ЧОВЕШКОТО СИЯНИЕ.
В такова насочване
възникна Хиерао – от Миза.

Mysa, in deinem Wesen such ich dich
Strahlend in strahlender Welt
Offenbart das Wesen sich
Und der Welten - Ur - Gedankenführer (Kynosarges)
Sie fühlen sich schauend
Als Weltenstrahlen
In Menschenstrahlen
In solchem Fühlen
Ward : Hieras (aus Mysa)
Und der Welten - Ur - Wesenkräfte (Dynamis)
Sie lenken schauend
Die Weltenstrahlen
In Menschenstrahlen
In solchem Lenken
Ward : Hieras (aus Mysa)
Und der Welten - Ur - Gestaltungskräfte (Enphrai)
Sie bilden schauend
Die Weltenstrahlen
In Menschenstrahlen -
In solchem Bilden
Ward : Hieras (aus Mysa)
Das sagt Hieras's Wesen
Meiner Seele aus uraltem
Festgefügttem Karma :
Und Wanken bringet
Wanken von Welten.
Dämonen müssen verlieren ;

Guter Wesen Urkräfte (Angelo)
Und Willenlenke mächte (Arhas)
Und menschenführerkräften (Angelo)
müssen siegen.

Слънчевите Същества от втория чин направляваха и осветяваха Вселената. Те насочваха космическото сияние в човешкото сияние и така настъпи преобразяване.

Трета строфа:

И изначалните Власти,
които придават форма на Космоса,
в съзерцание оформят
космическото сияние
като човешко сияние.
В такова оформяне
възникна Хиерао – от Миза.

Слънчевите Същества от третия чин изпращат в човешкото сияние образите, които му придават форма. Тук можем да си припомним, че в слънчевата сфера се преобразява чувстването.

Животът в тази сфера е възвишен и съвсем различен от земния. За него може да се говори само с голяма предпазливост. Чрез участието си в ефеското Посвещение душата на Миза беше усвоила обширно космическо познание. Сега, в живота след смъртта, тя се приближава до слънчевата сфера и е призована да се вгледа в собственото си същество, за да осъзнае своето сияние в този вечно сияещ свят. Сега се проявява дейността на всички чинове на Втората йерархия: Господствата чувстват собственото си космическо сияние в човешкото сияние, Силите насочват космическото сияние в човешкото сияние, а Властите го оформят като човешко сияние. Така между човешките души и Съществата на йерархиите започва да се разгръща взаимен обмен. В този обмен душата на Миза придобива нов начин на съществуване и получава ново име: Хиерао.

Така същата индивидуалност, позната ни като Миза, получава в духовния свят името Хиерао. Не става дума за ново земно въплъщение, а за преобразяване на същата душа. Името Хиерао се среща в много стихове,

понякога заедно с Хиереи – духовното име на индивидуалността, позната ни като Енкиду.

Какво разкриват тези духовни имена? Обяснението им се свързва с гръцката дума „хиерос“ – „свещен“. В това тълкуване „йерархии“ са свещените начала, „свещените първоначала“. Хиерао се разчита като „свещеното А-О“, а Хиереи – като „свещеното Е-И“. Е-И изразява духовната дейност, а А-О обозначава душевни качества – нежност, съчувствие, чувствителност.

Докато се разпростира от слънчевата сфера до сферата на Марс, човекът „изговаря“ собственото си същество в космическата музика, в хора на йерархиите. Нека сега чуем думите на Рудолф Щайнер:

„Винаги трябва да помните, че във фазата на духовното съществуване по средата между смъртта и новото раждане се преобразяват моралните и духовните качества на човека. Сега трябва да кажем, че онова, което възниква в този процес, звучи като космическа музика. Тази форма на човека е оформена по подобие на Слънцето и е огледало, в което се отразява цялата Вселена. Тя изразява чрез *космически тон* външната форма и облика на човека... А с течение на времето човекът става *част от самото КОСМИЧЕСКО СЛОВО*... Човекът „изговаря“ собственото си същество – изговаря го от Космоса. Така между смъртта и следващото раждане настъпва период, когато човешкото същество действително е *духовно слово* – не някаква незначителна дума от няколко срички, а безкрайно изразително слово. В своето звучене то обхваща както човешкото същество в неговата цялост, така и индивидуалното същество на конкретния човек. Когато достигне този момент между смъртта и новото раждане, човекът притежава дълбоко тайнствено познание и изпраща в Космоса откровение за онова, което е самият той – откровение, което божествено-духовните Същества могат да възприемат.“⁵⁷

⁵⁷ „Свърхсетивният човек“ (2)

Сега, в хора на йерархиите, Миза изговаря духовно слово, свързано със собственото ѝ същество в духовния свят: ХИЕРАО. Стиховете продължават:

Така съществото на Хиерао
говори на душата ми по силата на прадревна,
здраво установена карма:
и колебанието поражда
колебание на световете.

Демоните трябва да бъдат победени;
изначалните сили на добрите Същества (Архаи)
[В ръкописа на Щайнер по грешка пише „Ангели“.]
и силите, направляващи световете (Архангели),
и водачите на човечеството (Ангели) трябва да победят.

Спътникът, с когото съдбата я е свързала, може да я призове да събуди спомени в дълбините на душата си, за да могат земните ѝ дела, укрепени със силата, която идва от йерархиите в духовния свят, да помогнат за побеждаването на демоните. Тази медитация – нека я наречем така – имаше голямо значение в живота на Ита Вегман. Всеки път, когато тежки кризи и трудни решения изискваха от нея смелост да устои, тя сигурно си е казвала: „и колебанието поражда колебание на световете“ – „демоните трябва да бъдат победени“.

При всички тези събития трябва ясно да съзнаваме, че Михаил действа в слънчевата сфера като „могъщия, огнен Княз на мисълта във Вселената“.⁵⁸ Все повече ще се налага да се занимаваме с тази тема. Тук ще припомним само едно от многото указания за дейността на Михаил.

„По своята същност Михаил е слънчев Дух. Затова той е Духът, чиято задача в нашата епоха е да доведе до дълбоко, по-езотерично разбиране на истините на християнството. Христос дойде от Слънцето. Христос,

⁵⁸ „Антропософски ръководни мисли. Мистерията на Михаил“

Слънчевото Същество, живя на Земята в тялото на Исус и оттогава живее в свръхсетивно общение с човешкия свят. Но за да може цялата Мистерия, свързана с Христос, да се разкрие пред душата, първо трябва да се задълбочи разбирането. Това задълбочаване трябва да се осъществи до голяма степен през сегашната епоха на Михаил.

Когато слънчевите сили въздействат върху Земята, те винаги са свързани с импулс, който се влива в земната цивилизация като вълна от интелектуалност, интелигентност. Защото в нашата сфера на съществуване всичко интелектуално у хората и в света изобщо произхожда от Слънцето. Слънцето е източникът на целия интелектуален живот, който служи на духа.⁵⁹

Тези думи за Михаил могат да разширят душевния ни хоризонт, да ни насочат към ново разбиране на съществото Енкиду и да ни подтикнат да се запитаме за значението на духовната му мисия.

В лекция 3 от цикъла „*Окултна история*“ Рудолф Щайнер насочва вниманието ни към поразителния пасаж в „Разбулената Изида“ на Блаватска, където тя говори за две големи вълни от въплъщения: „Всеобщо прераждане за всеки човек, с междинни пребивавания в Камалока и Девакан, и циклично, съзнателно прераждане с велика и божествена цел за малцината.“ Дотук са думите на Блаватска. А сега следва вече отчасти цитираният пасаж за съществото Енкиду от споменатата лекция на Рудолф Щайнер: „Като пример можем да посочим въплъщението на Енкиду между живота му като Енкиду и живота му като Аристотел. В това въплъщение, под влиянието на древните учения на Мистериите, в които се вливаха сили от свръхсетивните светове, той успя да усвои принципите, които в определени школи на Мистериите бяха съществени за по-нататъшното

⁵⁹ „Езотерични разглеждания на кармичните взаимовръзки“ (том 6, лекция 3)

развитие на човешката душа.“⁶⁰

Не трябва ли да виждаме в Енкиду, който се преражда като Аристотел и като Рудолф Щайнер, един от „малцината“, които чрез циклични, съзнателни възплъщения преследват велика и божествена цел? Това са водачите на човечеството – индивидуалности, на които в божествените светове е възложено да положат началото на нова способност у хората, необходима за по-нататъшното им развитие и за напредъка на познанието. Тази мисия трябва да се изпълнява в продължение на дълги епохи, докато целта бъде постигната. За тези индивидуалности е без значение дали живеят във физическо възплъщение, или пребивават в духовния свят. Знаем за водачи на човечеството като Скитианос, Кристиан Розенкойц и Буда. Мисията на последния например беше да донесе на хората учението за състраданието и любовта.

Имаше ли и Рудолф Щайнер подобна мисия? С основание можем да отговорим: да. Защото той често заявяваше, че неговата особена задача е да донесе на човечеството учението за прераждането и кармата. И го направи, като говореше за прераждането и кармата още в самото начало на своята дейност.

Срещаше малко разбиране, но отново и отново полагаше нови усилия, даваше упражнения, с които хората да развият способността да вникват в действието на кармата, и се опитваше да помогне на хората да разпознават как действат законите на кармата. Многобройните лекции за кармата, изнесени през 1923 и 1924 г., показват, че през последните години на мисията му в тази област е постигнат решаващ напредък. Той даваше практически упражнения, които всеки може да изпълнява, разнообразни насоки за изграждане на нов поглед към живота и указания как в събитията на всекидневието да се разпознават знаците на съдбата и да се разбира нейният език. Освен това той преследваше определена цел.

⁶⁰ „Окултна история“ (3)

Предаването от него познание не трябваше да остане само учение за прераждането и кармата. То трябваше да се превърне в нова способност у всеки човек, така че чрез вникване в съдбата човекът да се научи да овладява живота си с ясно съзнание. Тази мисия на Рудолф Щайнер можеше да започне да се осъществява в пълния си смисъл едва в настоящата епоха.

За да може тази мисия да достигне до хора, способни да приемат нейния импулс, преди това на Земята трябваше да са настъпили раждането и смъртта на Христос Исус. През хилядолетията преди Мистерията на Голгота познанието за прераждането съществуваше навсякъде. „Животът в кръговрата на преражданията“ беше всеобщ светоглед, вродена увереност на душата.

Чрез Христос в света и в човечеството навлиза нещо ново. Той дарява на човека същностна част от собственото Си същество, Дух от Своя Дух: „Аза“. Човекът може да приеме тази част от Христос в душата си. От този момент нататък човекът може да стане дух сред духове, да се обособи като определена степен в реда на йерархиите и сам да стане Четвърта йерархия. Всичко това става възможно, когато егоистичният му „Аз“ се преобрази чрез „Аза“, получен от Христос. Но тогава той поема и своя дял от духовната отговорност за по-нататъшния напредък на света и на самия човек.

За да може да носи тази отговорност, му е нужен нов вид познание. Как би могъл да я поеме, ако не се научи да вижда, че миналите дела и грешки действително влияят върху живота, и да разбира как трябва да постъпва сега, за да подготви за бъдещия живот здраво тяло, морална душа и изпълнен със светлина дух? „Азът“ трябва да се научи да разпознава действието на кармата. Тогава този „Аз“ излиза от пространството, навлиза във времето и се свързва със Съществуото, което може да заяви: „Аз съм Миналото, Настоящото и Бъдещето.“ „Азът“ може да повдигне булото, защото в „Аза“ човекът е безсмъртен.

8. Епохата на Граала

*Путам на хълма на Одилия.
Приятелско кимване ми отваряща: „Да“.*

Когато индивидуалностите на Аристотел и Александър отново поеха по пътя към Земята, те стигнаха до едно тихо място. В земния свят то оставаше неизвестно, но в духовния живот на Мистериите от него струеше светлина надалеч. Това беше областта на Граала, обгърнатата от предания, песни за подвизите на героите и тайни на духа. Познаваме историята на Граала: според нея Ангели са пренесли в чаша Христовата кръв от Изток на Запад и са останали там. От едно непубликувано съобщение на Рудолф Щайнер⁶¹ научаваме следното: „По времето на Мистерията на Голгота един Посветен от висока степен се беше оттеглил във висшите светове, за да дочака там епохата, в която щяха да назреят условията за неговата специална дейност. В продължение на векове той остана далеч от Земята и накрая се завърна като крал Титурел. На него беше поверено да пази Светия Граал – чашата, която Ангелите бяха пренесли от Голгота на Запад.“

Къде е това скрито място, което пази Граала? Щом се казва, че Ангели носят чашата, трябва да търсим това място в света на Имагинацията, където действат Ангелите. Хората го търсеха в горите на Югозападна Европа, в Англия, а също и край Екстернщайне в Средна Европа.

Къде е тази крепост, за която се казва, че е обградена от 60 мили тишина? Дали това е вътрешният храм, който всеки трябва да открие в себе си по пътя към духовния свят – храмът, чийто Основополагащ камък беше положен на Коледното събрание през 1923/24 г. в

⁶¹ Езотерична школа, Мюнхен, 1909 г.

освободената етерна част на човешките сърца, за да могат душите да го изграждат в етерно-духовната област?⁶²

Някога на Земята съществуваше историческо отражение на този храм. През 9 век сл. Хр. живееха личности, които откриха и преживяха мъдростта на Граала на Земята. Сред тях бяха и индивидуалностите, живели

⁶² Вж. лекцията от 5.4.1919 г. в тома „Импулси от миналото и бъдещето в социалните събития“. В нея Рудолф Щайнер говори за някогашната вътрешна, динамична връзка между етерната и физическата глава на човека. Тази връзка все още съществуваше по време на разцвета на гръцката култура. „От 3 век пр. Хр. вътрешната връзка между етерната и физическата глава на човека вече не съществува. Но между физическото и етерното му сърце винаги се запазваше тясна вътрешна връзка. От 1721 г. обаче тя постепенно се разхлабва... Приблизително към 2100 г. физическото сърце на човека ще се е освободило напълно от своята етерна част.“ С течение на времето подобен процес настъпва и при други органи. Това прекъсване на връзката между физическото и етерното сърце „има много съществена последица за развитието на човека“. За засилващия се научен материализъм се говори във връзка с процесите, които протичат в човешкия организъм.

Докато съществуваше естествената връзка, човекът винаги оставаше свързан с духовните светове и с духовните сили зад природата. Онова, което някога беше естествена даденост, днес трябва да се търси по други пътища. „Етерното сърце, освободено от физическото, ще установи истинската си връзка с духовния свят, ако човекът търси духовно познание, духовни мисли с антропософска насоченост.“

Вярата сама по себе си „ще развие единствено наивно отношение към духовния свят, основано на чувството. Такава вяра материализира сърцето на човечеството и води до материалистична култура в област, която обикновено остава незабелязана“... „Тази вяра трябва да бъде изпълнена с истинни представи за духовния свят и одухотворена чрез тях. Ариманическа хитрост е в епохата на объркване да се внушава на хората: никога не се опитвайте да развиете способност да виждате духовния свят, а се придържайте към вярата.“

някага като Аристотел и Александър. „Когато кармата им отново ги доведе на Земята... те живяха неизвестни и незабелязани в едно кътче на Европа, важно за Антропософията. Умряха млади, но преди това за кратък миг надникнаха сякаш през прозорец в цивилизацията на Запада. Приемаха впечатления и импулси, без самите те да излъчват значими импулси. Това предстоеше по-късно.“⁶³

Първоначално разполагахме само с кратки устни указания на Рудолф Щайнер. По този въпрос не са запазени документи. Тези устни указания насочват към Шионатуландер и Сигуне, които играят важна роля в самото предание за Парсифал, но са останали почти неизвестни. Кой са тези две легендарни личности? Стиховете в началото на главата говорят за хълма на Одилия. Това несъмнено е препратка към Ермитажа в Арлесхайм, където света Одилия някога намери убежище. Самият хълм на Одилия обаче се намира в Елзас. В по-ранни времена той беше важно средище на езически Мистерии. През 7 век сл. Хр., благодарение на тайнствената съдба на света Одилия, това място се превърна в християнско светилище.

Одилия беше дъщеря на Етихо, който беше наследил Елзаското херцогство. Тя се роди сляпа, но прогледна при кръщението си. При едно от преследванията, предприети по подбуда на баща ѝ, Одилия успя да се скрие в пещерите на Ермитажа в Арлесхайм. (И днес я почитат като светица покровителка на Арлесхайм.)

Не са ни известни подробности за връзката между общността на Граала и хълма на Одилия, но имаме основание да предполагаме, че събитията около Граала са се разигравали както на хълма, така и в околностите на Арлесхайм.

⁶³ „Езотерични разглеждания на кармичните взаимовръзки“ (том 6, лекция 2)

Шионатуландер беше свързан с течението на Граала. Той постъпи като паж при Гамурет и по-късно го придружаваше в рицарските му походи на Изток. Там Гамурет беше изпратен като участник в „дипломатическа“ мисия при един мохамедански княз. В двора в Канволайс Шионатуландер се запозна със Сигуне и между тях се зароди нежна любов.⁶⁴

Самата Сигуне принадлежеше към рода на Граала, към потомците на Титурел. Тя беше племенница на Херцелайде, майката на Парсифал. В лекциите за кармата⁶⁵ Рудолф Щайнер ни съобщи нещо много важно: в едно предишно въплъщение майката на Парсифал беше император Юлиан Отстъпник (332–363 г. сл. Хр.).

Тези сведения разкриват епохата на Граала в нова светлина. Юлиан Отстъпник живя през 4 век *след* Христос и това очертава забележителна връзка с Александър Велики, който живя през 4 век *преди* Христос. Двамата живяха в различни епохи, но в хода на времето по-ранната се отразява в по-късната. В живота им откриваме много сходства: и двамата умряха млади, но преди това всеки от тях преживя стремителен възход.

Като млади и могъщи владетели и двамата предприемаха мащабни военни походи: Александър – за да разпространи гръцката култура и Аристотеловото знание, а Юлиан – воден от копнежа по древното знание на Мистерииите и от надеждата, че все още може да го открие у великите гръцки философи. И двамата бяха пламенни души, устремени към далечни цели. Историите на двамата са добре известни и няма нужда да ги разказваме тук. Неизвестно обаче остава тяхното завръщане на Земята, за да изпълнят значими, но незабележими за външния свят задачи. Те могат да бъдат разбрани само в

⁶⁴ Албрехт фон Шарфенберг, „Сигуне и Шионатуландер“

⁶⁵ „Езотерично разглеждане на кармическите взаимовръзки“ (том 4, лекция 5)

светлината на духовния живот.

Благодарение на плодовете от предишното си въплъщение Херцелайде можа да създаде за Парсифал среда, в която той да израсне далеч както от традиционното християнство, така и от рицарството в традиционната му форма.

Сигуне живееше заедно с Херцелайде. Тя обичаше Шионатуландер, но копнееше да чете звездната писменост, изписана върху така наречената „Brackenseil“ – богато украсената каишка на ловното куче Гардевиас, чието име означава „Пазител на пътищата“.

Означава ли това, че Сигуне все още се боеше да слезе от звездния свят в земно въплъщение? Тя копнееше да продължи да чете звездната писменост, съставена от дванадесет части. Именно към нея тук ясно насочва „Brackenseil“. Докато се опитваше да ѝ донесе каишката, Шионатуландер беше убит от Орилус, който всъщност търсеше Парсифал. Шионатуландер умря вместо Парсифал. Той стана дух закрилник на Парсифал и несъмнено направляваше по-нататъшните му стъпки.

В душата на самата Сигуне бяха настъпили големи преобразувания по време на престоя ѝ в слънчевата сфера на духовния свят. Този нов душевен облик, придобит в духовния свят, сега неизбежно трябваше да доведе и до нова нагласа на съзнанието ѝ на Земята. Индивидуалността трябва да осъществи във физическото си тяло на Земята всичко, придобито в духовния свят – може би в течение на няколко земни живота. Сигуне копнееше да може да разчита онова, което звездите разкриват. След загубата на Шионатуландер тя водеше живот, съсредоточен върху мъртвото му тяло – живот, изпълнен със скръб, но и с дълбоко съзерцание на силите на съдбата и покорство пред тях.

Парсифал намери пътя тъкмо към Сигуне след загадъчното си преживяване в крепостта на Краля рибар – към невестата с мъртвия жених в скута, която толкова

рано позна страданието. Именно тя даде на Парсифал напътствията, от които се нуждаеше, каза му собственото му име и му съобщи за смъртта на майка му.

Кой би могъл да разпознае в образа на Сигуне завоевателя по природа, който някога е бил Александър Велики? Как е възможно индивидуалност, живяла 300 години преди Христос и проявила характера на Александър Велики, в следващото си въплъщение – вече след Мистерията на Голгота – да стане Сигуне?

Какво намериха двете индивидуалности, чиито съдби проследяваме, в краткия си земен живот, когато „за кратък миг надникнаха сякаш през прозорец в цивилизацията на Запада“? През живота между смъртта и новото раждане, докато пребиваваха в слънчевата сфера, те бяха преживели отпътуването на Христос към Земята. Мистерията на Голгота беше предизвикала големи промени на Земята. Древното знание на Мистериите беше угаснало, а земният живот на Христос беше дал начало на нов път за търсене на духа.

Можем да различим три големи течения, които водят към Граала. Малка група избрани хора беше живяла на Земята редом с Христос. Те вървяха с Него, слушаха думите Му и непосредствено преживяха трагичния Му край – страданията до смъртта на Кръста. Без да разбират напълно безкрайното Му величие, тези хора Го приеха в сърцата си. От уста на ухо, от сърце на сърце те предаваха вестта. С пламенността, характерна за първите християнски векове, християнството неуморно се разпространяваше, все още незабелязано от света. После християнското течение набра сила. Християнството започна да се преподава. Църковни отци и учени тълкуваха писанията; провъзгласяваха се догми, на съборите избухваха спорове и разпри. С голяма пищност, показност и демонстрация на власт, характерни за римляните, християнството стана признатата религия на империята. Не е чудно, че душите, които искрено търсеха

Христос, не Го намираха там и постепенно губеха своята инициативност.

Към второто течение принадлежаха душите, които по времето на Мистерията на Голгота не живееха на Земята. Заедно с Михаил те наблюдаваха от слънчевата сфера събитията долу на Земята и се сбогуваха с Христос – Духа на Слънцето. Към тази общност от души принадлежаха и двете личности, за които говорим. Те познаваха Христос като космическо Същество, а сега с пламенна решимост Го търсеха като Същество на Земята.

Третото течение дотогава съзнателно служеше на Слънчевия Дух и действаше за устройването на обществения и културния живот, главно в северозападните области. Тук откриваме рицарите на крал Артур, които имаха за свое средище Корнуол в Югозападна Англия. Те знаеха, че откровенията и импулсите им идват пряко от Зодиака. Всеки от рицарите на Кръглата маса около крал Артур беше свързан с едно определено зодиакално Същество, което го инспирираше. Тези рицари също бяха служители на Михаил и на космическия Христос.

Двете индивидуалности, за които говорим, вътрешно участваха в този изключително значим миг на срещата между теченията. Затова през избора от тях „прозорец“ можеше да станат свидетели и на разпространението на Аристотеловото знание чрез арабския свят. И рицарите на Кръглата маса на крал Артур, и рицарите на Граала бяха в постоянно противопоставяне с арабския свят.

След този престой на Земята двете индивидуалности скоро отново преминаха в духовния свят, отнасяйки със себе си силни импулси от Земята. Тогава в свръхсетивния свят се състоя решаващата среща между индивидуалностите на Аристотел и Александър, от една страна, и индивидуалностите на Харун ал-Рашид и неговия мъдър съветник, от друга.

„Харун ал-Рашид и неговият съветник отнесоха през

портата на смъртта и своето дълбоко и силно сродство с индивидуалностите на Александър и Аристотел, както и силния си копнеж отново да влязат в пряка връзка с тях. Александър и Аристотел, разбира се, бяха живели на Земята много векове преди тях. И действително се състоя среща с изключително значими последици.⁶⁶

Предстоеше им да обсъдят и изяснят помежду си въпроси от голямо значение. Досега не говорихме за арабско-мохамеданския импулс, защото той още нямаше значение за нашето изследване. Но в по-късна епоха той беше тясно свързан със задачата на двете личности, които проследяваме. За тях предхристиянският аристотелизъм беше достигнал до определен завършек и те бяха изправени пред предизвикателството да започнат по съвсем нов начин. Самият Рудолф Щайнер изразява това така:

„Трябва да имате предвид, че Александър Велики, ученикът и приятелят на Аристотел, беше разпространил Аристотеловия импулс с изумителна мощ из обширни области на познатия тогава свят. По времето на Харун ал-Рашид този импулс все още действаше в Азия. Този импулс отдавна имаше свой център в Александрия, прочут с блестящата си ученост, но същевременно по множество скрити пътища оказваше дълбоко влияние върху цялата източна култура.

Но всичко това беше достигнало определена кулминация. Импулсите на древната духовност в многообразните им форми се бяха съсредоточили в александризма и аристотелизма. Християнството навлезе мощно в света. Мистерията на Голгота се извърши във време, когато индивидуалностите, душите на Александър и Аристотел, не бяха въплътени на Земята, а се намираха в духовния свят, в тясно общение с онова, което наричаме

⁶⁶ Този и следващият цитат са от „Езотерични разглеждания на кармичните взаимовръзки“ (том 6, лекция 2)

управление на Михаил... Но в самите души на Александър и Аристотел имаше подтик към нещо съвсем ново, към ново начало – не просто продължение на съществуващото на Земята, а действително ново начало.“

Делото на Аристотел на Земята имаше огромно значение. То беше всеобхватно – във всеки клон на науката, в изкуството и в религията. Затова скоро след смъртта му то проникна във всички области на културата. Арабският свят възприе най-вече природонаучните му съчинения, тълкуваше ги и използваше съдържащото се в тях знание за важни изобретения.

В арабския двор живееха много учени, които прилагха древното знание на Мистериите, но почитаха *едния и единствен Бог*. Човешкото мислене се разглеждаше като една-единствена капка от всепроникващата интелигентност на единия Бог. По време на управлението на Харун ал-Рашид (786-809 г. сл. Хр.) в този двор имаше много блестящи и просветени учени. В триумфалните си пътувания те пренесоха Аристотеловото знание през Северна Африка до Испания, а оттам – в останалата част на Европа. Основаваха се университети. Аристотеловата мъдрост беше в основата на науката. Но науката оставаше в рамките на ислямския монотеизъм: тя не вземаше предвид идването на Христос на Земята и затова оставаше незасегната от развитието и разрастването на християнството.

Нека си представим случващото се. Аристотел и Александър са в духовния свят и с голяма сила преживяват предварително въздействието на християнството върху собствените си бъдещи въплъщения. Същевременно проследяват как през вековете делото им се разпространява на Земята, как се превръща в истинска наука, но и как се разпространява чрез личности като Харун ал-Рашид и чрез целия мохамеданско-арабски нехристиянски светоглед. Самите те са решени при новото си завръщане на Земята да продължат своята работа, но без тя да

бъде свързана с дейността им от предишното, предхристиянско въплъщение. Искат тяхната дейност да се преобрази в нещо съвсем ново в християнски смисъл и се подготвят за това.

Краткото им въплъщение през епохата на Граала е част от тази подготовка. Ето защо е необходима срещата между духовните индивидуалности на Аристотел и неговия ученик, приятел и помощник Александър, от една страна, и на Харун ал-Рашид и съветника му, от друга. Харун ал-Рашид и неговият съветник бяха носители на нехристиянското течение, развило се на Земята от импулсите на Аристотел и Александър.

Подобен сблъсък несъмнено има огромно значение. Борбата е ожесточена. Харун ал-Рашид и неговият съветник остават непреклонни и не желаят да се откажат от своя път. В онзи момент те съзнателно разширяват влиянието си. То вече не може да се нарече просто нехристиянско, защото е целенасочено антихристиянско. Но няма поради това борбата остава безплодна? Съвсем не! Именно чрез нея много души осъзнават, че трябва смело да поемат инициативата и да се включат в усилията за утвърждаване на християнството в Европа. Те се събират около Михаил.

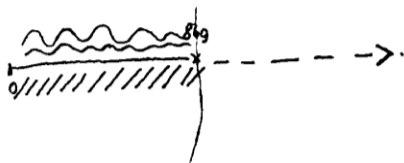
Тези събития в надземните светове намират отражение на Земята в многобройни спорове за същността на духовното, които достигат своя връх през 869 г. на Осмия вселенски събор в Константинопол. Там се води борба около въпроса за троичното устройство на човека: състои ли се той от тяло, душа и дух? Накрая надделява църковното крило с уклон към материализма и се формулира догмата, че човекът се състои само от тяло и душа, а душата притежава някои духовни качества.

На фона на случващото се в свръхсетивния свят земният събор неизбежно е оставил ужасяващо впечатление. Причината е, че се осъществи изключително важно духовно събитие, свързано със самото Христово

Същество. Това събитие същевременно съедини и прониза цялото небе и цялата Земя: „Самият Христос се среща със Своя Дух-Живот.“⁶⁷ Рудолф Щайнер ни описва това събитие, което земното съзнание едва може да обхване. При слизането Си на Земята Христос донесе Своя Аз и Своя Дух-Себе, за да живее и да действа в сърцата на хората. Той остави най-висшата съставна част на Своето Същество – Атма – в слънчевата сфера, а Своя Дух-Живот – около Земята. Векове по-късно, през 9 век сл. Хр., Той вече може да възстанови единството на Своето Същество и така да обхване Земята. В един бележник със записки за същата лекция четем:

„9 век, 869 г.

Свързаното с крал Артур течение, възвестяващо слънчевото християнство, преминава през един праг. До Мистерията на Голгота то е възвестявало Христос като Слънчево Същество. След това –

като продължаващо въздействие – течението на Граала възвестява Христос на човечеството. Самият Христос се среща със Своя Дух-Живот.

По времето на Мистерията на Голгота Човекът-Дух беше оставен. Този духовен живот, от който Азът се е оттеглил, става проводник на откровението на Отца – от Земята се изкупват физическото и етерното.“

Това изключително важно събитие в духовния свят установява нова връзка между Небето и Земята и намира отражение на Земята чрез самите хора. В същото време идващата от Изток общност, която носи Христос в човешките сърца, се среща с общността на Артуровите рицари, носещи в себе си съзнанието за космическия Христос. И докато всичко това се разгръща, зрелището

⁶⁷ „Езотерични разглеждания на кармичните взаимовръзки“ (том 6, лекция от 27 август 1924 г.)

на земния събор с неговите ужасяващи последици също оказва своето въздействие.

В следващия откъс Рудолф Щайнер ни помага да осъзнаем огромното значение на това събитие:

„Случилото се на Земята на Вселенския събор през 869 г. е знак за едно потресаващо събитие, което се разиграва горе в духовния свят. Когато човек се изправи с пълно съзнание пред такива могъщи взаимовръзки и си служи правилно с космическата интелигентност, те могат почти да го съкрушат. Нещо с неизмеримо значение вече се е случило и продължава да се случва все по-често: Ангелът на единия човек, на едната човешка душа, кармично свързана с друга човешка душа, не продължи пътя си заедно с Ангела на другата душа. При две кармично свързани човешки души Ангелът на едната остана при Михаил, а Ангелът на другата слезе на Земята.“⁶⁸

Този откъс насочва към космическото събитие в духовния свят през 869 г. сл. Хр., когато настъпи разцепление сред Ангелите, дотогава единни с Михаил. Тук става ясно, че през 9 век е настъпил безпорядък и в човешката карма. Вътрешно свързани съдби постепенно се разделиха. Това е показано в началната сцена на първата мистерийна драма, където София и Естела с тъга осъзнават, че някогашното им взаимно разбиране вече не съществува.

„Това е хаотичният елемент в историята на новото време – онзи елемент, който доведе до все по-голям социален хаос, до хаос в цивилизацията и до безредието, настъпило в човешката карма. Защото в йерархията на Ангелите, принадлежащи на Михаил, настъпи разцепление.“

⁶⁸ Този и следващият цитат са от „Езотерични разглеждания на кармичните взаимовръзки“ (том 3, лекция 11)

9. Тома Аквински и Реджиналдо от Пиперно

*Питам в манастирската килия.
Приятелско кимване ми отвърща: „Да“.*

Преди Мистерията на Голгота, по-точно към средата на 4 век пр. Хр., Платон и Аристотел дадоха обещание да се борят за утвърждаването на нова духовност. Те преминаха през смъртта и прераждането и навлязоха в новите условия в света, основани на Христовия импулс.

В нашето изследване стигнахме до 10, 11 и 12 век сл. Хр., когато на Земята действаха преди всичко платониците. Център на дейността и влиянието им беше школата в Шартър, където напрегнатата мисловна работа се съчетаваше с пламенна отдаденост. Там платониците все още почитаха Персефона–Натура – духовното Същество, действащо в природата и в стихииите. Те я смятаха за служителка на Христос. За тях седемте свободни изкуства – граматика, реторика, диалектика, аритметика, музика, геометрия и астрономия – представляваха силите на седемте велики планети, от които получаваха своите инспирации за изкуството и науката.

След съвещанията в духовния свят през 9 век сл. Хр. Аристотел се бореше с цялата сила на мисълта си, за да намери правилния начин да работи за християнството. Най-важното беше познанието в Европа да се „християнизира“. В предишната глава узнахме, че сред Интелигенцииите на отделните планети беше настъпило разцепление. Преди това Михаил владееше цялата космическа интелигентност. Сега почти всички планети му се противопоставиха. Това предизвика разцепление и в света

на Ангелите.⁶⁹ Някои Ангели се отъждествиха с онова, което по същността си беше земно. Заедно със свързаните с тях хора те започнаха да се отчуждават от духа и да възприемат материалистичен възглед за света и природата. Други Ангели останаха верни на Михаил и решиха да живеят в служба на духа. Аристотел беше свидетел на този конфликт. Благодарение на връзката си с Граала и на небесната среща в средата на 9 век той знаеше, че космическата интелигентност беше слезла на Земята и от 869 г. сл. Хр. се намиреше там.

Познанието, чиито основи самият Аристотел беше положил в предхристиянската епоха, действаше на Земята и се разпространяваше надлъж и нашир. Сред мохамеданите, особено в двора на Харун ал-Рашид, действително се смяташе, че по силата на окултно споразумение това познание трябва да служи на целите на мохамеданството. „В прочутия и блестящ кръг от мъдреци при този двор повече или по-малко съзнателно се усещаше, че земната интелигентност, слезла от небесата на Земята, трябва да бъде поставена в служба на мохамеданския духовен живот.“⁷⁰

Тук все още се поддържаше древното познание за седемте свободни изкуства – музика, геометрия и т.н. Но редом с тази блестяща дейност платоническата мъдрост излъчваше светлината си над обширни области в Европа. Учението в школите на платониците, най-вече в Шартър, „беше истинско християнство“, но истинско християнство, осветено от онази мъдрост на Мистериите, която все още оставаше достъпна за хората.

В духовния свят се състоя среща между платониците, които се издигаха от Земята, и аристотелианците, които

⁶⁹ „Езотерично разглеждане на кармическите взаимовръзки“ (том 3, лекция 11)

⁷⁰ „Езотерично разглеждане на кармическите взаимовръзки“ (том 6, лекция от 19.7.1924 г.). Отнася се и за следващия цитат.

слизаха към нея. Тази среща имаше огромно значение за цялата средновековна култура и само думите на Рудолф Щайнер могат да я опишат подобаващо:

„Тогава се случи нещо изключително значимо. Водещите учители от Шартър, които чрез своя платонизъм бяха проникнали дълбоко в тайните на християнството и не принадлежаха към арабизма, преминаха през портата на смъртта. След това, в началото на 13 век, се състоя велико небесно съвещание, което продължи кратко време. Когато най-изтъкнатите учители – начело с Аланус аб Инсулис – бяха преминали през смъртта и се намираха в духовния свят, те се обединиха в едно значимо космическо дело с онези, които тогава бяха сред тях, но на които беше отредено съвсем скоро да заживеят на Земята, за да развият аристотелизма в нова форма. Сред подготвящите се да слязат имаше индивидуалности, които по времето на Александър бяха участвали с дълбока душевна отдаденост в осъществяването на Михайловия импулс.

И в края на 12 век сл. Хр. можем да си представим – и това съответства на истината – как се събраха души, току-що пристигнали в духовния свят след земен живот в средища на християнското Посвещение, сред които беше школата в Шартър, и души, на които предстоеше да слязат на Земята. В духовните области тези, които се готвеха да слязат, бяха съхранили не платонизма, а аристотелизма – *вътрешния импулс на интелигентността*, идващ от Михайловата епоха в древността.

Сега душите се събраха в духовния свят... Сред тях имаше и души, които можеха да кажат: „Бяхме с Михаил и заедно с него видяхме как интелигентността се излива от небесата на Земята; бяхме свързани с него и в могъщото космополитно дело от по-ранни времена, когато интелигентността все още се управляваше от Космоса, когато Михаил все още беше неин владетел и управител.“ И сега учителите от Шартър временно повериха на

аристотелианците ръководството и организацията на духовния живот на Земята. Онези, на които предстоеше да слязат и които по природа бяха способни да направляват земната, личната интелигентност, поеха ръководството на земния духовен живот от платониците. Платониците можеха да действат пълноценно само когато интелигентността се управляваше „от небесата“.⁷¹

Носител на този нов стремеж – интелигентността да се преобрази чрез Христовия импулс – беше самият Аристотел. Сега той се въплъти в рода Аквино край Неапол. Майка му имаше големи планове за него, но той постъпи в просешкия орден на доминиканците, който съществуваше от 1216 г. От тихата „монастирска килия“ той оказваше влияние върху целия свят като най-прославения учен в църковната система на мислене, известна като схоластика. Това беше Тома Аквински, чийто учител беше Алберт Велики. Тома преподаваше в учебни средища в Кьолн, Париж, Рим и Неапол.

Преди да продължим, нека се върнем към периода от Аристотел до Тома Аквински и го погледнем през очите на Рудолф Щайнер. Двете личности се извисяват пред нас като две колони, но преди и след Мистерията на Голгота действа една и съща индивидуалност.

В цикъла от лекции „*Мисията на Михаил*“ (21.11.1919–15.12.1919 г.) Рудолф Щайнер обръща особено внимание на значението на този период. В четвъртата лекция той първо насочва мисълта ни към Мистерията на Голгота – „центъра на тежестта на цялото земно развитие“ – а след това говори за древните епохи на Мистерииите, когато хората все още живееха под закрилата и в сиянието на древната мъдрост на Боговете. Около 450 г. пр. Хр., тоест през 5 век пр. Хр., това древно познание започна да се влива в гръцката философия,

⁷¹ „Езотерично разглеждане на кармическите взаимовръзки“ (том 6, лекция 2 от Арнхайм, 19.7.1924 г.)

олицетворена от Сократ... То продължи да живее във величествената, изключителна личност на Платон, а при Аристотел придоби по-изразен научен характер. Начинът на мислене, развит от Аристотел към края на предхристиянската епоха, продължи да съществува „и през Средновековието, когато хората се стремяха да го прилагат, за да разберат“ всичко, свързано с подготовката за Мистерията на Голгота и с последвалите ѝ въздействия.

От древната култура, вкоренена в Мистерииите, се беше запазил „начинът на мислене“... „формата на мисленето... най-напред в гръцкото, а след това отново в средновековното мислене... Благодарение на това школуване на мисленето, чрез мисловните форми, идеите и понятията, които по същество бяха продължение на гръцкото мислене, хората можеха да разберат онова, което чрез Мистерията на Голгота навлезе в света.

Средновековната философия, известна като схоластика, е изцяло изградена върху съчетаването на духовните истини, свързани с Мистерията на Голгота, с гръцкото мислене. При осмислянето и задълбоченото интелектуално изследване на тайните на Голгота единственият използван инструмент – ако мога да си послужа с този обикновен израз – е гръцкото мислене. Гръцката диалектика.⁷² Схоластиката разви способността с чисто мислене да се обхваща духовната действителност и чрез чистото мислене да се преминава с математическа точност от идея към идея, от съждение към съждение. Тя остави тази способност като наследство в духовната история на човечеството преди всичко чрез своите велики учители Алберт Велики и Тома Аквински.

„Това и още много други неща породиха през тази епоха онази удивително гъвкава, но същевременно ясно очертана мисловна дейност, която отличава схоластиката и която хора като Алберт и Тома съзнателно се

⁷² „Мисията на Михаил“

стремяха да развиват.⁷³

В тази връзка трябва да приведем още едно важно указание. В книгата „Загадките на философията“ Рудолф Щайнер казва за Тома Аквински: „Тома се запознава подробно и задълбочено със светогледа на Аристотел, който става негов учител в живота на мисълта.“⁷⁴ В хода на земните си животи една и съща индивидуалност се въплъти първо като Аристотел, а по-късно – като Тома.

Но къде намираме приятеля, който беше с него както на Земята, така и в живота след смъртта? Къде намираме Александър? В живота на Тома, наред с учителя му Алберт Велики, важна роля играеха и много други значими личности. Един от събратята му обаче рядко се споменава: Реджиналдо от Пиперно – по-млад монах, който за пръв път привлече вниманието на Тома около 1260 г., след като преди това беше постъпил в Цистерцианския орден. Неотдавна чрез Вилхелм Рат до нас достигна изследване за Реджиналдо от Пиперно, за когото историята знае толкова малко. То се съхранява в библиотека в Рим и е озаглавено „Едно всеотдайно приятелство в живота на свети Тома Аквински (брат Реджиналдо от Пиперно)“. Това изследване е много поучително, особено в светлината на едно устно указание на Рудолф Щайнер, което пробужда интереса ни към Реджиналдо от Пиперно: в негово лице срещаме личността, която познаваме като Александър. Изследването започва така:

„Когато описват изтъкнати хора, които със своята личност и дела са предизвиквали голямо възхищение в епохата, в която са живели, авторите често съзнателно подчертават главната им черта. Всички останали техни черти оставят изцяло или почти незабелязани, макар да са също толкова привлекателни и интересни. Така често

⁷³ „Изкуплението на мисленето“ (2)

⁷⁴ „Загадките на философията“

се пропускат черти, които биха направили описанието на тези велики хора много по-пълно и биха засилили още повече любовта и възхищението към тях.“

По-нататък четем: „Редно е да говорим за една от тези черти, която съвременните биографи напълно пренебрегват, макар че тя трудно би могла да бъде по-впечатляваща или по-красива. Това беше дълбоко и всеотдайно приятелство, чието благоухание изпълваше последните 14 години от живота на Тома Аквински.

И когато казваме „приятелство“, разбираме приятелство в най-широкия смисъл – приятелство, породено и подхранвано от свръхестествени основи, но същевременно изцяло човешко, сърдечно и вярно... То възникна, когато Тома беше в разцвета на силите си и вече беше достигнал върха на познанието и светостта. Сърдечната близост между двамата се запази до смъртта на Тома.

Около 1260 г. Тома беше повикан от Париж в Рим, за да поеме ръководството на обучението там. По време на престоя си в манастира „Света Сабина“ той се запозна с млад брат, който веднага привлече вниманието му с благочестието си, пламенните си дарби, обаятелната си простосърдечност и чистотата си. Вниманието на Тома бързо прерасна в свято и пламенно приятелство. Младият монах отвърна на Тома със също толкова силна любов. И не е празна фраза да кажем, че от този миг учителят и ученикът се чувстваха неудържимо привлечени един към друг – връзката им беше толкова дълбока, сякаш душите им бяха една-единствена душа.

Монахът, спечелил любовта на Тома Аквински, беше брат Реджиналдо от Пиперно, наречен така по името на родния си град. Градът се намирал в Римската Кампания и по онова време беше под политическата власт на Сицилия... Оттогава Тома и Реджиналдо бяха неразделни спътници. Навсякъде ги намираме заедно – както в различните градове, където светецът живееше, докато

придружаваше папата като богослов на римския двор, така и по време на честите им пътувания. Заедно спазваха правилата на своя орден, заедно учеха.“

„Брат Реджиналдо не би могъл да отвърне по-достойно на чувствата на Тома, нито да бъде по-предан или по-почтен. Той беше благоговеен ученик, любящ син и усърден сътрудник, но освен това се грижеше за учителя като бдителна майка. Може би трудно бихме повярвали на някои трогателни подробности, ако историците не ги подчертаваха изрично. Имаше моменти, когато учителят потъваше в дълбоко съзерцание на тайните на вярата, напълно забравяше себе си в молитва или огънят на екстаза го отнасяше отвъд сетивата. В такива моменти той живееше в друг свят и забравяше дори необходимото за самото си съществуване. В такива моменти именно брат Реджиналдо знаеше как да се намеси с безкрайна деликатност.

Поради положението си свети Тома разполагаше с две съседни стаи в манастира. В едната живееше Реджиналдо, готов да се отзове веднага, щом учителят го повика, за да работи или да се моли с него. Рано сутрин учителят събуждаше ученика и отслужваше богослужението; веднага след него го отслужваше брат Реджиналдо.“

През 1274 г., по време на пътуване към Франция, Тома се разболява тежко.

„От този момент нататък Реджиналдо е постоянно край леглото на Тома; помага му като любящ син. Любовта към учителя го е превърнала във внимателен болногледач; той е проникателен като лекар и деликатен като майка. Когато болестта дава на страдащия кратък отдых, двамата братя и приятели водят благочестиви разговори и Тома разкрива пред Реджиналдо чудото, което Бог е извършил в Тома.“

Ръкописът е написан през 1923 г. Дължим благодарност на автора, че ни е дал толкова впечатляващо и

вълнуващо описание на брат Реджиналдо. То е съществена част от картината на живота на двете индивидуалности, които разглеждаме.

В пиесата си „Архангелите на събор“ Гюнтер Вахсмут представя Реджиналдо от Пиперно като 18-годишен младеж, цистерцианец, който идва при Тома, докато Тома разговаря с Алберт. Вахсмут нарича младежа Райналд от Пиперно. (Сцена 8. Кьолн, юни 1250 г.)

След тържествените съвещания между платониците, които идваха от Земята, и схоластиците от Доминиканския орден, на които предстоеше да слязат на Земята, именно Реджиналдо от Пиперно остана в духовния свят, за да донесе малко по-късно едно важно послание. Рудолф Щайнер ни съобщава това накратко, без да посочва имена: „...онзи, който беше останал малко по-дълго с Аланус аб Инсулис в духовния свят, слезе като по-млад доминиканец и донесе послание от Аланус аб Инсулис на един по-възрастен доминиканец, слязъл на Земята преди него.“⁷⁵

А в предишната лекция Щайнер казва: „Един от слезлите по-рано получи послание чрез друг, който беше останал с Аланус аб Инсулис в духовния свят по-дълго от първия. Тоест по-младият беше останал по-дълго с духовната индивидуалност, която беше носила името Аланус аб Инсулис. Този по-млад човек слезе по-късно и работеше заедно с по-възрастния, на когото предаде посланието. Така в Доминиканския орден започна подготовката за епохата на интелектуализма. Онзи, който беше останал малко по-дълго в духовния свят с Аланус аб Инсулис, първоначално облече расото на Цистерцианския орден и по-късно го замени с доминиканско.“⁷⁶

⁷⁵ „Езотерично разглеждане на кармическите взаимовръзки“ (том 6, лекция 2 от 19.7.1924 г.)

⁷⁶ „Езотерично разглеждане на кармическите взаимовръзки“ (лекция от 18.7.1924 г.)

От италианския ръкопис узнахме, че срещата между Тома Аквински и Реджиналдо от Пиперно се е състояла през 1260 г. Възниква въпросът: разпознаха ли се двамата веднага и съзнаваше ли Реджиналдо поръчението, с което идваше? Със сигурност не го съзнаваше, иначе веднага щеше да потърси Тома, както днес би постъпил един пратеник. Как трябва да си представим процеса, при който някой в духовния свят е избран да слезе на Земята с определено поръчение?

Всички ние отиваме на Земята по повеля или с намерение да изпълним изискванията на кармата и решенията, които са ни станали известни в духовния свят: да срещнем хората, с които действително сме кармично свързани. В духовния свят всичко това ни е ясно и го съзнаваме напълно. При самото слизване това знание се затъмнява, но докато изчезва от ясното съзнание, то се превръща в сила, която изгражда органите. В лунната сфера тази сила помага да се изгради земното тяло в съответствие с решенията, взети в духовния свят с участието на висши Същества. В тялото тази сила вече се превръща в подтик да изпълним съдбата си, да срещнем определени хора, да понесем страдания или катастрофи. Посоката, в която ни води тялото, е израз на кармичния инстинкт, или инстинкта на Аза в нас.

Именно този инстинкт отведе Реджиналдо от Пиперно в манастира „Света Сабина“, за да се срещне с Тома. Всеки от двамата разпозна в другия своя спътник от предишните възплъщения. Не знаем доколко Тома съзнаваше това; Реджиналдо го усещаше инстинктивно. А как предаде той на Тома посланието, което му беше поръчано да донесе? Следните думи, отправени от Рудолф Щайнер към Ита Вегман, показват как единият прочита в душата на другия посланието, което достига до него и сега – така, както е достигнало и в онази отминала епоха:

За мен в теб живее силата на отдавнашните връзки.
И когато ми даряваш любов,
тя става за мен носителка на духа.
Всеки мил знак на твоята душа
е за мен вестител от областите на духа.

Но какво беше съдържанието на посланието?⁷⁷ Каква задача трябваше да изпълни Тома, а заедно с него и Реджиналдо? За тях беше ясно, че космическата интелигентност, слязла на Земята, беше започнала да действа разрушително. Несъмнено именно това беше предметът на разговора с платониците в духовния свят. Тома и Реджиналдо обаче си бяха поставили задачата да върнат на Михаил интелигентността, излязла изпод властта му. Хората, чиито Ангели се бяха насочили към земното, овладяха интелигентността и опознаха законите на природата и нейната творческа сила. Това им позволи да развият големи способности и да правят откритие след откритие. Хората бяха заплениени от възможностите, открили се пред човечеството, но този напредък не се основаваше на по-висок морал, нито зависеше от духовното издигане на човека. Затова този напредък можеше да се окаже и враждебен на истинската човечност.

Отделните души и небесни Ангели, останали свързани с Михаил, съзнаваха, че Ариман може да разгърне силата си чрез материалистично мислещите хора на Земята и че се стреми да стане владетел на интелигентността. Аристотелианците и платониците искаха да се противопоставят на това. Те чувстваха, че трябва да

⁷⁷ „...състояха се съвещания за това как аристотелизмът би могъл да се съедини с християнството, което черпеше вдъхновение повече от природата и нейната дейност и беше господствало сред рицарите на Кръглата маса на крал Артур.“ („Езотерично разглеждане на кармическите взаимовръзки“, том 6, лекция 3, Торки, 21.8.1924 г.)

укрепят духовните си сили. И така, след въплъщението си през 13 век аристотелианските схоластици отново се срещнаха в духовния свят с платоническите учители от Шартър. Те се обединиха, за да преминат през великата подготовка – обучението при Михаил. През 15, 16 и 17 век в свръхсетивния свят се развиваше *Школата на Михаил*.

„Нека сега се опитаме да си изясним разликата между два периода: четирите и половина века преди Мистериите на Голгота и четирите и половина века, през които човечеството се обучаваше на природонаучно мислене. През първия период тогавашният цивилизован свят се ограничаваше почти само до Гърция. Най-лесно ще ви опиша това чрез един образ. Представете си културата на Мистериите като своеобразен връх на духовния живот на човечеството в най-древни времена. Ще проследя развитието стъпка по стъпка. Впоследствие, през периода до Мистериите на Голгота, в Гърция тази култура на Мистериите се превърна в логика. След това тя намери своето продължение през Средновековието в схоластиката.

През четирите и половина века преди Мистериите на Голгота виждаме последното разклонение, последния отзвук на древната култура на Мистериите. През 15 век сл. Хр. започна нов вид мислене, което бихме могли да наречем „мислене в стила на Галилей“. От това начало до наши дни е изминало толкова време, колкото от появата на гръцкия начин на мислене до Мистериите на Голгота. Но докато гръцкият период беше последен отзвук, сякаш сияние на залеза, нашият е прелюдия – нещо, което тепърва трябва да се развие и да достигне определено равнище. Гръцката култура беше завършек. Сега ние сме в началото.“⁷⁸

⁷⁸ „Мисията на Арх. Михаил“ (4)

10. От Тома Аквински до съвременната епоха

Решаващият импулс в живота на Тома беше въпросът: как човешкото мислене може да стане християнско? Този импулс възникна от сблъсъка в духовния свят с Харун ал-Рашид и неговите последователи. Но същият въпрос беше и предмет на небесното съвещание между платониците от Шартър и аристотелианците, преди Тома да се въплъти на Земята. Във въплъщението си като Аристотел той разви мисленето и логиката и систематизира в категориите наследеното от Мистериите знание. Така той подготви бъдещия преход на космическата интелигентност към хората. От този момент нататък те трябваше сами да пораждат и развиват собственото си мислене – мислене, получило по-късно богато развитие в схоластиката.

Всичко това достигна кулминацията си в борбата, породена от космическата среща с Харун ал-Рашид. Арабите твърдо се придържаха към идеята за космическа, всеобща интелигентност, докато Тома излагаше учението за личната човешка интелигентност, за личното човешко мислене и за личното безсмъртие. Арабите упорито твърдяха, че всеобщата интелигентност може да действа плодотворно във всеки човек, но че няма лично мислене, няма лично безсмъртие. Според арабите след смъртта човек се влива в океана на космическата интелигентност и следователно лично безсмъртие не съществува.

За Тома, чието мислене се съчетаваше с пламенно благочестие, светът на идеите беше свързан с духовната действителност, която се проявява в заобикалящия ни сетивен свят. Зад този свят стоят Същества, които той наричаше „Интелигенции“. Всъщност Тома изпреварваше времето си, защото, строго погледнато, личното

безсмъртие може да стане действителност едва от началото на епохата на Съзнателната душа. И космическата интелигентност може да се превърне в способност на самия човек едва от настоящата епоха нататък. По свой начин обаче Тома подготви условията за епохата на Съзнателната душа. И макар „*Философия на свободата*“ да можеше да бъде написана едва след настъпването на новата Михайлова епоха, трудно можем да си я представим без подготвителната работа на Тома. Победата на Тома над Авероев в спора за личното безсмъртие е изобразена в една известна картина.

Както посочихме в главата „От Урук до Ефес“, днес развитието на Аза може да се основава на онзи начин на мислене, който Тома въведе в културата. Рудолф Щайнер също описва този процес, например в лекцията „За правилното отношение към Антропософията“.⁷⁹

Но има и друга тайна, свързана с работата на Тома и с посланието на по-младия доминиканец, за което говорихме в предишната глава. Във вечерните лекции, изнесени в Торки през август 1924 г., Рудолф Щайнер посочи, че за Тома Космосът е бил населен с действителни Същества. След това той каза следното за съвещанията между учителите от Шартър, които преминаваха в духовния свят, и аристотелианците, които слизаха, за да се възплътят на Земята:

„На това съвещание беше постигнато изключително важно съгласие: слънчевото християнство, което се разкрива например в принципа на Граала, сега трябваше да се съедини с аристотелизма и александризма. И представителите на александризма слязоха и станаха основатели на схоластиката. Духовното ѝ значение никога не е било оценено по достойнство. В началото схоластиците можеха да се надяват да утвърдят своя принцип на

⁷⁹ „По-дълбоките тайни на развитието на човечеството в светлината на Евангелията“ (лекция от 13.11.1909 г.)

личното безсмъртие в християнски смисъл единствено като го защитаваха по най-радикален начин. Учителите от Шартър не наблягаха толкова на този принцип на личното безсмъртие...

С всичко това бяха свързани много значими събития. Когато например един от схоластиците слезе от духовния свят, за да работи за разпространението на християнството в аристотелианска форма, отначало той не можеше напълно да разбере по-дълбокия смисъл на принципа на Граала. Така беше отредила кармата. И тук се крие причината разказът за Граала във версията на Волфрам фон Ешенбах да се появи сравнително късно. Друга душа, която слезе на Земята малко по-късно от първата, донесе необходимия импулс. И в Доминиканския орден един по-възрастен и един по-млад доминиканец обсъждаха как аристотелизмът може напълно да се съедини с християнството, което преобладаваше сред рицарите на Кръглата маса на крал Артур и черпеше вдъхновението си повече от природата и от протичащите в нея процеси.⁸⁰

В същия лекционен цикъл се посочва също, че привържениците на „Артуровото течение“ още не са осъзнавали, че космическата интелигентност се е отделила от Михаил и вече е преминала към хората. Докато бяха на Земята, учителите от Шартър също се придържаха към принципа на космическата интелигентност. Замъкът на Граала беше издигнат като „полярна противоположност“ на замъка на крал Артур и представляваше интелигентността, която вече беше станала християнска и човешка. Посланието, което младият доминиканец донесе от Аланус аб Инсулис, трябва да е имало следния смисъл: учителите от Шартър, вече в духовния свят, бяха осъзнали значението на личното безсмъртие и

⁸⁰ „Езотерично разглеждане на кармическите взаимовръзки“ (том 6, лекция 3, Торки, 21.8.1924 г.)

факта, че интелигентността е станала човешка. Те познаваха и християнското мислене в течението на Граала, както и връзката на това течение със света на звездите.

Когато през 1206 г. Волфрам фон Ешенбах участва в Състезанието на певците във Вартбург, той успя да противопостави на Клингзор християнските си убеждения, но не можа да го победи, защото противникът му си служеше с магически изкуства и древна звездна мъдрост.⁸¹ По-късно Волфрам фон Ешенбах разбра космическата същност на Христос, както и връзката на течението на Граала с небесните и звездните влияния. Така можем да разберем думите на Рудолф Щайнер в предходния цитат: „И тук се крие причината разказът за Граала във версията на Волфрам фон Ешенбах да се появи сравнително късно.“

Можем да се запитаме: не е ли знаменателно, че Тома се въплъти няколко века преди Франсис Бейкън, който след това слезе на Земята, за да постави началото на материалистичното естествознание, господстващо днес в света?

В началото на тази глава споменахме импулса, който може да се разглежда като пътеводна звезда през целия живот на Тома Аквински. Големите въпроси в живота на Тома бяха как да бъдат разбрани Мистерията на Голгота, вливането на кръвта от Кръста в Земята и Възкресението. Когато отново напусна физическия план, той отнесе със себе си въпросите за изтичащата кръв, която преобразява субстанцията на Земята, за преживяването на Павел край Дамаск и за Възкресението. Рудолф Щайнер също поставя тези въпроси пред хората, като се стреми да пробуди разбиране за тях в сърцата им. Но какъв е пътят, който минава през всички въплъщения на Рудолф Щайнер и води пряко към това познание? Още

⁸¹ „Езотерично разглеждане на кармическите взаимовръзки“ (том 4, лекция 7, Дорнах, 18.9.1924 г.)

като Енкиду той дойде на Земята със знанието, че в действителност няма материя, защото материята е застинал дух. В онази епоха хората все още живеяха в общение с ангелските йерархии и с целия елементарен свят. Дори в ефеската епоха все още можеше да се види, че човекът като микрокосмос е свързан с макрокосмоса и че целият процес на човешкото развитие е непосредствено свързан с развитието на Земята.

Още Аристотел посочи пряката връзка между природата и човека, между елементите и елементарните царства. Същото важи и за Тома, който все още възприемаше Космоса като населен със Същества и се стремеше да разчете звездната писменост в светлината на едно ново съзнание.

Как това намира израз в творчеството на Рудолф Щайнер? Цялото му творчество представя и разяснява едно ново разбиране за природата. Особено забележителен е начинът, по който той се подготвя за Коледното учредително събрание. Най-напред, през октомври 1923 г., той изнася така наречените „Лекции за Архангелите“. През октомври и ноември следва лекционният цикъл „Човекът като симфония на творящото Слово“, а непосредствено преди Коледното учредително събрание – „Мистерийно познание и мистерийни центрове“.

Лекциите за Архангелите и за годишния кръговрат дават напълно ново познание за връзката на човека с годишния кръговрат и разкриват как дейността на йерархиите е свързана с ново отношение към звездите. Лекциите, изнесени през октомври и ноември 1923 г., описват как елементарните същества, съществата на елементите и йерархиите изпълват с живот света на природата, на животните и растенията. Подчертава се, че с цялото си същество човекът е вътрешно свързан с целия Космос и със Земята – с животинското царство, с растителното царство, с минералното царство и с всички елементарни същества, които действат в тези царства. В лекцията от

4.11.23 г. (от цикъла „Човекът като симфония на творещото Слово“) четем как елементарните същества ни говорят всяка нощ. Това със сигурност не е казано, за да трупаме само интелектуални знания в ума си. Трябва преди всичко да носим това познание в сърцата си и да го прилагаме в живота, за да можем постепенно да проникнем през булото на външната майя.

Още в началото на цикъла „Мистериинно познание и мистериинни центрове“ се казва, че лекциите трябва да се разглеждат като подготовка за Коледното учредително събрание. В общия преглед на човешкия душевен живот се разглеждат три вида преживяване: на мисленето, на спомена и на жеста. Мисленето, развито чрез изучаването на „Философия на свободата“, води към Третата йерархия; преживяването на спомена – към Втората йерархия, а преживяването на жеста – към Първата йерархия. В третата лекция отново се говори за паметта и за това как растенията я съхраняват. Особено обичаме розите, защото те приемат в себе си и пазят първите ни детски спомени. От друга гледна точка се описва как елементарният свят и йерархиите са свързани с тези душевни качества. Ако оставим всичко това да ни въздейства, ако го носим съзнателно и постоянно в душите си, в крайна сметка ще проникнем през булата на природата и ще преодолеем „идолите“ на Франсис Бейкън, които присъстват в днешното безжизнено, атомистично естествознание.

През 1924 г. всички тези теми се разработват и задълбочават. От различни гледни точки ни се разкрива връзката на живота ни с природните царства и с йерархиите. Показва ни се и как тези Същества действат в нас и с тревога наблюдават хората, които вече притежават свобода и чрез нея трябва да намерят пътя към тях.

За нас остава сериозният въпрос: ще успеем ли да вдъхнем живот на всичко, което Рудолф Щайнер ни донесе, или то ще остане само знание?

11. Михайловото течение и розенкройцството

*И на хълма в Дорнах
душата отново трябва
смело да намери себе си,
за да познае истински
как духовното Слънце без сенки
тъче чистата утринна зора
около звездите на Кръста с розите.*

Три хиляди години преди Христа, в началото на Кали Юга, Енкиду и Гилгамеш направиха съдбовна стъпка с огромни последици за човечеството. Благодарение на своето космическо Посвещение едната душа осъзна, че пред хората трябва да се открие нов път на познанието, преди да могат да разберат значението на Христовото Същество на Земята. В другата душа живееше стремежът, копнежът за лично безсмъртие.

Постигането на лично безсмъртие беше неотделима част от по-нататъшното развитие на човечеството. В миналото човекът преживяваше безсмъртието в тясното си единение с божествено-духовния свят, от който беше слязъл на Земята и в който след смъртта отново намираще своя дом. За човека ставаше все по-неотложно да овладее Земята и по силата на божествения си произход да се научи да я прави плодородна. Но със слизането си на Земята той все повече губеше връзката с духовния си произход.

Необходимо беше самият Христос да дойде на Земята, за да може човекът отново да се издигне от земното съществуване в духовния свят. По време на земния Си живот Христос дари човека с Аза, с духовната му индивидуалност. Ако в съюз с Христос човекът успее да развие в

себе си този Аз до зрялост, след смъртта той ще може и в духовния свят да издига своя самостоятелен Аз до повисоки степени. Преживяванията му там ще бъдат продължение на земния му живот и същевременно ще го подготвят за следващото му възплъщение на Земята. Така човекът може да започне да осъзнава как съдбата го води от един земен живот към друг и какви важни събития настъпват в духовния свят между възплъщенията.

„На хълма в Дорнах.“ Вече сме в самото настояще. Хълмът в Дорнах се намира под Гемпен, сред спокойния и приветлив пейзаж на швейцарската Юра. Именно Рудолф Щайнер го превърна в място, известно по целия свят. Тук той издигна сградата, предназначена да стане център на Духовната наука. От 1902 г. той преподаваше и развиваше тази наука, а тя вече започваше да оказва плодотворно влияние върху всички области на изкуството, науката и обществения живот.

Неизмеримо е значението, което тази сграда би имала за човечеството в настоящето и бъдещето. Всеки неин детайл беше моделиран от самия Рудолф Щайнер. Пред погледа на зрителите се разкриваха „форми, които пробуждат виждането на кармата“. Съдържанието на Антропософията, което щеше да бъде представяно в сградата, би въздействало лечебно върху вътрешната природа на човека – върху вътрешното му зрение. Рудолф Щайнер описва как тези форми биха могли да оказват също толкова силно лечебно въздействие върху сетивното възприятие. Така „самата тази сграда на Гьотеанума, заедно с начина, по който Антропософията би се развивала в нея, възпитаваше способността да се вижда кармата. А тъкмо това трябва да се въведе в съвременната цивилизация: възпитание на способността да се вижда кармата.“⁸²

⁸² „Езотерично разглеждане на кармическите взаимовръзки“ (том 2, лекция 5)

В новогодишната нощ на 1922/23 г. почти завършената сграда, по която се работеше вече 10 години, изгоря до основи. Но действието на духовните сили, издигнали се в Космоса, продължи. Така на Коледното учредително събрание стана възможно да се положи основата за вътрешното духовно изграждане на ново Общество. Скоро след пожара Рудолф Щайнер започна работа върху макета на нова сграда и успя да го завърши преди смъртта си на 30 март 1925 г. Новата сграда беше построена, а през 1928 г. беше открита. Рудолф Щайнер говореше за нея като за външен символ на „духовния Гьотеанум“, чийто Основополагащ камък беше положен на Коледното събрание.⁸³

С повторното основаване на Антропософското общество на Коледа 1923/24 г. то стана носител на същинското Антропософско движение, чиято задача беше да разпространява идеите на Рудолф Щайнер и да ги прилага на практика. Висшата школа за Духовна наука с различните си секции беше духовно свързана със Съществото Михаил, когото Рудолф Щайнер в своите „Ръководни мисли“ нарича „огнения Княз на мисълта във Вселената“. Днес не сме свикнали да мислим за духовни Същества като за водачи на човечеството.

Пречи ни монотеистичното мислене, което се съсредоточава върху един Бог и не признава множеството Същества от йерархиите. През годините от 1923 до 1925 г. Рудолф Щайнер често говореше за Съществата, наричани в християнската терминология Архангели. В определен момент те се издигат до ранга на Духове на Времето, Архаи, и им се възлага да внесат определени културни импулси в човечеството. Всеки такъв период на управление продължава около 350 години. Тези периоди следват един след друг в обратния ред на дните от

⁸³ „Световната история в светлината на Антропософията и като основа на познанието за човешкия дух“ (9)

седмицата, съответстващи на планетите, свързани с водещите Архангели.⁸⁴

Орифиил	Сатурн	събота	200 г. пр. Хр. – 150 г. сл. Хр.
Анаил	Венера	петък	150–500 г. сл. Хр.
Захариил	Юпитер	четвъртък	500–850 г. сл. Хр.
Рафаил	Меркурий	сряда	850–1190 г. сл. Хр.
Самаил	Марс	вторник	1190–1510 г. сл. Хр.
Гавраил	Луна	понеделник	1510–1879 г. сл. Хр.
Михаил	Слънце	неделя	1879 г. сл. Хр.

В една тетрадка на Ита Вегман Рудолф Щайнер собственоръчно е записал следното за въздействието на тези водещи Същества, действащи от Космоса към Земята и от Земята към Космоса:

В епохата на Гавраил Космосът изисква духовните плодове на човечеството – плодът на Земята става семе за Небето.

В епохата на Михаил Космосът засява своя плод на Земята.

Епоха на Орифиил = няма семе – няма жътва.

Епоха на Захариил = космическият и земният живот си взаимодействат.

Епоха на Рафаил = на Земята космическият живот започва да се превръща в действителност.

Епоха на Самаил = на Земята космическият живот отстъпва и преобладава земният.

Епоха на Анаил = земният живот почти изцяло угасва под въздействието на космическия.

Рудолф Щайнер говори за Архангелите като за управители на планетите, тоест на различните „планетарни Интелигенции“. Какво представляват тези „планетарни Интелигенции“ – или кои са те? И какво е „космическа Интелигенция“?

⁸⁴ Тези дати се съдържат в една тетрадка на Рудолф Щайнер и са отпечатани в лекция 7 от „Съзнанието на Посветения.“

„Под „Интелигенция“ се разбират взаимоотношенията между Съществата от висшите йерархии, изразени в техните действия. Какво вършат *те*, как се отнасят едно към друго, какво са едно за друго – това е космическата Интелигенция. Ние, хората, трябва първо да разгледаме най-близкото до нас царство. Затова, казано конкретно, космическата Интелигенция за нас е съвкупността от Съществата на йерархията на Ангелите. Ако говорим конкретно, не можем да кажем „толкова Интелигенция“, а по-скоро „толкова Ангели“. Това е действителността.“

И по-нататък: „Онова, което обикновено наричаме просто физическа планета, в действителност е общност от духовни Същества. Когато погледнем нагоре към някоя звезда, това, което възприемаме физически, е само външният ѝ облик. В действителност пред нас е общност от духовни Същества.“ И така... „от една страна, съществува слънчевата Интелигенция, а от друга – Интелигенциите на отделните планети. И винаги е било така: слънчевата Интелигенция е била под върховното управление на Михаил, докато другите планетарни Интелигенции са били подчинени на останалите Архангели.“⁸⁵

От 1879 г. живеем в Михайлова епоха. Предишното управление на Михаил продължи от около 550 до 200 г. пр. Хр., тоест стотици години преди Мистерията на Голгота. Тогава „под влиянието на аристотелианския светоглед възникна космополитното течение, свързано с името на Александър Велики.“⁸⁶

„Ако някой беше попитал Александър и Аристотел: „Откъде идва вашият импулс да разпространявате духовната култура на вашата епоха?“ – те щяха да посочат,

⁸⁵ „Езотерично разглеждане на кармическите взаимовръзки“ (том 3, лекция 11, Дорнах, 8.8.1924 г.)

⁸⁶ „Езотерично разглеждане на кармическите взаимовръзки“ (том 6, лекция 3, Лондон). Отнася се и за следващите 2 цитата.

макар и под друго име, същото това Същество – Михаил, който действа от Слънцето като служител на Христос.“

Отново живеем в Михайлова епоха, но разликата между сегашната и предишната е много голяма, защото между двете се е състояла Мистерията на Голгота. През 1899 г. завърши Кали Юга. Две хиляди години след Мистерията на Голгота Михаил вижда своята задача в това „да стане новият дарител на импулса, който ще доведе до по-дълбоко разбиране на християнската истина“.

И можем да бъдем сигурни, че чрез Школата на Михаил, възникнала през 15 век, ученията се вливаха в човешките души, които търсеха „обновление на християнството“.

На хълма в Дорнах Рудолф Щайнер се стремеше да направи Школата на Михаил действаща сила на Земята, да пренесе тук нейните учения и да ги превърне в живи сили в човешките сърца, така че „в хода на столетията Михайловиият импулс да навлезе в цивилизацията, за да не загине тя напълно“.⁸⁷

На Коледното събрание през 1923/24 г. Рудолф Щайнер положи нова основа на Антропософското общество. Той събра около себе си хора, заедно с които смяташе, че ще може да изпълни предстоящите задачи, и ги предложи за членове на Управителния съвет (Vorstand). В този учредителен Управителен съвет влязоха: Рудолф Щайнер, който пое председателството, както и ръководството на Общата антропософска секция и на Педагогическата секция; Алберт Шефен – заместник-председател и ръководител на Секцията за „изящна словесност“; Мари Щайнер фон Сиверс – ръководител на Секцията за словесни и музикални изкуства; Ита Вегман – протоколист и ръководител на Медицинската секция; Елизабет Вреде – ръководител на Математико-астрономическата секция; Гюнтер Вахсмут – касиер и ръководител на

⁸⁷ „Езотерично разглеждане на кармическите взаимовръзки“ (том 6, лекция 3, Торки, 21.8.1924 г.)

Секцията по естествени науки.

Съдбата отново доведе при Рудолф Щайнер приятеля, който в предхристиянската Михайлова епоха толкова смело отнесе Аристотеловата мъдрост на застрашения от упадък Изток. Той идваше, за да помогне за осъществяването на импулса, който Щайнер щеше да даде сега.

За търсещите Рудолф Щайнер основа Висшата школа – същинския духовен извор – с езотерични учения, произтичащи от Школата на Михаил.

Как можем да действаме в съзвучие с новия начин, по който Михаил работи през сегашната епоха на своето управление? Думите на Рудолф Щайнер ни дават важно указание, което трябва да се постареем да разберем с най-голяма сериозност. „Сегашното управление на Михаил, което започна неотдавна и ще продължи 3 до 4 столетия, означава, че *космическите сили на Слънцето проникват чак във физическите и етерните тела на хората*.“⁸⁸ Михаил желае космическото познание и космическата сила да се вливат от Слънцето в човека. Досега те достигаха само до Аза и астралното тяло, които след това сами предизвикваха промени в етерното и физическото тяло. Но Михаил иска слънчевата Интелигенция да навлиза и *непосредствено* в етерното и физическото тяло.

В съзвучие с този Михайлов импулс в новооснованата Висша школа на хълма в Дорнах се дават не само учения, насочени към интелекта. Преди всичко Рудолф Щайнер изгражда нов образ на човека – като трисъставно същество от тяло, душа и дух и като четирисъставно същество от физическо тяло, етерно тяло, астрално тяло и Аз. Той описва все по-подробно функциите на тези съставни части, дейността им в Космоса и в човека, както и техните ритми. Този образ на човека вече прониква като

⁸⁸ „Езотерично разглеждане на кармическите взаимовръзки“ (том 6, лекция 3, Торки) – Отнася се и за следващия цитат.

познание и разбиране във всички области на педагогиката, медицината, лечебната педагогика и познанието за троичното устройство на обществото. Този образ трябва да бъде основа и на истинското изкуство. Рудолф Щайнер даде насоки за упражнения с широкообхватно въздействие, чрез които „в будно съзнание хората приемат тези слънчеви сили във физическите и етерните си тела.“

Така в Гьотеанума стана възможно да се развият великите изкуства на евритмията и художествената реч (*Sprachgestaltung*). В тях човек се стреми да преживее и да изрази формиращата сила на творческото Слово в собственото си етерно и физическо тяло.

В Гьотеанума се развиват изкуство и наука, които принадлежат на етерния свят.

Във всяка област на изкуството, познанието за човека и естествените науки се преодолява безжизненото мислене. Космическите сили, които оформиха природата и Земята, са застинали и действието им е парализирано. Решимостта отново да ги оживим, като приведем в действие собствената си воля, в крайна сметка ни води до възстановяване на връзката с етерния свят, с космическите мисли. „Това можем да наречем Михайлова култура. Ако вървим през света със съзнанието, че с всеки поглед, който отправяме навън, с всеки тон, който чуваме, в нас се влива нещо духовно или поне душевно и че същевременно душевното в нас струи навън в света, тогава сме придобили съзнанието, от което човечеството се нуждае за бъдещето.“⁸⁹

Докато Школата на Михаил разгръщаше дейността си в духовните, надземни области, на Земята също се преподаваше окултно учение в така наречената Розенкройцерска школа. Розенкройцерското течение води началото си от Посвещението на една индивидуалност,

⁸⁹ „Мисията на Арх. Михаил“ (лекция от 30.11.1919 г.)

която първа получи Посвещение от самия Христос. След по-късното си Посвещение през 13 век тя носеше езотеричното име Кристиан Розенкойц.

Описанието на това Посвещение звучи като приказка в нашата духовно обедняла епоха. Рудолф Щайнер го дава в лекцията си в Нюшател от 27 септември 1911 г.⁹⁰ През 13 век на Земята имаше период на мрак, който не позволяваше да се вижда духовният свят. Старото ясно-видство, което дотогава все още се запазваше, угасна напълно. За да се подготви интелектуалистичната култура на днешната ни епоха, беше нужен кратък период на пълен мрак. По това време дори Посветените нямаха пряк достъп до духовния свят. Съвсем скоро след този период на мрак се състоя Посвещението на Кристиан Розенкойц. То беше дълго подготвяно както от самите Посветени, така и от дванадесетте помощници, които направиха това Посвещение възможно.

Вселенската мъдрост, зодиакалната мъдрост, винаги се обозначава с числото 12. Както се описва в споменатата лекция, тази мъдрост, подготвена с безкористна отдаденост, беше поднесена на Кристиан Розенкойц и той я прие с истинско християнско смирение. Тя проникна в цялото му същество и преобрази дори физическото му тяло. То стана полупрозрачно и почти не можеше да приема друга храна освен онази, която духовно се вливаше в него от мъдреците наоколо. Цялото му същество се отдаде на този приток на мъдрост. Така цялата мъдрост, съществувала дотогава на Земята, се вля в тялото на младежа и достигна до самия си извор – творческите сили на Божествения Отец.

В това състояние, близко до смъртта, тази мъдрост можеше чрез Христос да се преобрази в ново, зараждащо се познание, което Кристиан Розенкойц вече

⁹⁰ „Езотеричното християнство и духовното ръководство на човечеството“

можеше да предаде на своите помощници.

В това възплъщение Кристиан Розенкойц умря още млад и се роди отново през 14 век. Той събра около себе си предишните си ученици и заедно с тях създаде духовното течение, което от 14 век е известно и извън езотеричните среди като розенкойцерство. През Средновековието тези хора образуваха голяма общност. Те нямаха формално установена организация, но при среща се разпознаваха по погледа, по определени знаци и по ръкостискането. Живееха тихо и скромно и не преставаха да работят вътрешно над себе си. Стремяха се към пълно безкористие и нито едно от делата им не се свързваше с тяхното име. Не се намесваха в обществения живот под знака на „Кръста с розите“, а хората около тях ги разпознаваха по делата им.

Мнозина се занимаваха с лечителство и имаха обширни познания за природата, растенията и лечебните билки. Работеха усърдно в лаборатории, за да открият силите, които преобразяват субстанцията. Бяха алхимици, но заради тази дейност често несправедливо ги смятаха за хора, чиято цел е да превръщат други вещества в злато. Майсенският порцелан, прочут с красотата и качеството си, беше едно от техните изобретения. Стремяха се да изследват живата субстанция, която действа зад материята. С отдаденост извършваха опитите в своите лаборатории и отправяха въпроси към космическите сили на обкръжаващата ги Вселена. Тази отдаденост се пренасяше във вътрешния им душевен живот, за да укрепи моралността им при пречистването на собствените им обвивки.

Благодарение на своето Посвещение самият Кристиан Розенкойц беше изградил етерно тяло, което при смъртта му не се разтвори във всеобщия етер, а запази по-фината си структура. Това удивително етерно тяло му позволяваше да действа независимо дали живееше на Земята или в духовните светове. Удивителните

излъчвания на това тяло въздействаха и върху хората, които търсеха път към розенкройцерството. „Благодарение на излъчванията на удивителното етерно тяло на Кристиан Розенкройц вече можеше да възникне съвсем нов светоглед.“⁹¹ От указанията на Рудолф Щайнер можем да очертаем розенкройцерските стремежи по следния начин:

1. С външната си работа розенкройцерите целяха да открият онова, което е отвъд майята на материята, и да развият способността да виждат тази материя духовно.

2. Чрез вътрешни усилия розенкройцерите се стремяха да укрепят нравствените сили на душата, защото така развиваха способността за духовно виждане.

3. Те бяха убедени, че онова, което се намира между физическата и етерната субстанция, не може да се сравни с нищо друго в света. То е есенцията, първоосновата на всички останали субстанции – *Quinta Essentia*, нематериалният източник на всяка материя.

4. „Тази субстанция действително беше видяна и открита от розенкройцерите.“

Така те преживяваха етерния макрокосмос, който е в основата на целия макрокосмос, а също и етерния микрокосмос – човешкото етерно тяло. Откриха, че тази субстанция присъства в света в определена форма както в макрокосмоса, така и в микрокосмоса. Тя свързва Вселената с човека. Човешкото етерно тяло има формата на пентаграм.⁹² В макрокосмическото етерно тяло пентаграмът е основната форма на всички видове от семейство Розоцветни (Rosaceae), чийто венец е червената роза. Нейното съвършенство е ненадминато както по форма, така и по субстанция. Можем ли тук да открием указание защо розенкройцерите носят това име? В много

⁹¹ Лекция в Нюшател, 27.9.1911 г. (Също и следващия цитат.)

⁹² „Чудесата на света, изпитанията на душата, откровенията на духа“ (3)

души живееше въпросът, формулиран от Гьоте: „Кой прибави розите към Кръста?“ Нека оставим въпроса така, както е зададен, и почувстваме колко сериозно се отнася окултизмът към даването на имена. В дадените от Рудолф Щайнер думи за медитация намираме следното указание: виждаме как розите на душата започват да разцъфтяват там, където действат светлината и въздухът – в Слънцето. Родената от душата роза живее и действа между Слънцето и сърцето.

В светлината и въздуха на духовния свят
разцъфтяват розите на душата
и червенината им сияе
надолу към земната тежест;
в човешкото същество
тя се съгъстява в образ на сърце:
в силата на кръвта сияе
като червенината на земните рози
отново към духовните простори.⁹³

Между Слънцето и сърцето живеем и в благоуханието на розата.

В сегашната епоха на Михайловото управление двете течения трябва да се обединят. В свръхсетивната Михайлова школа Михаил беше разкрил пред невъплътените човешки души същността и целите на древните Мистерии и беше насочил вниманието им към необходимото за бъдещето. Звучеше древният призив на Мистериите: „О, човеко, познай себе си!“ От Розенкройцерската школа до човешкото съзнание достигаха тържествените думи:

**Ex Deo nascimur
In Christo morimur
Per Spiritum Sanctum
reviviscimus**

**От Бога се раждаме
В Христос умираме
Чрез Светия Дух
възкръсваме.**

⁹³ „Стихове и медитации от Рудолф Щайнер“

Несъмнено има значение, че от 4 до 13 януари 1924 г., в пряка връзка с Коледното учредително събрание, Рудолф Щайнер говори за Кристиан Розенкройц и за живота на розенкройцерите през Средновековието. Той описа много съкровени страни от живота на техните общности, тихото им и скромно съществуване и благочестивия мистичен път, по който вървяха, търсейки Божественото в себе си.

В лекцията от 13 януари 1924 г.⁹⁴ Рудолф Щайнер описва и съвместната работа на Михаил с розенкройцерството както преди началото на новата Михаилова епоха, така и след нейното настъпване. Той насочва вниманието ни към великото дело на Кристиан Розенкройц, което все още ни е трудно да разберем. Именно чрез това дело Кристиан Розенкройц успя да запази връзката между хората и Боговете през така наречения период на мрак в Средновековието.

Рудолф Щайнер обяснява, че през този период хората наистина са могли да черпят познание от собствените си души. Но за да могат действително да го възприемат, трябваше „да го записват сякаш върху плоча за писане“. В по-ранни времена това беше възможно, защото елементите земя, вода и въздух оказваха необходимото съпротивление, така че човешките мисли можеха да се отпечатат и да станат достъпни за духовното възприятие.

След края на Средновековието, когато естествените науки направиха големите си открития, мислите можеха да се вписват само в топлинния етер. В предходните епохи елементите земя, вода и въздух вече бяха

⁹⁴ „Розенкройцерството и съвременното Посвещение“ (6) Тези лекции следват деветте, изнесени от д-р Щайнер на Коледното учредително събрание. Включени са в тома, озаглавен „Световната история в светлината на Антропософията и като основа на познанието за човешкия дух“. Следващите 2 цитата от Рудолф Щайнер са от същия източник.

изписани докрай, така че за хората на новото време оставаше единствено топлинният етер. Но и той стана твърде летлив и престана да оказва съпротивление, така че нищо от човешките идеи не можеше да се запази. Кристиан Розенкройц обаче намери начин „все пак да възприема отразеното излъчване, въпреки че тук отражението зависеше от топлинния етер“. Чрез дълбока медитация той можеше да навлиза в състояние на сън, чрез което придобитото от хората познание се отнасяше до Боговете, а след това те отново го връщаха на хората.

С началото на новата Михайлова епоха настъпи огромна промяна. „Ето какво намираме в розенкройцерското движение. Розенкройцерите живеяха сякаш в преходен период и трябваше да се задоволяват с навлизането в определени съноподобни състояния. В тези съноподобни състояния те сякаш сънуваха висшата истина за онова, което науката открива тук, в природата, по сух и прозаичен начин. Но от началото на Михайловата епоха, от края на 70-те години на 19 век, положението е различно. Същото, което във времето на старите розенкройцери се постигаше по описания начин, сега може да се постига в *будно дневно съзнание*.“

По-рано най-просветлените духове сред розенкройцерите можеха да донасят обратно познанието само в съноподобно състояние. В Михайловата епоха това вече може да става в напълно будно съзнание, осветено от истинското духовно Слънце. Двете течения на духовния живот, които отначало по необходимост трябваше да действат поотделно, започнаха да се сливат. А сега нека чуем думите на Рудолф Щайнер:

„И така, можем да кажем: характерно за старото розенкройцерско движение е, че най-просветлените му духове силно копнееха да срещнат Михаил, но можеха да го срещнат, така да се каже, само насън. От последната третина на 19 век хората могат да срещат Михаил в духовния свят напълно съзнателно.“

12. Мисията на Рудолф Щайнер

Всеки, който се обърне към Духовната наука, представена от Рудолф Щайнер, се удивлява от богатството на литературата, която обхваща всички области на науката. Към това се прибавят обновяването на изкуствата, раждането на евритмията, освобождаването на речта и още много друго. А това е само част от неговото дело. В разговори с отделни хора и с малки групи той даде множество импулси, които впоследствие доведоха до практически резултати в различни области.

Един човешки живот не е достатъчен, за да изучим и истински да разберем делото на Рудолф Щайнер. За всеки, който се задълбочава в неговите книги и лекции, съдържанието им придобива все по-голямо значение, а познанията, изложени от най-различни гледни точки, постепенно се свързват във всеобхватна картина. Често даден пасаж при повторно прочитане може да ни се стори напълно нов, сякаш никога не сме го чели. Но всъщност подсъзнанието ни вече го е приело и той продължава да действа в него. Покълващата сила на истините не само разширява познанията на читателя, но му помага и самият той да израства. На всеки нов етап от живота си човек достига до различни и по-дълбоки прозрения.

Рудолф Щайнер веднъж каза за Евангелията, че съдържащата се в тях истина се превръща в жизнена сила, а жизнената сила – в сила на познанието.⁹⁵ Не би ли трябвало тези думи да бъдат изписани и над неговото дело? Той ни разкрива истини, които през 20 век бяха скрити от нас. Така придобиваме картина на света, която оживява и непрестанно израства в нас. Дори самата възможност да си я представим мислено ни дава нова

⁹⁵ „Христос и човешката душа“ (лекция 4 от 16.8.1914 г.)

жизнена сила, която се превръща в познание. Без никакъв мистицизъм можем чрез мисленето да познаем реалностите, да ги приемем в сърцата си и да ги приложим в практическия живот. Ако се стремим безкористно, макар и често да не успяваме, можем да бъдем сигурни, че по-късно ще успеем или че в следващ живот силите и познанието ни ще са нараснали и ще дадат плодове, които сега не биха могли да узреят.

От казаното става ясно, че една книга като тази не може да даде изчерпателна представа за делото и мисията на Рудолф Щайнер. Все пак можем да посочим някои от основните неща.

В незавършената си автобиография *„Моят жизнен път“* той споменава, че през първите две десетилетия на 20 век при него са идвали хора с въпроси за Евангелията и християнството. През този период той изнесе лекции, които могат да ни дадат ново разбиране за Христовото дело за хората. В тях се описва и всемирното значение на Мистерията на Голгота за цялото човечество и за планетата Земя.

През 1909 г.⁹⁶ той подчерта, че основните принципи на Духовната наука са свързани по същество с практическия живот. „Човешкият дух действително ще проникне в човешкия труд, а чрез него – и в развитието на човечеството. И Духовната наука ще се окаже най-мощният квас в живота.“ Антропософите обаче са наричани мечтатели, а твърденията за практическите резултати от Антропософията се пренебрегват. От 1909 г. нататък Рудолф Щайнер се стремеше чрез съживяването на изкуствата да открие пътища, по които Духовната наука да въздейства върху различните области на живота и да ги изпълва с нови импулси – най-напред чрез образно представяне на действителността. През 1917 г. той започна да дава насоки за обществения ред, но те бяха

⁹⁶ „Изтокът в светлината на Запада“ (лекция от 23.8.1909 г.)

пренебрегнати. Дори днешните обществени условия, както и културният и духовният живот, можеха да бъдат изведени от сегашния хаос чрез предложенията на Рудолф Щайнер в книгата *„Към социално обновление. Основни проблеми на социалния въпрос“*. Разбира се, той не дава готови рецепти, а насоки и отправни точки за размисъл, които биха могли да се приложат на практика в съществуващите в момента условия.

Най-забележителното творение на Рудолф Щайнер в областта на изкуството беше първият Гьотеанум. Първият Гьотеанум трябваше да бъде център и среда, подходящи за „Словото“ – проявявано чрез евритмията и мистерийните драми – и, в по-широк смисъл, за всички изкуства, които да отразяват Антропософията. Сградата, този „Дом на Словото“, в чийто център трябваше да стои статуята на Представителя на човечеството, беше умишлено опожарена и унищожена. Рудолф Щайнер обаче продължи работата си. При новото учредяване на Всеобщото антропософско общество той претвори в Основополагащия камък онова, което дотогава беше намерило образен израз в художественото оформление на сградата. Същевременно Обществото и неговите публикации бяха отворени за обществеността, а Висшата школа за Духовна наука беше основана.

През годините, когато работеше в Теософското общество, Рудолф Щайнер многократно говореше за кармата и прераждането. Но и тези идеи тогава рядко намираха прием.

Така например през 1908 г. той каза във връзка с Христос, прераждането и кармата нещо от съвсем основополагащо значение:⁹⁷ „Към казаното нека прибавим онова, което самият Христос възвести: „Най-дълбоката тайна на Моето същество е „Аз съм“. Истинската и вечна мощ на „Аз съм“, или на Аза, който има силата да

⁹⁷ „Евангелието на Йоан“ (лекция 7 от 26.5.1908 г.)

прониква в други тела, трябва да се влее в човешките същества. Тя живее в Духа на Земята.““

Нека ясно осъзнаем това и приемем с цялата необходима сериозност факта, че понеже Христос иска да дари всяка човешка душа с истинския Аз, Той ще пробуди Бога във всеки човек и постепенно ще събуди за живот Господа и Царя във всички. Какво означава това? Нищо повече и нищо по-малко от това, че Христос изразява в най-висш смисъл идеята за кармата, закона на кармата. Защото който напълно разбира идеята за кармата, ще я разбере именно в този християнски смисъл: никой човек не бива да се поставя за съдник над най-съкровената същност на друг човек.

Ако не разберем идеята за кармата по този начин, не сме я разбрали в най-дълбокия ѝ смисъл. Когато един човек съди друг, той винаги поставя другия под принудата на собствения си Аз. Но онзи, който действително вярва в „Аз съм“ в християнския смисъл, няма да съди. Той ще каже: „Знам, че кармата е великата уравновесяваща сила. Каквото и да си направил, аз не те съдя!“ Познанието за прераждането и кармата безкрайно задълбочава и разширява разбирането за Христос.

От Коледното учредително събрание през 1923 г. нататък Рудолф Щайнер вече можеше да говори открито и без ограничения по тази тема. На преден план излизаше поколение, което още преди да се докосне до Духовната наука, вече беше признало истинността на прераждането. Чрез Антропософията това поколение получаваше потвърждение, че възгледите му се различават от господстващия тогава светоглед. Тук се приближаваме до разбирането на истинската мисия на Рудолф Щайнер. Познанието за кармата трябва да стане основа за всеобхватна търпимост и да ни поведе от себелюбието и любовта, обусловена от кръвното родство, към всеобща любов към човечеството, всеобщо състрадание и истинско братство между хората. Именно с тази цел на Коледа

през 1923 г. Основополагащият камък беше положен в човешките души.

Какво всъщност представлява Коледното учредително събрание, което увенча земното дело на Рудолф Щайнер? Централното събитие на Коледното събрание през 1923/24 г. беше полагането на „дванадесетостенния Основополагащ камък на Любовта“ в човешките сърца. Така беше положен Основополагащият камък на едно ново Антропософско общество. За да помогне на членовете да задълбочат разбирането си, Рудолф Щайнер многократно говореше за онова, което действително се извърши тогава. В лекциите за розенкройцерството четем: „Разказвам ви за този ритуал, за да ви покажа, че всичко, което се случва във външния живот, достъпен за физическите сетива, има своите духовни съответствия. Нужно е само да ги потърсим на правилното място. Защото от такъв ритуал – извършен от хора, свързани с духовния свят – от такъв ритуал могат да дойдат импулси за цяла култура, за цяло течение в цивилизацията.“⁹⁸

Можем ли да приемем, че тези думи за ритуала на розенкройцерската общност, описан в току-що цитираната лекция, важат в същата степен и за ритуала, извършен на 25 декември 1923 г.?

По какво се отличава Коледното учредително събрание от 1923 г. от всички по-ранни ритуални действия в историята на човечеството? Всички предишни ритуални действия бяха вдъхновени от духовния свят – техните първообрази се намираха в него. Но при Коледното събрание през 1923 г. беше различно. За пръв път в историята на човечеството един човек извършва дело, произтичащо изцяло от собствената му свобода. Той го поднася на духовния свят, без да знае какъв ще бъде отговорът. Самото дело се е подготвяло в продължение на 5000 години чрез поредица от възплъщения.

⁹⁸ „Розенкройцерството и съвременното Посвещение“ (3)

Но възплъщенията винаги са само образ на действителното същество, на духовната индивидуалност. Особено през епохата на Кали Юга всеки човек трябва да се възплъти в тялото, което епохата му предоставя. Висшият Аз се съединява с човешките души само постепенно и остава в духовния свят. Това, че възплъщенията са образи, става ясно от следващите стихове, дадени от Рудолф Щайнер на Ита Вегман. От една страна, стиховете описват как йерархиите зависят от човешките дела.

От друга страна, те говорят за водач на човечеството, който може да се изпълни със силите на йерархиите и чрез когото неговите „духовни спътници“ могат да говорят. Такъв водач се нуждае от човешки души, които да приемат даровете му в себе си. В тези стихове йерархиите се обръщат най-напред към Рудолф Щайнер, а от петия ред нататък – към Ита Вегман:

Wird sie dir liebend folgen
So kommen deine Geistgenossen
Ihr entgegen sie führend
Durch des Geistes sieben Sprossen

Sei ihm verständnisvoll ergänzend
Bei seiner Geistaufgabe Gelingen
Von der ein Bild sich darstellt
In seinem irdischen Vollbringen
Wir brauchen seines Geistes Wegeweite
Er braucht deines Wesens Mitgeleite.

Ако тя те следва с любов,
духовните ти спътници
ще я посрещнат и ще я водят
през седемте степени на духа.

С разбиране го допълвай,
за да изпълни той успешно духовната си задача,
чийто образ се разкрива
в земното му дело.

Нужен ни е просторът на духовния му път.
Той има нужда твоего същество да го съпътства.

Свободно дело като полагането на Основополагащия камък в човешките сърца е възможно само когато личността, която го извършва, е достигнала своя висш Аз и този Аз може да ръководи действията ѝ. И в настоящия живот Рудолф Щайнер първо трябваше да принесе жертва – да поеме задачата на Шрьоер.⁹⁹ От 1902 г. той отново и отново се опитваше да говори за собствената си задача пред хора, които отказваха да го слушат, противопоставяха се и се бояха. Едва сега, след свободното дело на полагането на Основополагащия камък, той можеше да говори открито и без ограничения.

Духовният свят беше приел делото му и, по неговите собствени думи, отговаряше с все нови откровения. Освен това към случилото се се присъедини едно течение на духовния живот, което имаше решаващо значение както за настоящата задача на човечеството, така и за своя основател. Именно така несъмнено трябва да разбираме думите на Рудолф Щайнер, че при полагането на Основополагащия камък на Коледа през 1923 г. Кристиан Розенкройц, заедно с придружаващите го духовни Същества, присъстваше по свръхсетивен начин в „Дърводелската работилница“. Преди това Рудолф

⁹⁹ „Езотерично разглеждане на кармическите взаимовръзки“ (том 4, лекция 10, Дорнах, 23.9.1924 г.)

Щайнер вече беше свързал Медитацията на Основополагащия камък с розенкойцерската формула.

Но каква беше същинската задача на Рудолф Щайнер в този земен живот? В различните глави на настоящата книга се опитахме да покажем как той идва на Земята като изцяло човешко същество – като Енкиду. Целта му е през всичките си въплъщения да въоръжи хората с необходимото за развитието им като личности. След това трябва да им даде възможност да приемат в себе си слизащата космическа интелигентност по такъв начин, че да не забравят божествения си произход и чрез мисленето си да се свързват с духовния свят.

Задачата ни в настоящия живот е да развием Аз, който при следващото си раждане ще може да си спомни това въплъщение. Още лекциите за кармата, изнесени през 1912 г. в Щутгарт¹⁰⁰, съдържаха упражнения за развиване на разбирането за кармата. В много отношения те се различаваха от упражненията в лекциите за кармата от 1924 г. В тези лекции Рудолф Щайнер поставя въпроса: какво прави човека антропософ днес? Антропософията разглежда много основополагащи теми: развитието на света и човечеството, религиозното развитие на човечеството, убеждението, че духовният свят е реален, както и Теософията – например тази на Якоб Бьоме. Всички тези основни въпроси се изучаваха и в среди, които не бяха материалистически. Подобни теми се въвеждаха и от други течения на духовната мисъл.

В действителност онова, което днес прави човека антропософ, е познанието и разбирането на прераждането и кармата. Само чрез това познание може да се разбере Христовото събитие – Мистерията на Голгота. Тя се осъществи в единственото въплъщение на Христос, когато чрез Своето дело Той се съедини с човечеството и Земята. Единствено съвременното разбиране за прераждането и кармата – за разлика от източното разбиране –

¹⁰⁰ „Прераждане и карма“ (лекция, изнесена на 21.2.1912 г.)

ни позволява да осъзнаем, че всеки човек споделя отговорността за бъдещето на Земята и за развитието на човечеството. Това беше казано още през 1912 г. със следните думи: „Трябва да си изградим представи за това как истините за прераждането и кармата да навлязат толкова силно във външния живот, че да станат негови ръководни сили.“ По-нататък се посочва, че днешната човешка цивилизация може да бъде спасена само ако съзнанието за прераждането и кармата проникне в нея много по-бързо, отколкото навремето се разпространи Коперниковата система на света.

Лекциите за кармата от 1924 г.¹⁰¹ подчертават колко жизненоважно е да приемем сериозно призива на Рудолф Щайнер да развиваме самопознание и способност да запазваме съзнанието си постоянно будно, както и във всяка житейска ситуация да се питаме за кармата. Когато разпознаем към кои течения принадлежим, можем да разберем какво трябва да направим в това изпълнение и какво можем да се надяваме да постигнем. Тогава ще можем да развием и търпимостта към другите хора, която е основно условие за едно Антропософско движение.

В това движение се събират много течения в човечеството. Те се разделиха при създаването на планетарните оракули в Атлантида, за да изпълнят своите особени задачи, а след това в следатлантските цивилизации развиха определени способности в различните Мистерии. Тези човешки течения отново се срещат в Антропософското движение, след като получиха от Михаил в Михайловата школа възвишеното учение за Мистериите на миналото и за задачите на бъдещето. В бъдеще хората трябва да се съберат в Слънчевата Мистерия, за да основат нов мистериен център, посветен на развитието на индивидуалната личност – на Аза.

¹⁰¹ „Езотерично разглеждане на кармическите взаимовръзки“

Между старите и новите Мистерии има голяма разлика. В древността допускането до всички Мистерии зависеше от професията на човека, от наследствеността и традицията. В Ефес се появиха първите признаци на промяна. Професията все още се вземаше предвид и при желаещите да участват в езотеричното обучение, което Рудолф Щайнер водеше в началните години. Днес всеки трябва да поеме по пътя на новите Мистерии по собствена воля и в пълна свобода.

В последната от споменатите лекции за розенкройцерството¹⁰² Рудолф Щайнер посочва, че днес наред с паметта, която естествено притежаваме в настоящия земен живот, трябва да развием и *памет за еволюцията*. Трябва да се научим да четем в астралната светлина онова, което сами сме вписали в нея през миналите си възплъщения през следатлантските културни епохи.¹⁰³

Във връзка с Коледното учредително събрание Рудолф Щайнер казва: „Именно защото това трябва да навлезе в съзнанието на хората, изнесох лекциите на Коледа. Искан да ви покажа как трябва да извличаме от астралната светлина тайните, от които се нуждаем днес. Старото Посвещение беше насочено предимно към *субективния* живот. Новото Посвещение е насочено към *обективното*. Това е голямата разлика. Защото всичко онова, което беше субективно, вече е вписано във външния свят.“

След това той описва как през различните културни епохи Боговете действаха в онези съставни части на човешкото същество, които тогава вече се бяха развили, и как тази дейност се вписваше в астралната светлина. „Съзнателната душа, която сега трябва да развием, е

¹⁰² „Розенкройцерството и съвременното Посвещение“ (лекция от 13.1.1924 г.) – и за следващите цитати за срещата с Михаил

¹⁰³ В тази лекция Рудолф Щайнер казва просто „астрална светлина“. В началото на лекцията астралната светлина е наречена „фината субстанциалност на Акаша“.

самостоятелна; тя вече не поражда нищо от самата себе си. Съзнателната душа е изправена пред онова, което вече съществува. Като хора трябва отново да намерим истинската си човешка същност в астралната светлина.“

Розенкройцерите можеха да откриват своите истини само в съноподобно, полусъзнателно състояние. Днес „с познанието за природата, което придобиваме, можем съзнателно да проникнем във висшия свят.“

„От края на последната третина на 19 век хората могат да се срещат с Михаил в духа, при *пълно съзнание*... Михаил обаче е Същество с една особена черта: той не ни разкрива нищо, ако сами не му донесем нещо от усърдната си духовна работа на Земята... Онова, което научаваме от Михаил, всъщност не е словото, а – ако мога така да се изразя – неговият поглед: силата и посоката на зора му. Причината е, че Михаил се интересува най-вече от онова, което хората създават, изхождайки от духа. Той живее с последиците от сътвореното от хората... Михаил ще бъде духовният герой на свободата. Той оставя хората да действат, а след това поема онова, което възниква от човешките дела, приема го и го отнася по-нататък в Космоса, за да продължи там да работи с него така, както самите хора все още не могат...“

Михаил е онзи Дух, от когото първоначално не идват импулси, защото именно сега настъпва епохата, в която неговото управление се проявява в истинската си същност – епохата, в която нещата произтичат от човешката свобода. Но щом човек извърши нещо от собствената си вътрешна свобода, *съзнателно* или *несъзнателно* вдъхновен от четенето в астралната светлина, Михаил отнася това земно дело в Космоса, за да стане то космическо дело.“

Затова трябва да дадем възможност на Михаил да действа в нашето мислене, чувстване и воля – трябва да поверим делата си на него. Ако думите на Медитацията на Основополагащия камък оживеят в нас, можем да

намерим пътя към Интуицията, Инспирацията и Имагинацията. Могат да ни помогнат и публикуваните тук стихове. Например:

Това, което изричам от физическото си тяло,
е само привидност.
Трябва да говоря от етерното си тяло,
за да проникна в истинската действителност...

Тогава с мислите си се намираме в областта на Интуицията. В книгата „Теософия“ Рудолф Щайнер казва: „Дори най-простата мисъл съдържа Интуиция, защото не можем да я докоснем с ръце или да я видим с очи; трябва да приемем нейното откровение от духа чрез Аза.“¹⁰⁴

Навсякъде в тази книга се говори за духа и духовния свят, но никъде – за йерархиите. Горният цитат обаче несъмнено означава следното: чрез мисленето си можем да излезем отвъд материалното обкръжение и да насочим мислите си към нашата духовна родина, която е и родина на йерархиите. Когато почувстваме как йерархиите действат в нас, навлизаме в областта на Интуицията. Инспирацията и Имагинацията са степени на разбиране, които можем да развием чрез задълбочаване в стиховете:

Нося Слънцето в себе си.
Като Цар то ме води в света...

За втората част на тези стихове Рудолф Щайнер каза, че човек трябва да си представя как, облечен в бяла одежда, пристъпва към олтара. Отляво стои Кристиан Розенкройц със синя стола¹⁰⁵, а отдясно – самият Рудолф

¹⁰⁴ „Теософия“, гл. 4 („Пътят на познанието“)

¹⁰⁵ Стола – дълга тясна лента от плат, носена от духовници около врата и спускаща се отпред; част от облеклото за богослужения. – бел. прев.

Щайнер с червена стола. Този олтар трябва да си представяме в духовния свят. При друг случай Рудолф Щайнер каза, че в духовния свят фигурите, носещи тези столи, стоят една до друга. Когато съживим тези образи в себе си, навлизаме в областта на Имагинацията. Трябва да поднесем това преживяване на йерархиите. Те могат да проверят истинността му. Тогава навлизаме в областта, в която даваме възможност на Михаил да приеме или да отхвърли последиците от нашите дела.

Опитите да говорим, дори предпазливо, за значението и ранга на съществото, което познаваме като Рудолф Щайнер, могат да бъдат само плахи опити за изразяване. И всичко казано тук трябва да се приема като опит да разберем индивидуалността на този водач на човечеството.

Какво направи възможно основаването на нови Мистерии като свободно дело? За да стане това възможно, беше необходимо една човешка душа да постави въпроса: възможно ли е да бъдат основани нови Мистерии, които да не представляват просто обновление на старите, а да бъдат действително нови – Мистерии, чиито водещи принципи са развитието на Аза и напълно будното съзнание, без които днес вече не може? Съдбата отреди на Ита Вегман да постави този въпрос. По-късно Рудолф Щайнер го определи като решаващ – като истински Парсифалов въпрос, който му даде възможност да извърши делото.

Рудолф Щайнер често подчертаваше, че не е знаел как духовният свят ще откликне на съединяването на Антропософското движение с Антропософското общество¹⁰⁶. Това съединяване беше свързано с факта, че самият той пое председателството. За пръв път той говори

¹⁰⁶ До Коледното събрание Рудолф Щайнер не участва в административното ръководство на Антропософското общество, а действа преди всичко като негов духовен учител и съветник.

за това в Париж: „От Коледното събрание насам духовният импулс, който трябва да слиза от духовните светове, за да се развива правилно Антропософското движение, стана по-силен. Затова от Коледното ни събрание насам Антропософското ни движение може да става все по-езотерично и това ще продължи и занапред.“

*Was ich spreche von meinem physis. Leib aus, ist
Schein –*

*Ich muss sprechen von meinem Aetherleib aus,
zu dringen in die wahre Wirklichkeit:*

- 1. Ihr Geister unter der Erde drückt auf meine
Fusssohlen. Ich schreite über euch hinweg.*
- 2. Ihr Geister der Feuchtigkeit streichelt meine
Haut. Ich drücke euch nach allen Seiten.*
- 3. Ihr Geister der Luft füllt mein
Immeres an. Ich verbinde mich mit euch.*
- 4. Ihr Geister der Wärme besetzt mein
Immeres. Ich lebe in euch.*
- 5. Ihr Geister des Lichtes durchgeistet mein
Immeres. Ich denke mit euch.*
- 6. Ihr Geister der (chemischen) Kräfte lähmet
meine Kräfte. Ich will euch überwinden.*
- 7. Ihr Geister des Lebens tötet mein
Leben. Ich erwarte euch im Tode.*

*So bin ich, dies sagend, im Aetherleibe.
Und ihr könnt kommen: Farben, Töne, Worte
der aetherischen Welt.*

На Коледното събрание той поема председателството на новоучреденото Всеобщо антропософско общество и ръководството на Висшата школа за Духовна наука. Така за пръв път той лично поема и организационната отговорност за Обществото, като свързва духовното ръководство на Антропософското движение с ръководството на самото Общество. – бел. прев.

Това, което изричам от физическото си тяло,
е само привидност –
трябва да говоря от етерното си тяло,
за да проникна в истинската действителност:

1. Вие, духове под земята,
притискате ходилата ми.
Аз крача над вас.

2. Вие, духове на влагата,
галите кожата ми.
Аз ви тласкам на всички страни.

3. Вие, духове на въздуха,
изпълвате вътрешността ми.
Аз се съединявам с вас.

4. Вие, духове на топлината,
вдъхвате душа във вътрешността ми.
Аз живея във вас.

5. Вие, духове на светлината,
вдъхвате дух във вътрешността ми.
Аз мисля с вас.

6. Вие, духове на (химичните) сили,
парализирате силите ми.
Аз искам да ви преодолeya.

7. Вие, духове на живота,
умъртвявате живота ми.
Аз ви очаквам в смъртта.

Така, изричайки това,
аз съм в етерното тяло.
И вие можете да дойдете:
цветове, тонове,
слова на етерния свят.

Ich halte die Sonne in mir
~~Er~~^{Er} führet als König mich in die Welt

Ich halte den Mond in mir
Sie meine Gefaest erhält

Ich halte Mercur in mir
Er Sonne und Mond zusammenhält

Ich halte Venus in mir
Ohne ihre Liebe ist alles nichts

Sie mit Mars sich vereinet
Der mein Wefen in Worte springt

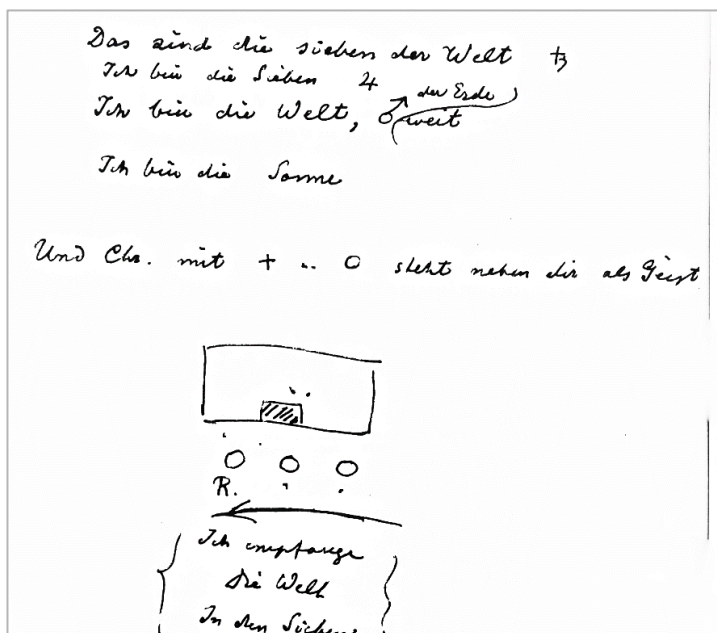
Dann Jupit~~er~~ alles erleuchtet
Mit weissem Licht

Und Saturn der reißt
In mir zerkrakelt meines Wefens Farben

Нося Слънцето в себе си.
Като цар ме води в света.

Нося Луната в себе си.
Тя съхранява формата ми.

Нося Меркурий в себе си.
 Той свързва Слънцето и Луната.
 Нося Венера в себе си.
 Без нейната любов всичко е нищо.
 Тя се съединява с Марс,
 който изрича същността ми в Словото,
 за да може Юпитер да освети всичко
 със светлината на мъдростта
 и зрелият Сатурн
 да излъчва в мен цветовете на съществуването ми.

Това са седемте на света $\hbar$
 Аз съм седемте ω
 Аз съм светът, σ далеч от Земята.
 Аз съм Слънцето.
 И Христос с + и O стои като Дух до теб
 [Аз приемам света в седемте.]

Рудолф Щайнер свързва надеждите си за бъдещето със „силите, произтичащи от връзката, която успяхме да създадем с добрите духовни сили чрез Коледното събрание.“

От изгарянето на първия Гьотеанум до момента, когато Рудолф Щайнер напусна физическия план, изминаха малко повече от 2 години. През това време на Ита Вегман бяха предадени много познания. Освен това двамата всекидневно работеха заедно върху медицинската книга „Основи на терапията“. Това е единствената книга, която Рудолф Щайнер написа в такова сътрудничество. В лекционния цикъл в Торки¹⁰⁷ Рудолф Щайнер каза, че съвместната им работа е възможна, „защото Ита Вегман притежава не само познанията на квалифициран лекар, но и онези интуитивни терапевтични дарби, които водят направо от наблюдението на клиничната картина към духовно прозрение, а оттам – към истинска терапия“.

Във вечерната лекция в Торки на 21.8.1924 г.¹⁰⁸ Рудолф Щайнер се върна към казаното в сутрешната лекция за тази съвместна работа: „С примера, който дадох тази сутрин, исках да покажа как трябва да се развива и разширява познанието за материалните явления. Говорих за това как кармите на двама души се преплитат и от само себе си се хармонизират.“ Тези думи неволно ни напомнят описанията на съвместната работа между учител и ученичка в Ефес.

Рудолф Щайнер казва също, че тази медицинска книга може да предложи само първо, елементарно въведение „в онова, което в далечното бъдеще, когато вече няма да сме живи, ще стане напълно развита наука“.¹⁰⁹

¹⁰⁷ „Съзнанието на Посветения“

¹⁰⁸ „Езотерично разглеждане на кармическите взаимовръзки“ (том 6, лекция 3, Торки, 21.8.1924 г.)

¹⁰⁹ „Езотерично разглеждане на кармическите взаимовръзки“ (том 6, лекция 3, Торки, 21.8.1924 г.)

По време на боледуването си той преглеждаше и поправяше подготовения за печат текст и завърши тази работа малко преди смъртта си.

След това Ита Вегман се стараеше със собствени думи да предаде на членовете много от указанията, дадени ѝ лично от Рудолф Щайнер през последните няколко години. Тя правеше това в статии в информационния бюлетин за членовете, в седмичника „*Гьотеанум*“, в списание „*Натура*“, както и в своите лекции.¹¹⁰ Но поради последвалите събития в Обществото тези познания можяха да достигнат само до малцина.

Още преди Рудолф Щайнер да заболее, когато здравословното му състояние вече даваше сериозни основания за тревога, Ита Вегман проведе с него разговор, за който на 4 октомври 1925 г. разказа следното:

„Един ден Рудолф Щайнер ми каза, че демони, враждебни на Михаил, се подготвят да попречат на делото на Михаил да пусне корени и да го унищожат. Тези демони прикриват намеренията си и само хората могат да извадят наяве тайните им. Само хората могат да узнаят тайните на демоните. Боговете очакват тези тайни, които хората им донасят, и само Боговете могат на свой ред да разгадаят за хората тайните на демоните. Когато хората извадят тези тайни от демоните и ги принесат на Боговете, зловещите дела на демоните могат да бъдат предотвратени, така че там, където е царяла тъмнина, отново да засияе духовна светлина. Рудолф Щайнер каза, че тези антимихайлови демони, към които принадлежат също Клингзор и неговите сили, действат усилено и заплашват да вземат надмощие, ако Михайловият импулс, който се проявява с такава мощ, не успее да надделее.

Разтревожена, попитах: „Какво ще стане, ако този импулс не успее?“ Отговорът беше: „Тогава ще властва

¹¹⁰ Публикувани в томовете „До приятелите“ и „В началото на дейността...“ (Natura Verlag).

кармата.“¹¹¹

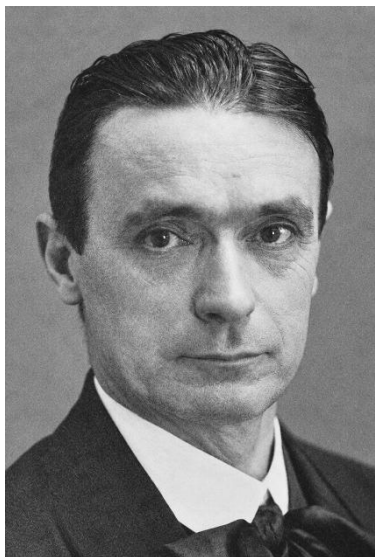
Поглеждайки назад, ясно виждаме, че кармата действително властваше – кармата, свързана с онова, което се случи в Атлантида при разделянето на човечеството на различни течения, принадлежащи на планетите. В настоящата епоха обаче тази карма върви към своя край.

На Коледното учредително събрание Рудолф Щайнер събра различните течения в Мистерията Христос-Слънце-Аз. След това събрание ще възникне вътрешно сътрудничество между хората, които поради старата си карма днес все още не могат да се разберат на Земята. Това сътрудничество ще се осъществи в следващото им възплъщение, а още преди него – и в живота след смъртта в духовния свят.

И в този смисъл настоящият живот е подготвително възплъщение за уравновесяване на старата карма, за да можем в един нов живот да бъдем на висотата на нашата настояща и бъдеща задача, за която говореше Рудолф Щайнер. „Но онези, които днес могат да приемат Антропософията с истинска и дълбока преданост в сърцата си, носят в себе си импулс, породен от всичко преживяно в свръхсетивния свят в началото на 15 и в началото на 19 век. В тях живее импулсът да се появят отново на Земята в края на 20 век заедно с другите, които оттогава не са се завръщали на Земята. Дотогава антропософската духовност ще е подготвила почвата за онова, което тогава ще бъде осъществено чрез общността на всички тях – а именно за по-пълното разкриване на всичко, подготвено в свръхсетивния свят чрез различните течения, които назовах.“¹¹²

¹¹¹ Вж. публикацията на Ита Вегман „До приятелите“.

¹¹² „Езотерично разглеждане на кармическите взаимовръзки“ (том 3, лекция 7, Дорнах, 28.7.1924 г.)

13. Ита Вегман

Разговорът, състоял се през 1907 г. в Мюнхен, несъмнено даде плод в живота на Ита Вегман в нощта на 31 декември 1922 срещу 1 януари 1923 г., когато пламъците унищожаваша първия Гьотеанум. Тя се постави изцяло на разположение на Рудолф Щайнер и така започна сътрудничество, което обхваща широки области от неговата духовнонаучна дейност. За Антропософското движение това беше кратък, но изключително наситен със събития период. По Михайловден през 1924 г. Рудолф Щайнер се разболя. През оставащите му няколко месеца живот Ита Вегман не само го лекуваше, но и се грижеше за него като медицинска сестра. Денем и нощем тя беше до болничното му легло в ателието. През това време бяха съставени много планове за бъдещата работа в медицината, но също и за развитието на Висшата школа и за духовнонаучната дейност като цяло.

Всеки разказ за съдбата на Ита Вегман би бил непълен, ако не се каже нещо и за живота ѝ след смъртта на Рудолф Щайнер.

за да познае истински
как духовното Слънце без сенки
тъче чистата утринна зора
около звездите на Кръста с розите.

Последните редове от стихотворението, което определя основната тема на тази книга, се отнасят с особена сила към периода от 1925 до 1943 г. в живота на Ита Вегман.

За Антропософското движение беше голяма трагедия, че след последната лекция за кармата (28 септември 1924 г.) Рудолф Щайнер вече не можеше да говори пред членовете. Дотогава той описваше съдбите на

онази група хора, които по времето на Мистерията на Голгота се намираха в духовния свят. В обръщението си на 28 септември 1924 г. той започна да говори за съдбите на личности, живели на Земята, когато се състоя Мистерията на Голгота. Както беше говорил за първата група, така възнамеряваше да изнесе лекции и за кармата на това второ Михайлово течение, чиито представители тогава действаха на Земята.

През първите десетилетия на своята дейност Рудолф Щайнер изнесе многобройни лекции за Христовото събитие на Земята и за розенкройцерите, както и лекционни цикли върху Евангелията. В лекциите „Етапи, предшествващи Мистерията на Голгота“ и в тогавашните описания на предхристиянските Мистерии той говореше за много неща, които подготвяха Христовото дело на Земята. Не можем ли да предположим, че казаното от Рудолф Щайнер между 1902 и 1922 г. – както в лекциите, така и в езотеричните уроци – е било свързано с хората, чиито въпроси са се отнасяли до тези теми? Тъкмо това търсеха те: богатото духовно съкровище, което получаваха, и формата, в която им се даваше езотеричното обучение. По-късно им беше трудно да разберат новото поколение, което се обърна към Духовната наука след Първата световна война. Хората от това поколение искаха да прилагат духовното учение в практическия живот и в професионалната си работа. Те търсеха новите Мистерии, основани изцяло върху принципа на свободата.

По време на болестта си Рудолф Щайнер каза, че когато вече не е на Земята, в Обществото „ще властва кармата“. Нямаше ли да видим тези думи в съвсем различна светлина, ако той беше успял да говори и за кармата на това второ Михайлово течение?

„Розенкройцерските рози“ ни свързват с течението на любовта на Кристиан Розенкойц. Ако тези рози се превръщат в „звезди на Кръста с розите“, несъмнено

течението на познанието, свързано с Рудолф Щайнер, трябва да осъществи това преобразяване. Розенкройцерското течение можа да се развие в края на културната епоха на Разсъдъчната душа и в началото на епохата на Съзнателната душа. В епохата на Съзнателната душа е от решаващо значение хората чрез своя интелект отново да придобият разбиране за звездите, но вече по нов начин.

През малкото години на тясно сътрудничество с Рудолф Щайнер Ита Вегман научи много от него. Докато се грижеше за него, тя имаше дълбоки преживявания. По време на болестта му тя разбра много за неговата индивидуалност и за мисията му в този живот. Осъзна също как той се беше свързал с кармата на Обществото. Това прозрение стана пътеводната звезда на по-нататъшния ѝ живот.

Тя смяташе за своя задача да осъществява на Земята импулсите, вдъхновени от Рудолф Щайнер, и да създава средища, в които Антропософията да живее в присъщия ѝ облик и да се прилага в практическия живот. Този импулс я ръководеше още при основаването на клиниката. Той беше решаващ и за създаването на многобройните институции за лечебна педагогика, както и за опитите да се изградят средища за медицинска и терапевтична дейност. Някога, във въплъщението си като Александър, същата душа предприе походите към Азия и Северна Африка с намерението да създаде средища, в които мисията на Аристотел да се осъществи, и да пренесе в тези земи древногръцките Мистерии в нова форма. Тогава се основаваха просветни академии, а изпадналите в упадък Мистерии бяха отново оплодотворени от Аристотеловата мъдрост, донесена от Александър в Азия и Египет.

Бедственото положение в съвременната епоха подтикваше същата душа да работи за изцеляването на болните и да съчетае лечебния импулс с решимостта да разпространява познанието на Духовната наука и да помага

за създаването на оазиси на културата. Там делото на Рудолф Щайнер би могло и би трябвало да процъфтява. Този импулс беше най-тясно свързан както с целите, които Рудолф Щайнер преследваше чрез основаването на Висшата школа, така и с цялата духовна основа на школата. Но в Обществото съществуваха и съвсем различни възгледи и намерения за това как трябва да продължи делото на Рудолф Щайнер.

От тези различия възникнаха трудностите, които в крайна сметка доведоха до отстраняването на Ита Вегман от Управителния съвет и до изключването на редица нейни приятели от Обществото.

След отстраняването си тя продължи да работи в кръговете, в които все още я приемаха, заедно с хора, решени да работят за осъществяването на същите импулси. Пътеводна звезда за тази дейност бяха Коледното събрание и основаването на новите Мистерии. Целта ѝ беше да пренесе този импулс в света, да помогне за прилагането му в практическия живот и да направи тази нова духовност достъпна за множеството хора, които я търсеха. Тя приемаше напълно сериозно факта, че Рудолф Щайнер се беше свързал с кармата на Обществото. Затова изобщо не мислеше да създава извън Обществото каквато и да е институция, която да ѝ осигури възможности за по-нататъшна работа. За нея беше мъчително да вижда, че някои членове в различни страни правеха подобни опити.

През пролетта на 1934 г., преди отстраняването ѝ от Управителния съвет през 1935 г., тя се разболя тежко. Тази болест отбеляза рязък прелом в живота ѝ. Решението за случилото се през 1935 г. беше взето още през 1934 г. След като се възстанови, тя вече не говореше за трудностите в Обществото, а казваше на всички, които искаха да продължат да работят с нея: „Единственото, което можем да направим, е да задълбочим работата си за разпространяването на Духовната наука. Ще работим с

всичките си сили навсякъде, където това е възможно за нас.“ Това беше едната страна на работата ѝ. От друга страна, тя казваше, че самата тя ще започне отново да изучава цялата Духовна наука в светлината на Христовото събитие, на Мистерията на Голгота и на основаването на новите Мистерии.

Кръгът от хора, с които тя можеше да работи, беше много малък. В Германия националсоциализмът беше дошъл на власт и това силно затрудняваше антропософската дейност там. Мнозина приятели вече нямаха средства или смелост да пътуват в чужбина. После дойде войната и връзките с другите страни също бяха прекъснати. Затова е важно да кажем нещо за тези последни години – тъкмо защото малцина имаха възможност да узнаят от първа ръка какво се случваше.

Наред с лекарската си дейност Ита Вегман полагаше всички усилия да изучава Антропософията задълбочено и интензивно. Несъмнено може да се каже, че описаните в тези глави възплъщения от следхристиянската епоха се проявяваха във вътрешното ѝ усърдие и в пълната ѝ преданост към делото на Рудолф Щайнер. Освен това в лекциите, които изнасяше пред малкия кръг хора около себе си, можеше да се усети, че тя вече говореше въз основа на онова, което сама преживяваше и виждаше в духовния свят.

В лични разговори тя се стремеше да помогне на събеседниците си да разберат значението на Рудолф Щайнер като индивидуалност. За нея беше важно да стане ясно, че чрез него можеха да говорят висши Същества от йерархиите. От една страна, той можеше да бъде човек в пълния смисъл на думата, а от друга – да се издига до големи висоти в света на йерархиите и да говори оттам. Тя повтаряше отново и отново: „Неговото значение силно се подценява.“ Веднъж той беше казал, че ще бъде необходимо да се открие мистерииното му име. Познаването на това име помага да се оцени значението му

като водач на човечеството. Трябва също да се разбере, че във всичко, което Ита Вегман пишеше през 1925 г. и по-късно в информационния бюлетин за членовете или другаде, тя разказваше за преживявания, свързани с Рудолф Щайнер, или предаваше указания, дадени непосредствено от него.

Така например на 20 септември 1925 г.¹¹³ тя писа за издаването на *„Философия на свободата“*, като посочи, че тази книга е замислена от напълно развитата Съзнателна душа на Рудолф Щайнер, която можеше да действа в етерния свят. Тя продължи със следните думи: „В него за първи път възникнаха мисли, които се изпълниха с живот и имаха такава мощ, че привличаха към себе си души и духове в свръхсетивния свят. Той беше човекът, станал свободен... Чрез него се проявяваше не само Михаил; разкриваха се и далеч по-висши Същества. Михаил стана служител на неговия дух.“ Тя и най-близките ѝ сътрудници водеха много разговори по тези въпроси. В други разговори обсъждаха живота в етерния свят във връзка с Персефона. Възможно е редовете за седемте вида етер да са били в основата на казаното от нея. Самата тя обаче не ни ги даде – запознахме се с тях едва след смъртта ѝ, когато бяха намерени сред книгата ѝ.

Това, което изричам от физическото си тяло,
е само привидност –
трябва да говоря от етерното си тяло,
за да проникна в истинската действителност.

Този етерен свят е и царството на Персефона – етерният свят както в природата, така и в етерното тяло на човека. Именно този свят Персефона иска да освободи и да изпълни с живот, като действа от човешката душа.

¹¹³ „Anthroposophical Movement“, том 2, стр. 303 и 305. (Седмичен информационен бюлетин за англоезичните членове на Антропософското общество)

Статията „Коледно размишление: Мистерията на Логоса“¹¹⁴ и много пасажи от лекциите ясно показват какво значение отдаваше Рудолф Щайнер на дейността на Персефона-Натура не само в миналото, но и в настоящето и бъдещето. Тук е поместена скица, която показва дейността на Персефона в съвременната епоха, заедно с няколко думи, отправени от Рудолф Щайнер към Ита Вегман. Той добави, че ще трябва да разкаже мита за Персефона в нова форма и че с това ще бъде свързана и задача за Ита Вегман. Статията и скицата несъмнено бяха създадени приблизително по едно и също време. В статията се казва, че Христос изпраща Персефона в подземния свят, за да не попадне растителното царство изцяло под влиянието на ариманически елементарни същества.

На скицата се вижда как Персефона действа от Слънцето: един поток се насочва към хората, а друг – към света на елементарните същества, за да отведе при Михаил онези същества, които са под влиянието на противодействащи сили.

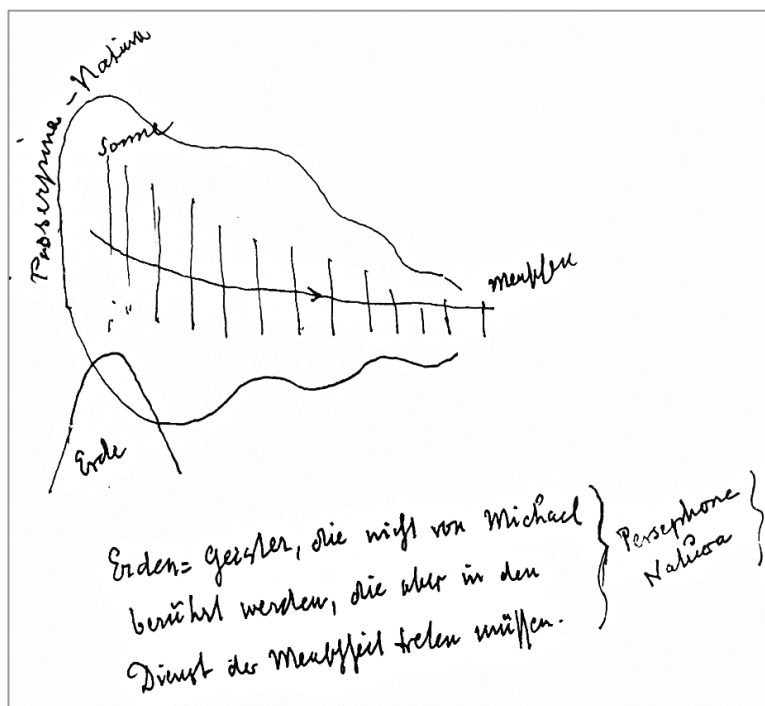
Двете области, в които действа Персефона – природата и човешката душа – имат голямо значение. В лекциите на Рудолф Щайнер за Елевзина, Ефес, учителите от Шартър, Брунето Латини и други личности се говори много за дейността ѝ в природата, тоест за Персефона-Натура. Сравнително малко се говори за връзката ѝ с човешката душа и със силите на древното ясновидство.

Земни духове, върху които Михаил не въздейства,
но които трябва да започнат
да служат на човечеството.

➔ Персефона, Натура

*(Оригинална скица на Рудолф Щайнер
за Ита Вегман, 1924 г.)*

¹¹⁴ „Антропософски ръководни мисли“.

Ако преодолеем майята на природата и преживеем действителността на духовните същества зад стихиите, зад всичко сътворено на Земята и зад звездния свят, пред нас се разкрива Персефона-Натура – такава, каквато я преживя Брунето Латини. Знаем това от много изказвания на Рудолф Щайнер.

Много по-трудно обаче е да открием как Персефона е свързана с човешката душа. След отвличането ѝ от Плутон Персефона попада, от една страна, в подземния свят, а от друга – във вътрешната природа на човека, свързана със силите на древното ясновидство. Тези сили престават да действат, защото човек се свързва много по-здраво с физическото си тяло и мисленето му вече не може да изхожда от етерното му тяло, както е описано в приведените редове. Но тези етерни сили трябва отново да бъдат освободени, трябва да станат източник на

новите ясновидски способности. Персефона, която дреме в нас подобно на спящата Изида от новата легенда за Изида¹¹⁵, трябва да бъде пробудена. Тя – Персефона – отново ще се въздигне като сила на човешката душа.

След Михайловден през 1942 г. Ита Вегман отново започна да води лични разговори с най-близките си сътрудници и в тях споменаваше събитията в Обществото от 1925 до 1935 г. Те приличаха на сократически диалози: тя задаваше въпроси за това какво мислят събеседниците ѝ за Рудолф Щайнер, какво е характерно за въздействието му в кръга на неговите по-близки сътрудници, както и за други подобни неща. Когато беше удовлетворена от отговора, задаваше нови въпроси и разказваше и за собствените си преживявания през всички тези години. Ако свържем тези разговори със смъртта ѝ няколко месеца по-късно, на 4 март 1943 г., можем да останем с впечатлението, че тя искаше да помогне на сътрудниците си по-лесно да се ориентират след нейната смърт, а също и да разберат личността на Рудолф Щайнер. Подробното изложение на тези разговори би ни отвело твърде далеч. Струва ни се важно обаче да се спрем на една страна на тези разговори, за да разберем индивидуалността на Ита Вегман и житейския ѝ път от 1925 до 1943 г.

Когато говореше за събитията в Обществото, тя посочваше колко важно е било случилото се за собствения ѝ път на развитие. Казваше, че вече знае какво всъщност се е изисквало от нея тогава и как е трябвало да постъпи. Казваше, че е допуснала много грешки, но е благодарна, че съдбата я е подложила на тези изпитания, защото така е научила много неща, които не би могла да научи по друг път. В нея нямаше и най-малка следа от огорчение. Тя не винеше за нищо нито другите хора, нито

¹¹⁵ „Мистерийни истини и коледни импулси“ (6.1.1918 г.)

случилото се. Приемаше съдбата си напълно. С това беше свързано и голямото ѝ доверие в бъдещето – увереността, че и в Обществото нещата щяха да се променят. В този живот много от последиците на старата карма се бяха проявили и бяха уравновесени. В бъдеще теченията, които сега не можеха да работят в хармония, щяха да си сътрудничат тясно – както в следващи животи, така и в духовния свят след смъртта.

14. Школата на Михаил и бъдещите задачи

Ще дойде време, когато световната история ще потвърди, че мисията на Гьотеанума е била да основе новите Мистерии. Ние трябва да се погрижим семето, което Рудолф Щайнер положи в сърцата ни, да израсне.

Нека размислим над това във връзка с откровенията за Школата на Михаил, действала в духовния свят от 15 до 18 век. Михаил беше изгубил властта над космическата интелигентност. Тя беше достигнала Земята и от началото на епохата на Съзнателната душа се разгръщаше все повече у хората. През първата половина на 16 век Гавраил започна своето управление като водещ Архангел. Михаил вече не можеше да въздейства пряко върху хората или върху развитието на цивилизацията на Земята. Затова в духовния свят той събра около себе си своите воинства – невъплътени човешки души, Същества от йерархиите и елементарни същества. Така се подготвяше за времето, когато през 1879 г. щеше да започне неговото управление на Земята и той отново щеше да може да действа по присъщия си начин.

През това ново управление на Михаил, от една страна, трябва да постигнем ново разбиране за Христовото Същество, за Мистерията на Голгота и за онова,

което Христос извърши за човечеството и Земята. От друга страна, служейки на Христос, Михаил иска да свърже интелигентността, която вече е достигнала до хората на Земята, със собствената си космическа интелигентност и със своята воля. На това се противопоставя Ариман, който се стреми да завладее интелигентността изцяло за себе си и за собствените си цели.

Хората трябва да се подготвят както за приемането на импулса на Михаил, така и за борбата срещу Ариман, която се разгръща през 20 и 21 век. Тук става дума за спасяването на самото бъдеще на човечеството и на земната цивилизация. От средата на 20 век хората са свободни; към 1950 г. всички традиции и наследени морални понятия престават да оказват влияние.¹¹⁶ Човекът е оставен изцяло да разчита на себе си – на собствената си способност да достига до познание и да взема решения. Предишните възплъщения и участието в Школата на Михаил в духовния свят се проявяват в начина, по който се направлява съдбата в настоящия земен живот. Ангелите оставят човека свободен да действа на собствена отговорност.

Днес човекът трябва по собствена инициатива да изгради връзката си с Ангелите. В миналото човекът получаваше Имагинациите като дар. Сега той трябва сам да ги оживи, да ги поднесе на духовния свят и да получи от йерархиите потвърждение за тях.¹¹⁷ Пред нас стои въпросът: можем ли с достатъчно будно съзнание да приемаме импулсите, които идват от миналото и от Школата на Михаил? Демоните винаги присъстват и се стремят да замъглят съзнанието.

Несъмнено много решения за настоящото ни земно възплъщение бяха взети още по време на участието ни в

¹¹⁶ „Как човечеството може отново да намери Христос“

¹¹⁷ „Езотерично разглеждане на кармическите взаимовръзки“ (том 3, лекция 3, Дорнах, 6.7.1924 г.)

Школата на Михаил. През същия период всеки човек заедно с йерархиите оформяше и кармата си за бъдещото въплъщение. Можем ли съзнателно или несъзнателно да си припомним това, без противодействащите сили да ни отклонят, и безкористно да се посветим на задачата, която решихме да поемем в онази по-ранна епоха?

Епохата на свободата се отличава и с това, че хората трябва да се научат да разбират какво се крие зад нападенията на демоните, да извличат от самите демони техните тайни и да предават така придобитото познание на йерархиите. Ита Вегман писа по този въпрос¹¹⁸, а следните стихове, дадени ѝ от Рудолф Щайнер, могат да ни помогнат да го разберем.

Там, където светлината
пред зелени демони
потръпва
и родените от светлината
първични сили на света
възвестяват на борещите се хора
загадките,
които единствено хора
могат да изтръгнат от демоните
и да отнесат
на Боговете,
там душа намери душа,
за да принесе някой ден
тайната на демоните
в жертва на очакващите Богове
на едно тъмно място –
за да бъде светлина
там, където без това дело
би царяла вечна тъмнина.
Такова място съществува.

¹¹⁸ „Антропософско движение“, том 2, № 40, 4.10.1925 г.
Статия на Ита Вегман, озаглавена „До всички членове“.

То трябва да изчезне.
Направете така, че някой ден да изчезне.
Така настойчиво призовава
погледът на Михаил.

Da wo das Licht
Vor grünen Dämonen
Ergittert,
Und die Lichtgebornen
Unwelt Kräfte
Den ringenden Meuffen
Die Rätsel verkünden,
Die den Dämonen
Nur von Meuffen eulobet
Und zu Göttern
Gebracht werden können
Fand Seele die Seele
Um dereinst wachenden Göttern
Dämonengeheimnis
Zu opfern
Am finstren Stätte, —
Das Licht werde,
Wo ohne dieses Tun
Ew'ge Finsternis waltete.
Solche Stelle giebt es
Sie muss verpfwisden
Machet dereinst sie verpfwinden.
So spricht mahnend
Michaels Blick.

На 21 януари 1973 г. Маргарете Кирхнер-Бокхолт написа следното по повод думата „зелени“ в горните стихове: „Когато се проявява в живия свят, *зеленото* е цветът на Христос. Зеленината, която напъпва и избуява през пролетта – това е цветът на Христос. При други условия зеленото е мъртвият образ на живота. Ако зеленото вече не се отразява в живия свят, то се превръща в мъртвия образ на мисленето, а в това мъртво мислене могат да проникнат демони.“

Много е вложено в тези стихове на Рудолф Щайнер. Те сочат и назад към древността, но едва в епохата на свободата хората могат „да извлекат от демоните тайните им и някой ден, на едно тъмно място, да ги принесат на очакващите Богове“. Тези думи напомнят за Форкиадите в Гьотевия „*Фауст*“. Това са същества, които живеят в тъмнината и действат оттам. Те са непознати дори на Мефистофел, защото още като противодействащи сили произхождат от все още тъмния Стар Сатурн. Последните стихове отново са отправени пряко към човека: Михаил го призовава да направи така, че тези места на тъмнината да изчезнат.

Михаил разгръщаше величествени картини пред своите воинства. Пред събралите се представители на човечеството, търсещо Христос, и пред много същества от духовния свят се разкриваха слънчевите Мистерии на Атлантида и на следатлантската епоха, както и развитието на човека от Стария Сатурн, Старото Слънце и Старата Луна до днешната епоха. Същевременно обаче се подготвяше и бъдещето. След като хората напълно изгубиха силите на старото ясновидство, а до тях достигна интелигентността, която вече не беше космическа, те трябва отново да намерят пътя към Боговете и да свържат с Михаил мисленето, което вече е станало земно. Тогава те отново могат да преживяват себе си като космически същества, чиято истинска родина е в духовния свят, в областта на йерархиите. Всичко, което се преподаваше

през тези три столетия, беше събрано във великия космически култ, или ритуал, в началото на 19 век. В него участваха дейно съществата, които бяха намерили пътя към Михаил. Човешките души, участвали в Школата на Михаил от 15 до 18 век, изтъкаха могъщите, величествени космически Имагинации в тясна връзка с Духовете от висшите йерархии. Тези Имагинации бяха представени в ритуала в началото на 19 век.¹¹⁹

От епохата на свободата нататък човешките души трябва да работят заедно с Боговете за развитието на човечеството и Земята – както по-рано правеха Посветените, избрани за тази задача. Днес задачата на човешките души – както в земния живот, така и в живота между смъртта и новото раждане – е съзнателно и по свободна воля да поемат отговорност за бъдещето на Земята и човечеството.

В духовния свят можем да познаем само онова, което *ние самите* сме способни да осветим. След смъртта можем да хвърлим светлина върху онова, което вече сме обмислили на Земята, и да го разберем. Когато завърши периодът, обхващащ 12, 13 и 14 век, изчезнаха остатъците от старото ясновидство, а с тях и връзката с духовния свят. След това в Школата на Михаил човешките души бяха подготвяни за новите задачи. При възникването на тази школа през 15 век се разрази голямата „космическа гръмотевична буря“: „Серафимите, Херувимите и Престолите пренасяха космическата интелигентност в онази съставна част от човешкия организъм, която наричаме нервно-сетивна система – устройството на главата.“¹²⁰

Дотогава човекът беше „човек на сърцето“; сега стана

¹¹⁹ „Езотерично разглеждане на кармическите взаимовръзки“ (том 3, лекция 3, Дорнах, 6.7.1924 г.)

¹²⁰ „Езотерично разглеждане на кармическите взаимовръзки“ (том 3, лекция 7, Дорнах, 28.7.1924 г.)

„човек на главата“. С това започна епохата на Съзнателната душа. По същото време интелигентността, над която по-рано властваше Михаил, достигна до хората. Така те получиша и основата, върху която да развият собствена свободна воля. Двете събития са свързани и взаимно се подкрепят.

В следващата глава М. П. ван Девентер разглежда във връзка със *Зодиака* стиховете, цитирани в главата за Ефес: „Когато ти, закрилнице на името ми...“. Ако разгледаме тези стихове във връзка с Школата на Михаил, можем да стигнем до следната мисъл. Заглавието им е „Исренум – Артемизия“, а отстрани е отбелязано „15 век“. Прочетени заедно със съпътстващия текст, те разкриват много по-широки перспективи. В Школата на Михаил тези стихове насочваха погледа назад към ефеските Мистерии. Съпътстващият текст се връща още по-назад – чак до Лемурия, до епохата на Адам Кадмон, когато човекът за първи път стана „човек на крайниците“. Така се подготвяше развитието на човечеството на Земята към пълна свобода.

Днес човекът отново е станал „човек на главата“. В едно от писмата, съпътстващи „Ръководните мисли“, това е изразено така: „Вярно е, че човекът мисли с главата си, но сърцето му усеща дали мисленето е светло или тъмно. Едва когато сърцето усеща това, човекът отново може чрез него да намери единение с Михаил, с неговата космическа интелигентност и с йерархиите.“¹²¹

В древните Мистерии се предсказваха исторически събития, които щяха да настъпят през следващите хилядолетия. Така например Троянската война беше предсказана още в дълбока древност, много време преди да се случи. Троянската война беше израз на прехода от египетско-вавилонската към гръцката културна епоха. Посветените в Мистерии бяха призвани да участват в

¹²¹ „Антропософски ръководни мисли“

оформянето на човешките съдби и хода на историята. Затова разкриването на тайните на Мистерииите се наказваше сурово – през гръцката епоха дори със смърт. Какво страшно объркване щеше да настъпи сред хората, ако бяха узнали тези предсказания на Мистерииите сто-тици, дори хиляди години преди предсказаното събитие да се случи!¹²²

В Школата на Михаил важна роля играе подготовката за бъдещето, предприета от Платон и Аристотел в една по-ранна епоха – в края на древните Мистерии. Многок-ратно се посочва сътрудничеството между аристотели-анците и платониците. Тези души са тясно свързани както с пророчествата в духовния свят, така и с проро-чествата, изречени от Рудолф Щайнер след основава-нето на „новите Мистерии“. Сътрудничеството между двете течения продължава и когато едната група души е на Земята, а другата – в духовния свят.

Ние самите трябва да сме сигурни, че така наречените мъртви винаги са готови да помагат на живите. Като конкретен пример Рудолф Щайнер посочва индивиду-алността на Юлиан Отстъпник, която по-късно се пре-ражда като Херцелайде, а след това и като Тихо де Брахе. Особено когато става дума за прозрения за бъдещето, импулсът на това същество неизменно действа.¹²³ Мърт-вите живеят с нас в нашето мислене и в нашите дела и ни вдъхновяват много по-силно, отколкото осъзнаваме. Това също може да ни даде голяма увереност в живота – както в настоящето, така и в бъдещето. През първите де-сетилетия на своята дейност Рудолф Щайнер често гово-реше за промяната в съзнанието през следатлантските културни епохи. До началото на Кали Юга връзката с йе-рархиите и с така наречените мъртви се приемаше като

¹²² „Езотерика и световна история“ (лекция 4 от 28.10.1904 г.)

¹²³ „Езотерично разглеждане на кармическите взаимовръзки“ (том 4, лекции 4 и 6, Дорнах, 12.9.1924 г. и 16.9.1924 г.)

нещо естествено.

С осъществяването на Мистерията на Голгота формата и методът на Посвещение се промениха изцяло. Дотогава избраните за Посвещение ученици трябваше да преминават през множество изпити и изпитания. „Тези Мистерии съществуваха навсякъде – в Гърция, сред халдеите, сред египтяните и индийците. Там кандидатите за Посвещение дълго време изучаваха наглед същото, което днес изучаваме в Духовната наука.“¹²⁴

Ако всички предварителни условия бяха изпълнени, йерофантът можеше да потопи ученика в „сън“ за 3 дни и половина и да го преведе през реалностите на духовния свят. „Тази процедура стана ненужна с появата на Христос Исус. Подобният на смъртта сън, продължаващ три дни и половина, вече може да бъде заменен със силата, идваща от Христос... Чрез Христос Исус нова форма на Посвещение трябваше да замени старата... Старата форма на Посвещение трябваше да престане да се прилага.“

Това беше преходът от старата към новата епоха – към свободата на Аза. Преди той да настъпи, още веднъж трябваше да бъде извършено Посвещение в християнската езотерика. „Единствено самият Христос Исус можеше да извърши това, а кандидатът за Посвещение трябваше да бъде онзи, когото наричат Лазар.“

Нека си припомним казаното още през 1904 г. за отговорността на древните Посветени към човечеството. През 1908 г. беше посочено, че онова, което днес изучаваме в Духовната наука, някога се е изучавало при подготовката за Мистерииите.

През 1923 и 1924 г. Рудолф Щайнер ни описва конкретните форми на преживяване и пътищата на подготовка за древните Мистерии, както и новите начини за

¹²⁴ Вж. лекция 4 от цикъла „Евангелието на Йоан“, изнесен през май 1908 г. Отнася се и за следващия цитат.

разбиране на кармата. Това предполагаше и отговорност за бъдещето на Земята и човечеството.

Основаването на новите Мистерии започна с Коледното учредително събрание и продължи с откриването на Висшата школа, с лекциите за кармата, с „Ръководните мисли“ и съпътстващите ги „Писма“. След това Рудолф Щайнер изричаше и пророчества. Тези предсказания бяха напълно публични и възвестяваха сблъсък, който щеше да бъде решаващ за бъдещето на човечеството, за спасението на човешката цивилизация и на самата Земя. Сега хората са напълно свободни да решат дали ще се подготвят за борбата и дали ще изберат отново да се въплътят в края на века, за да участват в тези решаващи събития заедно с всички воинства на Михаил – аристотелианците, платониците и много други души.¹²⁵ На един небесен съвет аристотелианците и платониците се обвързаха с обещание да се завърнат заедно на Земята в края на 20 век, за да работят там за спасението на цивилизацията.

За първи път в историята на човечеството в едно общество с публична дейност се говори за събития като онези, които бяха преживени като „небесен договор“ в Школата на Михаил и в космическия ритуал.¹²⁶ Но както посочи Рудолф Щайнер, членове на Антропософското общество участваха в тези събития в Школата на Михаил от 15 до 18 век, както и във великия космически ритуал. Техен дълг е да събудят спомена за тези събития. Ако откровенията се събират в едно и израстват в нас, подкрепяйки ни във всекидневния живот и труд, тези разкрития, както и всичко, което Рудолф Щайнер ни даде, трябва да разпалват „пламенно въодушевление“.

¹²⁵ „Езотерично разглеждане на кармическите взаимовръзки“ (том 3, лекция 7 и том 6, лекции 1, 2 и 3.)

¹²⁶ „Езотерично разглеждане на кармическите взаимовръзки“ (том 6, лекция 1, Арнхайм, 18.7.1924 г.)

15. За стиха „Исренум – Артемизия“

В главата „Ефес“ Маргарете Кирхнер цитира заключителните редове на следващия текст, за да посочи особения връзка на Миза със Съществуото Диана – Артемиди. В дадения по-долу текст е посочено и името Исренум: така се назовава Духът, почитан в образа на тази Богиня. Тя възнамеряваше да цитира целия текст, но смъртта ѝ попречи да осъществи това намерение. Макар да са свързани по особен начин с Ефес, тези думи в известен смисъл са „извън времето“ и затова изглежда допустимо да ги поместим тук, в края на книгата.

От 15 до 18 век

свърхсезонни наставления от Михаил –
Антропософията се явява като съдържанието,
което възниква, защото Първата йерархия
прониква във вътрешността на човешката глава:
това стана чрез отделянето на Луната:
преди човешката периферия
водеше началото си от главата,
а сега възникна
системата на крайниците у човека =
това стана чрез един Дух,
Исренум,
който е особено близък до Михаил
и управлява лунните цикли,
а това му дава възможност
да съзерцава Космоса
от най-различни гледни точки –
едно човешко същество е в особена връзка
с божественото Същество,
което съзираха в Диана:
Когато ти, закрилнице на името ми,
ме учеше и ме напътстваше,
аз поех по пътищата на Боговете

и в общността на духовете
с дълбока отдаденост се съединих с онази душа,
над чийто земен стремеж
още от прастарите времена на човечеството
аз, като нейна душевна спътница,
трябва да излъчвам освобождаващата светлина на ди-
ханието.

Im 15 bis 18. Jahrhundert
überhimml. Bekehrung Michaels =
die Anthroposophie ergiebt
sich als hier Israfel, der
sachlich versteht, dass die erste
Hierarchie bis zum ^{Inneren des} Hauptes des
Menschen vordringt: es ist nichts
entstanden ohne den Mond =
erst tritt: vorher war vom Haupte
ausgehend die menschliche Peripherie,
nunmehr wurde das, was
gehörte = System des
Menschen ist =

seit den grauen Menschenzeiten
Ich als Feindes - Seelenwesen
atemlos befreiend pflanzen soll.

No. 11. Du bist einen Geist
Jeronim

Der Michael besonders nahe steht
sind der die Mondzyklen verwaltet,
dadurch die Möglichkeit hat, den
Kosmos von den verschiedenen
Aspekten aus zu betrachten –
ein Menschenwesen (☉) steht mit dem
Götterwesen in besonderer Beziehung,
der in Diana aufgefaßt würde:

Als Du meines Namens Schützerin
~~Regelbefolgerin~~
Richtungweisend mich belehrtest
Istal ist ein in Götterbahnen
Ernst mich ^{einer} jener Seele
Mitten in dem Geisteskreis
über deren Erden streben

За да улесним разбирането на този медитативен текст, ще се опитаме да дадем някои насоки за изучаването му. Преди всичко трябва да обърнем внимание на лекцията на Рудолф Щайнер, изнесена в Дорнах на 28 юли 1924 г. (том 3 от поредицата „Езотерично разглеждане на кармическите взаимовръзки“). В нея първо се

говори за свръхсетивната Школа на Михаил, а след това – за едно „грандиозно събитие“, което протече през първата третина на 15 век сл. Хр. Погледнато от духовния свят, това събитие изглеждаше като „космическа гръмотевична буря“. Серафимите, Херувимите и Престолите пренасяха космическата интелигентност в нервно-сетивната организация на човека, в организацията на главата му. Подобна „космическа гръмотевична буря“ се разрази още през атлантската епоха.

Тогава космическата интелигентност завладя човешките сърца, но запази космическия си характер. А сега, през 15 век сл. Хр., човекът вече е човек-глава. Космическата интелигентност се превръща в собствена интелигентност на човека. Следва паметното изречение: „Онова, на което Михаил учеше тогава своите ученици, бе възвестено там долу, в земните светове, сред мълнии и гръмотевици... Тези мълнии и гръмотевици трябва да се превърнат във въодушевление в сърцата и душите на антропософите.“

По-нататък в медитативния текст се споменават отделянето на Луната и образуването на системата на крайниците у човека. Казва се още, че преди това човешката периферия – онова, което по-късно се оформя като крайници – водела началото си от главата. Едва след оформянето на крайниците главата била освободена от тази формообразуваща дейност и Съществата от Първата йерархия могли да проникнат във вътрешната организация на главата.

За да разберем какво означава твърдението, че човешката периферия някога е водела началото си от главата, полезно е да се обърнем към лекция 6 (8.6.1912 г.) от цикъла „Човекът в светлината на окултизма, Теософията и философията“. В нея Рудолф Щайнер говори за *Mysterium Magnum* и за учението, според което човешкият облик се изгражда от три човешки същества, всяко със седем съставни части.

Горният човек – човекът-глава – се изгражда от силите на Овен, Телец и Близнаци, а ръцете му – от мишниците до дланите и пръстите – от силите на съзвездията от Стрелец до Риби. Цветната скица на Рудолф Щайнер „Тричленният човек“ нагледно показва как „човешката периферия“ водеше началото си от главата. Скицата „Адам Кадмон в ранната Лемурия“ също изобразява човека, който все още е изцяло човек-глава и обгръща планетата Земя. (Вж. също лекциите от 2 и 24 декември 1923 г.)¹²⁷

Човекът придоби крайници едва при отделянето на Луната. След отделянето на Слънцето в устройството на човека постепенно се включваха определени животински форми. По времето, когато Луната все още беше в Земята, долната част на организма му вече беше придобила форма на земноводно. В този стадий физическият му облик беше най-грозен.¹²⁸

С отделянето на Луната човекът се раздели с животинската форма. Крайниците, присъщи на човека, се образуваха от така наречените „долни“ съзвездия на Зодиака: от Риби до Скорпион. Тези съзвездия създават в Космоса „същество с женски облик“, а горните седем съзвездия – „същество с мъжки облик“. Рудолф Щайнер представи тази Имагинация на Зодиака в една медицинска лекция.¹²⁹

Духовното Същество Искренум – Дух, особено близък до Михаил – даде тласък на това решаващо развитие, чрез което човекът за пръв път придоби днешния си облик. В тази връзка става разбираемо и защо Рудолф

¹²⁷ „Мистериенно познание и мистериенни центрове“ (2.12.1923 г.) и „Световната история в светлината на Антропософията и като основа на познанието за човешкия дух“ (24.12.1923 г.)

¹²⁸ „Египетски митове и Мистерии“ (7 и 8)

¹²⁹ „Медитативни размисли и напътствия за задълбочаване на лечебното изкуство“ (лекция от 8.1.1924 г.)

Щайнер нарича Михаил „сътворител на човешкия облик“ и посочва средата на лемурийската епоха. (Лекция от 1.11.1904 г.)

С отделянето си от Земята Луната получава възможност да се превърне в космическата „обсерватория“ на планетната система, както Рудолф Щайнер описва във великденските лекции от 1924 г. „Възможността да се съзерцава Космосът от най-различни гледни точки е част от Посвещението в Ефес.“¹³⁰

Същият Дух Исернум – божественото Същество, почитано в образа на Диана – управлява и лунните цикли.

С Исернум е в особена връзка човешката индивидуалност Миза, която в духовния свят носи името Хиерао. В заключителните редове на приведената по-горе медитация Миза се обръща към това Същество, почитано като Диана, и разкрива истинската си същност. Благодарение на неговите наставления тя осъзнава, че още в дълбока древност е поела по пътищата на Боговете. Като душевна спътница на своя приятел тя получава задача за бъдещето: да излъчва над неговия земен стремеж освобождаващата светлина на диханието.

Едно изказване на Рудолф Щайнер за особената връзка на Ита Вегман със Зодиака е още едно указание, че тази индивидуалност – позната ни като Миза и с духовното име Хиерао – е била свързана с космическата дейност на Исернум.

Трябва да разберем, че човешките души участват в делата на Боговете.

¹³⁰ „Великденският празник във връзка с Мистериите“ (3)

Мили приятели,

Ако имате интерес към езотеричното християнство, на редовните срещи с нас из България можете да получите екземпляри от тази или много други ценни книги, които подготвихме за вас.

Всички книги **се разпространяват безплатно** благодарение на даренията на много добри хора, за да помогнем Божественото учение да пусне корени сред българския народ, предопределен за велика мисия.

За повече информация:

ISTINA.BG (Виртуална библиотека)

Ако желаете да подкрепите безплатното разпространение на пробуждаща духовна литература, **можете да ни помогнете** със скромно дарение:

По банков път:

Теодор Бранимиров Николов

IBAN: BG45STSA 9300 1528 0217 53

BIC: STSA BGSF

Основание: Дарение за книги

ePay/EasyPay: микросметка с КИН номер:
1947061192

Revolut: @istinabg

PayPal: <https://paypal.me/istinabg>

Благодарим ви от сърце за подадената ръка!

С най-чиста братска любов,

Теодор и Ванина

Може ли едно приятелство да надживее смъртта и да свързва две души през хилядолетията?

В тази книга срещата на Рудолф Щайнер и Ита Вегман се разкрива като продължение на общ път през много земни животи. Лични писма, медитативни стихове и духовни изследвания водят към Енкиду и Гилгамеш, към Аристотел и Александър Велики – и към общата им мисия за духовното пробуждане на човечеството.

Това е история за вярност, която устоява на разделите, и за изпитания, които превръщат стремежа към познание в безкористно служене. По следите на тези две души започваме да се питаме и за собствените си срещи: кого познаваме отпреди този живот и какво сме дошли да осъществим заедно?

РАЗПРОСТРАНЯВА СЕ БЕЗПЛАТНО